

TURUN
YLIOPISTO

”Ihmiskauppa on ennen kaikkea rikos”

Ihmiskaupan kehykset YK:n huumeiden ja rikollisuuden
torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) ihmiskaupparaporteissa 2009–2024

Seela Manninen
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
Joulukuu 2025

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Valtio-oppi

Tekijä: Seela Manninen

Otsikko: ”Ihmiskauppa on ennen kaikkea rikos” – Ihmiskaupan kehykset YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) ihmiskaupparaporteissa 2009–2024

Ohjaaja: professori Henri Vogt

Sivumäärä: 82 sivua

Päivämäärä: 20.12.2025

Vuonna 2000 hyväksytty Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmiskaupaprotokolla loi perustan kansainväliselle ihmiskaupan vastaiselle toiminnalle. Nykyisin protokollan on ratifioinut 185 osapuolta. Sen suurimpia saavutuksia on ollut ihmiskaupan määritelmä, mutta sen lisäksi protokolla on velvoittanut jäsenvaltiot kriminalisoimaan ihmiskaupan ja raportoimaan ihmiskaupan vastaisista toimista. Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) ihmiskaupparaporteissa kehystetään ihmiskauppaa vuosina 2009–2024.

Kehykset muovaavat tapaa, jolla erilaisia ilmiöitä ymmärretään, ja nämä tulokset vaikuttavat politiikkatoimiin. Ihmiskauppaa on perinteisesti kehystetty rikosoikeuden ja ihmisoikeuksien avulla, ja varsinkin ihmiskaupaprotokollan alkuaikoina nämä kehykset ovat kilpailleet keskenään. Molempien kehyksien ratkaisuehdotukset perustuvat rikollisten rankaisemiseen. Tutkimuskirjallisuudessa esitetyn kritiikin perusteella tutkielmassa arvioidaan, onko perinteisten rikosoikeus- ja ihmisoikeuskehysten rinnalle muodostumassa rakenteellisempi tapa kehystää ihmiskauppaa.

Tutkielman menetelmänä käytetään kehysanalyysia ja siinä hyödynnetään Entmanin typologiaa. Typologiassa kehykset määritellään ongelman ja sen syiden tunnistamisen, moraalisen arvion ja ratkaisuehdotusten kautta. Kvalitatiivisen menetelmän lisäksi aineistoa tarkastellaan kehyksille keskeisten sanafrekvenssihakujen avulla. Kyseessä on deduktiivinen kehysanalyysi, jossa kehykset on muotoiltu aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella.

Tulokset osoittavat, että GLOTIP-raporteissa ihmiskauppaa kehystetään vahvasti sekä rikosoikeuden että ihmisoikeuksien näkökulmasta, mikä erottaa YK:n raportoinnin Yhdysvaltojen ihmiskaupparaporttien selkeästä rikosoikeudellisesta kehyksestä. Kehykset ovat vahvasti toisiinsa sidoksissa, sillä rikosoikeuden rangaistuksia pidetään myös keinona saavuttaa ihmisoikeudet. Rakenteellinen kehys, joka pyrkii huomioimaan ihmiskaupan rakenteellisen luonteen ja sen juurisyyt, esiintyy kolmessa uusimmassa raportissa (2020–2024), mutta rikosoikeuskehys on silti ensisijainen tapa kehystää ihmiskauppaa GLOTIP-raporteissa.

Asiasanat: ihmiskauppa, Yhdistyneet kansakunnat, kehysanalyysi, rikosoikeus, ihmisoikeudet, UNODC

Keskeiset lyhenteet ja niiden suomennokset

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus
GLOTIP	Global Report on Trafficking in Persons, Globaali ihmiskauppaselonteko
ILO	International Labour Organization, Kansainvälinen työjärjestö
ISHR	International Service for Human Rights
IOM	International Organization for Migration, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö
OHCHR	Office of the United Nations Highs Commissioner for Human Rights, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto
SDG	Sustainable Development Goals, Kestävän kehityksen tavoitteet
TIP	Trafficking in Persons, Ihmiskauppa; viittaa Yhdysvaltojen ulkoministeriön ihmiskaupparaportteihin
TVPA	Trafficking Victims Protection Act, Ihmiskaupan uhrien suojelulaki
UN DESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs, YK:n pääsihteeristön taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto
UNTOC	Convention against Transnational Organized Crime, Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus
UNGA	United Nations General Assembly, YK:n yleiskokous
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime, YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto
YK	Yhdistyneet kansakunnat

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Ihmiskaupan määritelmä	7
2.1 YK:n ihmiskaupaprotokolla	8
2.2 Ihmiskaupan muut määritelmät ja käsitteet.....	12
2.3 Ihmiskaupan mittaaminen	15
3. Ihmiskaupan kehukset.....	18
3.1 Kehysanalyysi ja Entmanin typologia.....	19
3.2 Tutkimuskirjallisuudesta nousevat ihmiskaupakehukset	22
3.2.1 Rikosoikeuskehys.....	23
3.2.2 Ihmisoikeuskehys	26
3.2.3 Rakenteellinen kehys vastakehyksenä	29
3.3 Analyysikehukset	33
4. Aineisto	37
4.1 GLOTIP-raportit.....	37
4.2 Muu ihmiskaupparaportointi.....	40
5. Analyysi	44
5.1 Rikosoikeuskehys.....	46
5.2 Ihmisoikeuskehys	53
5.3 Rakenteellinen kehys.....	60
5.3.1 Haavoittuvuus ja talous	66
5.4 Muut teemat.....	71
6. Johtopäätökset.....	75
Lähdeluettelo	83
Liitteet	96

1. Johdanto

Ihmiskauppaa pidetään vakavana yksilön perusoikeuksien rikkomuksena, jonka tarkoituksena on käyttää ihmisiä voiton tavoitteluun. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmiskaupan vastainen työ alkoi 1990-luvulla ja virallistettiin vuonna 2000 huumeiden ja rikollisuudesta torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) ihmiskauppapöytäkirjassa, joka tunnetaan myös laajemmin Palermon protokollana (UN 2000b). Viimeisen 25 vuoden aikana ihmiskaupan vastainen projekti on laajentunut. Esimerkiksi kestävän kehityksen Agenda2030-alatavoitteessa 8.7 vaaditaan ”ryhtymään välittömiin ja tehokkaisiin toimiin pakkotyön, modernin orjuuden ja ihmiskaupan poistamiseksi” (Suomen YK-liitto n.d). Ihmiskaupan torjumiseksi ilmiötä on ymmärrettävä entistä paremmin.

Ihmiskaupan määrän arvioidaan kasvavan vuosittain. Vuonna 2022 YK:n jäsenmaiden havaitsemien ihmiskaupan uhrien lukumäärä oli 69 627, mutta tämän luvun katsotaan olevan vain murto-osa vuosittaisesta ihmiskaupasta (GLOTIP 2024, 26). Walk Free Foundationin (2023) arvion mukaan 49,6 miljoonaa ihmistä eli vuonna 2023 modernissa orjuudessa, joista 27,6 miljoonaa pakkotyössä ja 22 miljoonaa pakkoavioliitoissa. Ihmiskauppa on myös yksi nopeimmin kasvavista rikollisuuden aloista huumeiden ja asekaupan lisäksi ja tuottaa arvioiden mukaan 150 miljardia Yhdysvaltojen dollaria voittoa vuosittain (UNODC n.d.a).

Ihmiskauppaliikkeiden historia kytkeytyy globalisaatioon, jonka myötä ihmisten liikkuvuus valtioiden rajojen ylitse ja niiden sisällä on lisääntynyt. Tämän kehityksen on nähty kasvattaneen sekä ihmiskaupan kokonaismäärää että yksilöiden riskiä joutua hyväksikäytön kohteeksi. (Charnysh et al. 2015, 326.) Ilmiötä on kuitenkin tarkasteltava 2020-luvulla osana laajempaa globaalin hallinnan kontekstia, jota määrittävät monet päällekkäiset kriisit, kuten Covid-19-pandemia, ilmastohätätila ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Yhteisiin sopimuksiin sitoutuminen on kyseenalaistettu, ja Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin kaudella ulkopoliittikan on nähty etäännyneen liberaalista internationalismista kohti transaktionaalisia kahdenvälisiä sopimuksia (Flint 2025, 1). Muiden haasteiden lisäksi turvallisuus- ja suurvaltopoliittikan paluu on kaventanut ihmisoikeustyön mahdollisuuksia ja rahoitusta (ISHR 2025).

Ennen YK:n ihmiskauppaprotokollaa ihmisoikeusajattelun lisääntyminen ja kansainvälisen rikollisuuden torjunta yhdistyivät tavalla, joka sijoitti ihmiskaupan niiden yhtymäkohtaan

(Charnysh et al. 2015, 324). Ihmiskauppa koskee lähes jokaista maailman valtioita, ovat ne sitten kaupan lähtömaita, läpikulkumaita, kohdemaita tai joku näiden yhdistelmistä. Vaikka ihmiskauppaa on tutkittu aktiivisesti viimeisen reilun kahdenkymmenen vuoden aikana, edelleenkin ei voida olla varmoja siitä, miten ilmiötä tulisi mitata tai mitä siitä ja sen ehkäisystä ylipäänsä tiedetään (Zhang 2022, 6). Tutkimuskentällä ollaan kuitenkin yhtä mieltä siitä, että käsitykset ihmiskaupasta muovaavat vahvasti sitä, millaisia politiikkatoimia niistä seuraa (esim. Charnysh et al. 2015; Merry 2016).

Ihmiskauppa käsitteellistetään kulloisenkin tutkimusalan omien sääntöjen mukaan (Danailova-Trainor & Laczko 2010, 41–42). Ihmiskauppaa tarkastellaan useimmiten oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Ilmiön yhteys rikollisuuteen ohjaa tutkimusala esimerkiksi lainsäädännöllisiin toimiin, mikä johtaa ihmiskaupan kehystämiseen rikosoikeuden keinoin. (Pourmokhtari 2015, 159.) Tutkijat ovat kuitenkin pitäneet ongelmallisena sitä, miten ihmiskauppaa rajataan tiettyjen tieteenalojen piiriin. Erilaisia lähestymistapoja löytyy esimerkiksi maahanmuuttokirjallisuudessa, rikosoikeudellisessa tutkimuksessa ja työhön liittyvässä keskustelussa, sekä etnografisessa tutkimuksessa (Merry 2016; Williamson 2022). Poliitiikan tutkimuksessa ihmiskaupan politisoituminen, depolitisoituminen ja ilmiön välineellistäminen poliittisiin tarkoituksiin on herättänyt keskustelua esimerkiksi maahanmuuttoon sekä siirtolaisuuteen liittyen (esim. Chuang 2017; Kempadoo & Shih 2023).

Tässä tutkielmassa pyritään tarkastelemaan ihmiskauppaan liittyvää kirjallisuutta sekä perinteisestä rikosoikeudellisesta näkökulmasta että sitä vastustavista ja täydentävistä näkökulmista. Toinen merkittävä ihmiskauppaan liitetty tema on ollut ihmisoikeudet ja myös niiden avulla käsitellään ihmiskauppaa valtavirtatutkimuksessa (esim. Charnysh et al. 2015; Renzikowski 2017; Sibanda 2023). YK:n mandaatti perustuu vahvasti universaaliin ihmisoikeusjulistukseen ja käsitykseen siitä, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ja siten ovat universaaleja. Silti YK-järjestelmän sisällä joudutaan tasapainottelemaan jäsenmaiden intressien ja yleismaailmallisten ihmisoikeuksien kesken, sillä tiettyjä ihmisoikeuksia on kyseenalaistettu valtion suvereniteettia loukkaavina. (Kronlund 2024, 7.)

Nykykirjallisuudessa kritisoidaan vahvasti rikosoikeudellista näkökulmaa, joka luo yksinkertaistavan tulkinnan ihmiskaupasta (esim. Haynes 2025; Merry 2016; Sibanda 2023). Tämä kritiikki on tärkeä lähtökohta tälle tutkielmalle. Myös ihmisoikeuskehitys on saanut osakseen kritiikkiä (Pinto 2023). Kriittisissä tutkimussuuntauksissa, kuten feministisessä ja

postkolonialistisessa tutkimuksessa, ihmiskauppa ymmärretään laajemmin monimutkaisena ja rakenteellisena ilmiönä (esim. Pourmokhtari 2015; van der Watt & van der Westhuizen 2017; Williamson 2022). Kritiikissä korostetaan, että uusia näkökulmia tarvitaan, koska kaikista onnistumisista huolimatta ihmiskaupan vastaiset toimet eivät ole olleet riittäviä. Kansainvälisen järjestelmän tulisi siis muuttua rakenteellisella tasolla, jotta se pystyisi vastaamaan ihmiskaupan kaltaisiin haasteisiin. (Zhang 2022, 10.) Viime vuosina tällainen kritiikki on lisääntynyt, mikä tekee sen tarkastelusta mielekästä myös tämän tutkielman kontekstissa.

Vaikka Yhdysvallat ovat ottaneet ihmiskaupan vastaisessa taistelussa historiallisesti suunnan näyttäjän roolin (Merry 2016, 117), YK:n roolin tarkastelu on mielekästä. YK:n ihmiskaupaprotokollan määritelmä ihmiskaupasta on edelleen yksi ainoista ihmiskaupan kansainvälisesti hyväksytyistä ja laillisesti sitovista määritelmistä, vaikka se ei olekaan täysin ongelmaton (Zhang 2022, 5). Toisaalta Yhdysvaltojen nykyhallinnon irtautuminen monenkeskisistä sopimuksista herättää kysymyksiä siitä, miltä ihmiskaupan kansainvälinen hallinta tulee jatkossa näyttämään. Vaikka kansalaisjärjestöillä ajatellaan olevan valtioiden sijaan suurempi potentiaali ihmisoikeuksien puolustajina, ne ovat usein riippuvaisia valtioiden rahoituksesta (Hopgood 2014, 18).

YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto (UNODC) asettaa standardeja, saattaa voimaan kansainvälisiä sopimuksia ja ajaa ihmiskaupan lopettamista virallisten institutionaalisten rakenteiden avulla (Bryant & Landman 2020, 121). Globaali selonteko ihmiskaupasta (GLOTIP) -raportteja on julkaistu vuodesta 2009 asti ja uusin julkaistiin vuonna 2024. YK:n yleiskokous valtuutti UNODC:n tiedottamaan ihmiskaupasta näiden raporttien muodossa, jotta voitaisiin vastata ihmiskaupan aiheuttamiin haasteisiin sekä sisällyttää ihmiskauppa osaksi YK:n laajempaa toimintakehystä (UNGA 2010). Vaikka ihmiskauppaa on tutkittu laajasti, GLOTIP-raporttien kehyksiä ei ole tiettävästi tutkittu aikaisemmin. Ihmiskaupan monenkeskistä kehystämistä on tutkittu kuitenkin esimerkiksi yleiskokouksen yhteydessä (Charnysh et al. 2015) ja ihmiskaupparaportointia Yhdysvaltojen TIP-raporttien kontekstissa (Merry 2016).

Analyysikehykset on muodostettu aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella ja ne ovat rikosoikeuskehys, ihmisoikeuskehys ja rakenteellinen kehys. Kehykset auttavat toimijoita muodostamaan kuvan monimutkaisesta ilmiöstä ja tekemään päätöksiä siitä, miten toimia (Bleich 2002, 1063). Kehysanalyysiä on usein käytetty metodina ihmiskauppaan liittyvässä

tutkimuksessa (esim. Farrell & Fahy 2009; Lloyd & Simmons 2015; Pajnik 2010). Siksi on perusteltua, että UNODC:n raportteja analysoidaan kehystämisen avulla. Kehystämisen tarkastelu on mielekästä myös siksi, että siitä on ollut ihmiskaupan yhteydessä perustavanlaatuisia erimielisyyksiä ja kehysten kilpailu on ollut näkyvää (Pinto 2023, 136).

Kehysanalyysin jäsentämiseksi tutkielmassa hyödynnetään Entmanin (1993) typologiaa, joka erottelee kehysten neljä osa-alueetta: ongelman määrittely, syiden määrittely, moraalinen arvio ja ratkaisuehdotukset. Typologian ja sanahaut yhdistämällä toteutetaan deduktiivinen kehysanalyysi kirjallisuudessa aikaisemmin määriteltyjen kehysten pohjalta. Tämä mahdollistaa GLOTIP-raporttien asettamisen aikaisemman ihmiskauppakirjallisuuden kontekstiin ja vertailun siihen, miten kehukset ovat muuttuneet ajan myötä.

Ihmiskauppaa voidaan tarkastella useista näkökulmista – rikosoikeudellisena, ihmisoikeudellisena tai rakenteellisena kysymyksenä – ja siksi on olennaista selvittää, miten YK:n GLOTIP-raportit vuosina 2009–2004 asemoituvat tähän keskusteluun. Tutkielman tavoitteena on tarkastella ihmiskaupan kehyyksiä YK:n selonteoissa vuosina 2009–2024, sekä arvioida, onko rakenteellinen ymmärrys ihmiskaupasta lisääntynyt. Näin ollen tutkimuskysymykset ovat:

Tutkimuskysymys 1: Miten ihmiskauppaa kehystetään UNODC:n ihmiskauppaselonteoissa vuosina 2009–2024?

Tutkimuskysymys 2: Onko UNODC:n raportoinnissa havaittavissa lisääntynyttä rakenteellista kehystämistä, ja mitä se kertoo globaalista hallinnasta?

Tutkielman lähtökohtana on ajatus siitä, että pelkkä rikosoikeudellinen käsitys ihmiskaupasta – ihmiskauppa rikollisena toimintana rikoksentehtäjän ja uhrin välillä – ei riitä kuvaamaan monimutkaista ilmiötä eikä johda sen tehokkaaseen torjuntaan (esim. Kempadoo & Shih 2023; Pourmokhtari 2015; Williamson 2022). Rikosoikeuden ei nähdä tavoittavan ihmiskaupan taustalla vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä eli ihmiskaupan juurisyitä (Sibanda 2023, 217). Tämän kritiikin pohjalta tarkoituksena on analysoida sitä, miten GLOTIP-raporteissa kehystetään ihmiskauppaa ja näkykö kirjallisuudessa esitetty kritiikki rikosoikeudellisten keinojen ja rankaisevien kehysten puutteista myös YK:n raportoinnissa.

Tutkielman tarkoituksena on lisäksi luonnostella tutkimuskirjallisuuden pohjalta rakenteellinen kehys analyysikehykseksi ja tarkastella, miten rakenteellisuus näkyy UNODC:n ihmiskauppa-raporteissa ja onko se kenties muotoutumassa omaksi kehykseksi. Tutkimuksen hypoteesi on se, että rakenteellisuus on lisääntynyt: aikaisempia kehyksiä kohtaan esitetty kritiikki on ollut voimakasta, ja globaalit kriisit, kuten Covid-19-pandemia ovat vahvistaneet ymmärrystä kansainvälisen järjestelmän ja ihmisoikeusjärjestelmän keskinäisriippuvuudesta (Goodhart 2020, 520). Rakenteellisuutta pohditaan myöhemmin myös laajemmin globaalin hallinnan nykykontekstissa, jossa YK on merkittävien haasteiden edessä (IPI Global Observatory 2025).

Ihmiskaupakehykset eivät myöskään ainoastaan heijasta todellisuutta, vaan lisäksi tuottavat sitä (Entman 1993, 52). Kehysten tutkimuksellinen tarkastelu paljastaa YK:n institutionaalisen logiikan ja sen taustalla vaikuttavia arvoja. Globaali hallinta on poliittisesti ja arvopohjaisesti latautunutta, joten sitä on mielekästä tarkastella ihmiskaupan kontekstissa, sillä ihmiskauppa lähtökohtaisesti tuomitaan voimakkaasti niin valtioiden kuin järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan tahoilta (Broad & Turnbull 2024, 361). Vaikka kaikki myöntävät ihmiskaupan olevan väärin, ihmiskaupavastauksista ei olla yksimielisiä (Zhang 2022, 4).

Tutkielma rakentuu seuraavanlaisesti. Luvussa 2 tarkastellaan laajemmin ihmiskaupan määritelmää ja sen syntyyn liittyviä keskusteluja kansainvälisessä kontekstissa. Ihmiskaupan määritelmä ja siihen liittyvät muut käsitteet luovat pohjan tutkielmassa tehtävälle kehysanalyysille. Alaluvussa 2.1 käsitellään YK:n ihmiskaupaprotokollan syntyä ja määritelmää, alaluvussa 2.2 esitellään muita ihmiskauppaan liittyviä keskeisiä käsitteitä ja alaluvussa 2.3 tarkastellaan ihmiskaupan mittaamiseen liittyviä haasteita, jotka kytkeytyvät myös ihmiskaupan kehystämisen kritiikkiin.

Luvussa 3 syvennyttään ihmiskaupan kehystämiseen. Ensin esitellään tutkimusmenetelmänä käytetty kehysanalyysi ja tarkemmin Entmanin kehysanalyysin typologia. Alaluvussa 3.2 ja sen alaluvuissa esitellään tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät ihmiskaupakehykset – rikosoikeudellinen kehys, ihmisoikeuskehys ja uudempi, vielä hahmottuva rakenteellinen kehys – ja vertaillaan niiden toimintalogiikkaa Entmanin typologiaa hyödyntäen. Näissä luvuissa käsitellään myös kehysten saamaa kritiikkiä. Lisäksi alaluvussa 3.3 määritellään kirjallisuudessa esitettyjen kehysten pohjalta tutkielmassa käytettävät analyysikehykset sekä sanahaut.

Luvussa 4 esitellään tutkimusaineistona käytetyt GLOTIP-raportit ja vertaillaan niitä Yhdysvaltojen ihmiskaupparaportteihin, jotka ovat toinen keskeinen tiedonlähde ihmiskaupasta. Alaluvussa 4.2 esitellään lisäksi muiden toimijoiden ihmiskaupparaportteja. Luvussa 5 analysoidaan GLOTIP-raportteja hyödyntäen Entmanin typologiaa sekä analyysikehyksiin perustuvia sanahakuja. Analyysi on jäsennetty kirjallisuudessa käytettyjen kehysten avulla ja niiden lisäksi luvussa 5.4 käsitellään muita relevantteja aineistosta esiin nousevia teemoja. Viimeiseksi luvussa 6 esitellään tutkielman johtopäätökset ja liitetään tutkimustulokset osaksi laajempaa globaalin hallinnan ja sen tulevaisuuden kontekstia.

2. Ihmiskaupan määritelmä

Kiinnostus ihmiskaupasta politiikan agendalla on lisääntynyt kolmen viime vuosikymmenen aikana. Ihmiskaupan historia yhdistetään kuitenkin usein orjakauppaan. Ensimmäisenä ihmiskauppaan liittyvänä historiallisena kehityskulkuna pidetään usein 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun ”valkoista orjakauppaa”, johon liittyi pelko naisten seksityön ylijarjaisesta leviämisestä. (Harnoncourt & Paredes 2023, 176–179.) Kansainvälinen yhteisö reagoi tähän huoleen solmimalla yleissopimukset valkoisen orjakaupan ehkäisemisestä¹ (1904) ja naisten ja lasten kaupan torjunnasta² (1921). Sopimuksissa keskityttiin pääasiassa prostituution vastaisten lakien laatimiseen. Huoli ihmiskaupasta laantui näiden sopimusten sekä 1900-luvun tapahtumien, kuten maailmansotien myötä. (Charnysh et al. 2015, 325.)

Kriittiset tutkijat ovat nostaneet esiin ihmiskaupan historiaan liittyviä epäkohtia. Allainin (2017) mukaan ihmiskauppalainsäädännön lähtökohdat ovat pyrkimyksissä lopettaa prostituutio ja rajoittaa naisten liikkumista. Esimerkiksi niin kutsutun ”valkoisen orjakaupan” kriminalisointi voidaan nähdä reaktionä naisten lisääntyneisiin liikkumismahdollisuuksiin (ibid., 7). Ajan myötä keskustelu ja määritelmät ihmiskaupasta ovat kuitenkin laajentuneet kattamaan muitakin hyväksikäytön muotoja.

Kansainvälinen huomio ihmiskauppaa kohtaan kasvoi merkittävästi 1990-luvun lopussa, jolloin ihmiskaupan ajateltiin lisääntyneen globalisaation seurauksena. Kylmän sodan jälkeiset muutokset kansainvälisessä järjestyksessä, kuten talouden liberalisointi ja lisääntynyt liikkuvuus Neuvostoliiton rajojen avaamisen seurauksena, johtivat uusin haasteisiin. Lisäksi ihmisoikeusliike sai osakseen kiinnostusta. (Charnysh et al. 2015, 326.) Aluksi ihmiskauppa nähtiin ihmisoikeusliikkeen kontekstissa ihmisoikeuskysymyksenä, mutta näkemys ei saanut suuren yleisön tukea. Sen sijaan rikosoikeudellinen näkökulma ja kansainväliseen rikollisuuteen liittäminen tekivät ihmiskaupasta ja sen ehkäisemisestä yhden kansainvälisen yhteisön prioriteeteista. (Chuang 2014, 615.)

Luvussa 2 käsitellään ihmiskaupan määritelmää ja määritelmän liittyvää keskustelua. Alaluvussa 2.1 käsitellään laajemmin YK:n ihmiskauppaprotokollaa, sekä protokollaan

¹ engl. International Agreement for the suppression of the White Slave Traffic

² engl. Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children

kohdistunutta kritiikkiä. Keskeisiin ihmiskauppaan liittyviin käsitteisiin, kuten moderniin orjuuteen, pakkotyöhön ja maahanmuuttajien salakuljetukseen perehdytään luvussa 2.2. Lisäksi luvussa 2.3 tarkastellaan ihmiskaupan mittaamiseen liittyviä haasteita ja vallankäyttöä.

2.1 YK:n ihmiskauppaprotokolla

Merkittävä kehitysaskel ihmiskaupan torjumiseksi on ollut YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) ihmiskauppaprotokollana tunnettu lisäpöytäkirja erityisesti naisten ja lasten ihmiskaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta³ vuonna 2000 (UN 2000b). Protokollan myötä ihmiskauppa liitettiin vahvasti rikosoikeuksiin osana Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaista YK:n yleissopimusta (UNTOC), joka tunnetaan nimellä Palermon protokolla (UN 2000c).

Yleissopimuksen alle liitettiin ihmiskaupan lisäksi maahanmuuttajien salakuljetusta koskeva lisäpöytäkirja, joka erottelee ihmiskaupan ja maahanmuuttajien salakuljetuksen määritelmät toisistaan (UN 2000a). Sekä maahanmuuttajien salakuljetusta että ihmiskauppaa pidettiin Palermon protokollan laatimishetkellä tärkeinä kansainvälisen politiikan agendalla. Erityisesti ihmiskauppa kiinnosti kansalaisjärjestöjä, jotka eivät muuten osallistuneet aktiivisesti rikoskomission käsittelyihin. Kansalaisjärjestöt olivat neuvotteluissa äänekkäitä ja hyvin järjestäytyneitä, mutta yksinomaan kiinnostuneita ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä prostituutiosta maiden teemojen kustannuksella. (Gallagher 2017a, 25.)

Protokollaa edeltäneissä keskusteluissa esiin nousi kaksi kilpailevaa näkökulmaa: kansalaisjärjestöt korostivat ihmisoikeuksia, kun taas jäsenvaltiot painottivat rikosoikeudellisia seuraamuksia (Charnysh et al. 2015, 332). Esimerkiksi Argentiina oli pitkään ja äänekkäästi tuonut esiin lapsiin liittyvää ihmiskauppaa ja ihmisoikeusnäkökulman sijaan tärkeänä pidettiin mekanismia, jonka avulla ihmiskauppa voidaan tuomita (Gallagher 2017a, 24). Myös useat eurooppalaiset instituutiot ja Yhdysvallat olivat aktivoituneet ihmiskauppakeskustelussa jo ennen protokollan neuvotteluja. Keskustelujen liikkeellepaneva voima oli lopulta ihmisoikeuksien sijaan rikoksen tuomitseminen sekä ihmiskauppaan liittyvät valtiollisen suvereniteetin ja turvallisuuden uhat. (Chuang 2014, 630.)

³ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children

Ihmiskaupprotokolla on merkittävä kansainvälisen yhteistyön väline, jonka tarkoitus on edistää valtioiden välistä yhteistyötä taistelussa ylijärjestyksen rikollisuutta vastaan. Protokollaa on myös pidetty kansainvälisen yhteistyön ensimmäisenä askeleena käyttäen kansainvälistä lakia järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan. Sen laatimisprosessi ja ratifiointi ovat saaneet kiitosta nopeasta kansainvälisestä yhteistyöstä. (Gallagher 2017a, 22.) Palermon protokolla astui voimaan vain reilu kaksi vuotta sen laatimisen jälkeen vuonna 2003, ja nykyisin sen on ratifioinut 185 osapuolta (UNODC n.d.c).

Ihmiskauppa määritellään Palermon protokollassa seuraavanlaisesti:

”Ihmiskauppa” tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (UN 2000b; suom. Finlex 2006).

Määritelmä on ensimmäinen kansainvälisesti hyväksytty laillinen ihmiskaupan määritelmä ja edelleen laajalti käytössä (Gallagher 2017a, 21). Valtiot pitävät sitä pääasiallisena oikeudellisesti sitovana välineenä ihmiskaupan torjumiseksi (Conference of Parties to UNTOC 2008, 12). Ihmiskaupan määritelmää käsiteltäessä korostetaan usein kolmea tekijää, jotka ovat teko, keinot ja tarkoitus (Harnoncourt & Paredes 2023, 174). Gallagher (2017a, 25–26) määrittelee protokollan keskeiset kohdat. Ensinnäkin ihmiskauppa ei rajoitu seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja uhreja voivat olla muutkin kuin naiset ja lapset. Toiseksi protokollassa korostetaan, että kyse ei ole ainoastaan siitä, miten ihmiskaupan uhreiksi joudutaan, vaan myös siitä, miten sortavaa hyväksikäyttöä ylläpidetään. Lopuksi Gallagher painottaa suostumuksen roolia protokollan määritelmässä: ihmisen ei katsota voivan antaa suostumusta ihmiskauppaan silloin, kun siihen liittyy pakkokeinojen käyttöä tai kun ihmiskauppiat hyödyntävät uhrin haavoittuvuutta. (Ibid.)

YK:n lisäksi Yhdysvallat on ollut keskeinen toimija ihmiskaupan vastaisessa työssä ja otti myös johtajan roolin Palermon protokollan neuvotteluissa. Yhdysvallat on pyrkinyt asemoimaan itsensä orjuuden vastaiseksi toimijaksi, osin historiallisen orjuuden lakkauttamisen diskurssin kontekstissa. Lisäksi Yhdysvaltojen hegemoninen asema ja intressi ohjailta muiden valtioiden ihmiskauppaan liittyviä lakeja ja politiikkatoimia muovasi protokollan neuvotteluja. (Chuang 2014, 611.) Presidentti Clintonin hallinnon kehittämä 3P-paradigma – suojele, ehkäisy ja

syytteenpano⁴ – otettiin osaksi YK:n ihmiskauppaprotokollaa. Se on ollut lähtökohtana Yhdysvaltojen vuonna 2000 voimaan astuneessa ihmiskaupan uhrien suojelulaisissa (TVPA). Näistä kolmesta paradigman osasta syytteen asettaminen on kuitenkin ollut ihmiskauppatoimien keskiössä. (Chuang 2014, 612.)

Ihmiskaupan määritelmä on YK:n ihmiskauppaprotokollan suurin saavutus, sillä sen myötä kriminalisoinnista tuli mahdollista ja ihmiskaupan normatiivinen viitekehys sai alkunsa (Gallagher 2017a, 30). Sopimuksen artikla 5 velvoittaa valtiot säätämään ihmiskauppaan liittyvät teot rangaistaviksi ja sitoutumaan tarvittaviin lainsäädännöllisiin toimiin (UN 2000b). Ihmiskauppaprotokollaa onkin pidetty lainopillisessa mielessä merkittävänä verrattuna moniin muihin juridisiin sopimuksiin, jotka ovat pyrkineet asettamaan sortavan hyväksikäytön kansainvälisen politiikan asialistalle (Gallagher 2015, 31).

Jälkikäteen ihmiskauppaprotokollaa on tarkasteltu kriittisistä näkökulmista (esim. De Heredia 2008; Gallagher 2017a; Kangaspunta 2015). Koska ihmisoikeusagendan kanssa eteneminen ei ollut neuvotteluissa mahdollista, protokollassa ei pystytty tarkentamaan tiettyjä uhrien kannalta tärkeitä oikeuksia ja velvollisuuksia, kuten uhrien oikeutta välittömään suojeluun ja valtioiden velvollisuutta tunnistaa uhreja ennakoivasti (Gallagher 2017a, 31). Aikanaan ehdotettiin jopa protokollan uudelleenmuotoilua tai kokonaan uutta sopimusta, jossa ihmisoikeudet voitaisiin ottaa paremmin huomioon (de Heredia 2008, 313).

Puuttuvien oikeuksien ja velvollisuuksien täyttämiseksi laadittiin vuonna 2002 Ihmisoikeuksia ja ihmiskauppaa koskevat suositellut periaatteet ja ohjeet, jotka päivitettiin vuonna 2010 (OHCHR 2002; OHCHR 2010). Näitä periaatteita ja ohjeita on kutsuttu ihmisoikeuspohjaiseksi lähestymistavaksi ihmiskauppaan, ja ne ovat luonteeltaan niin kutsuttua pehmeä oikeutta. Periaatteiden tarkoitus ei ole tarjota uutta vaihtoehtoa protokollalle, vaan täydentää sitä. Niiden seurauksena on laajalti tunnustettu, että ihmiskaupan uhreilla on tiettyjä oikeuksia asemansa vuoksi ja näitä oikeuksia ei ole alun perin määritelty ihmiskauppaprotokollassa. (Gallagher 2017a, 30–31.)

Samaa jatkumoa edustaa myös YK:n laajentunut toiminta ihmiskauppaa vastaan. Yleiskokouksen Globaali toimintasuunnitelma ihmiskaupan torjumiseksi⁵ ohjaa jäsenvaltioita

⁴ engl. Protection, prevention and prosecution

⁵ engl. Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons

koordinoituihin ja johdonmukaisiin toimiin ihmiskaupan torjumiseksi. Vuonna 2010 laaditussa toimintasuunnitelmassa pyritään myös kytkemään ihmiskauppa YK:n laajempiin kehitys- ja turvallisuusohjelmiin. Suunnitelman toteutusta arvioidaan neljän vuoden välein, jotta voidaan seurata sen onnistumisia ja tunnistaa haasteita. (UNGA 2010.) Ihmiskauppa on lisäksi liitetty myös YK:n Kestävän kehityksen -tavoitteisiin esimerkiksi alatavoitteessa 8.7, joka kehottaa ryhtymään välittömiin ja tehokkaisiin toimiin pakkotyön, modernin orjuuden ja ihmiskaupan poistamiseksi (UN DESA 2015).

Vaikka protokolla onkin yksi kaikkein eniten ratifioitu YK:n sopimus, sitä on kritisoitu heikosta toteutuksesta ja kompromisseista protokollan neuvotteluissa (Gallagher 2017a, 32–35). Koska YK:lla ei ole keinoja asettaa sanktioita valtioille, jotka eivät noudata protokollaa, valtioiden velvoitteet jäävät lopulta poliittisen tahdon varaan ja ratifiointi näyttää symboliselta (Kangaspunta 2015, 84). Myöskään vuonna 2020 käyttöön otettu Palermon protokollan toimeenpanoa seuraava valvontamekanismi (IRM) ei ole saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Mekanismin täytäntöönpano riippuu vahvasti valtioiden poliittisesta tahdosta, mikä tekee siitä erityisen haavoittuvan autoritaaristen hallintojen ihmisoikeusrikkomuksille. Vaikka ihmiskauppapöytäkirja sisältää viittauksia uhrien oikeuksiin, yleissopimus painottuu rikollisten syytteenpanoon, minkä vuoksi sen uhrinpainotus jää rajalliseksi. (GI-TOC 2024.)

Lisäksi protokolla on saanut kritiikkiä liiallisesti painotuksesta sukupuoleen muiden ihmiskau-
palle altistavien tekijöiden kustannuksella. Naisten ihmiskauppaan keskittyminen aiheuttaa haasteita ihmiskauppaa ehkäisevissä toimissa, jolloin ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyt-
tötarkoituksessa korostuu ja pakkotyö jää näkymättömämmäksi. (Harnoncourt & Paredes 2023, 175.) Protokolla perustuu myös vanhanaikaiseen käsitykseen ihmiskauppiaan aktiivisesta roo-
lista, kun nykyisin ihmiskauppa liittyy vahvemmin tiettyihin sosioekonomisiin lähtökohtiin, jotka lisäävät uhrien haavoittuvuutta ihmiskau-
palle (Jansson 2015, 93).

Ihmiskauppaprotokollaa on lisäksi kritisoitu vahvasti arvottavasta kielestä ja vertailusta globaa-
lin pohjoisen ja globaalin etelän välillä. Etenkin postkolonialistisessa tutkimuksessa YK:n ih-
miskauppatoimia pidetään länsikeskeisinä ja protokollan nähdään edistävän kehittyneiden glo-
baalin pohjoisen valtioiden geopoliittisia intressejä ihmiskaupan ehkäisyn sijaan. (McGrath &
Watson 2018, 28.) Tämä kritiikki liittyy etenkin maahanmuuttoon ja rajavalvontaan. Ihmis-
kauppaprotokollaa on käytetty globaalin pohjoisen valtioissa perusteluna maahanmuuton val-
vonnalle (Gallagher 2015, 14).

Vaikka protokolla onkin yksi kaikkein eniten ratifioitu YK:n sopimus, sitä on kritisoitu heikosta toteutuksesta ja kompromisseista protokollan neuvotteluissa (Gallagher 2017a, 32–35). Koska YK:lla ei ole keinoja asettaa sanktioita valtioille, jotka eivät noudata protokollaa, valtioiden velvoitteet jäävät lopulta poliittisen tahdon varaan. Ratifiointi näyttää lähinnä symboliselta yhteistyöltä tilanteessa, jossa tuomioita ihmiskaupasta annetaan sen esiintyvyyteen nähden harvoin. (Kangaspunta 2015, 84.)

Osa aikaisemmasta kritiikistä liittyy selkeästi YK:n institutionaalisiin rajoitteisiin ja tunnettuihin toimeenpanon haasteisiin. Faierin (2024) *banality of good* -käsitteen mukaisesti hyvää tarkoittavat globaalit aloitteet kaatuvat usein byrokratiaan, jolloin tekniset määräykset ja hallinnolliset prosessit asetetaan etusijalle konkreettisen tuen ja rakenteellisen eriarvoisuuden kriittisen tarkastelun sijaan. Palermon protokollan kohdalla tämä näkyy siinä, että kriminalisoinnista on tullut ensisijaisesti juridinen velvoite, eikä väline puuttua laajempiin ihmiskauppaa ylläpitäviin rakenteisiin. (Ibid.)

Kaikesta YK:n ihmiskauppapöytäkirjaan kohdistuneesta kritiikistä huolimatta protokolla on ollut merkittävä askel kansainvälisen yhteistyön vahvistamisessa (Gallagher 2010). Nykyisessä globaalien hallinnan kontekstissa on kuitenkin otettava huomioon aiempien haasteiden lisäksi se, että yhteisiin sopimuksiin sitoutuminen on heikentynyt. Esimerkiksi Yhdysvaltojen vetäytyminen Pariisin ilmastopöytäkirjasta on aiheuttanut laajaa keskustelua globaalista hallinnasta (Sun & Yu 2025). Tämä kehitys nostaa esiin kysymyksen siitä, millainen tulevaisuus monenkeskisillä sopimuksilla on jatkossa. Lisäksi tulee tarkastella, missä määrin kansainväliset sopimukset toimivat poliittisina instrumentteina, joilla valtiot voivat osoittaa sitoutumista ilman, että ne tosiasiallisesti muuttavat toimintaansa.

2.2 Ihmiskaupan muut määritelmät ja käsitteet

Ihmiskauppaprotokollasta huolimatta ihmiskaupan määritelmään liittyy edelleen monenlaisia keskusteluja esimerkiksi siitä, tarkoittaako ihmiskauppa samaa kuin moderni orjuus ja miten erotetaan ihmiskaupan uhrit ja maahanmuuttajien salakuljetus (Merry 2016). Tässä luvussa käsitellään ihmiskauppaan liittyviä muita määritelmiä, joihin kuuluu työperäinen ihmiskauppa,

ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa, moderni orjuus, pakkotyö ja maahanmuuttajien salakuljetus.

Työperäistä ihmiskauppaa ja ihmiskauppaa seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa pidetään kahtena yleisimmistä ihmiskaupan muodoista. Vuonna 2022 36 % ihmiskaupasta tapahtui seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa ja 42 % oli työvoiman hyväksikäyttöön liittyvää (GLOTIP 2024, 14). Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on ”henkilön painostamista tai pakottamista prostituutioon, hyväksikäyttöä muun kaupallisen seksin alalla tai muuta toistuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä” (Ihmiskauppa.fi n.d.b).

Pakkotyö tarkoittaa ”työtä tai palvelusta, joka jonkin rangaistuksen uhalla vaaditaan joltain henkilöltä ja johon mainittu henkilö ei ole vapaaehtoisesti tarjoutunut” (ILO 1930; suom. Finlex 2016). Lisäksi työvoiman hyväksikäyttö voi tarkoittaa tilanteita, jossa henkilöllä ei ole ”tavanomaisia oikeuksia tai mahdollisuuksia kieltäytyä siitä tai lopettaa työn tekemistä ilman vakavia seuraamuksia” (Ihmiskauppa.fi n.d.d). Ihmiskaupan muihin muotoihin lukeutuu esimerkiksi ihmiselimillä ja -kudoksilla käytävä kauppa, rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö sekä pakkoavioliitot (GLOTIP 2024, 14). Ihmiskaupan muotojen erottaminen toisistaan on tärkeää, sillä aikaisemmin naisten ja lasten suojelunarratiivi on ohjannut huomion ihmiskauppaan seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa, jolloin työperäinen ihmiskauppa on jäänyt vähemmälle huomiolle ja uhrin mahdollisesti tunnistamatta (Harnoncourt & Paredes 2023, 175).

Orjuudenvastainen ja ihmiskaupan vastainen lainsäädäntö liikkui 1900-luvulla rinnakkain, mikä saattaa aiheuttaa hankaluksia siinä, miten orjuuden ja ihmiskaupan suhde ymmärretään nykyhetkessä (Allain 2012, 210). Balesin *Disposable people* (1999) ja myöhemmin esimerkiksi *Understanding global slavery* (2005) ovat yksiä keskeisimpiä teoksia modernin orjuuden tutkimuksessa. Bales (2005, 57) määrittelee orjuuden seuraavanlaisesti: “A state marked by the loss of free will, in which a person is forced through violence or the threat of violence to give up the ability to sell freely his or her own labor power.” Myös ihmiskauppaa pidetään tapahtumasarjana yksittäisen tapahtuman sijaan (ibid.).

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) yhdistää pakkotyön, modernin orjuuden ja ihmiskaupan. Lisäksi esimerkiksi UNODC on käyttänyt modernin orjuuden käsitettä ihmiskaupan yhteydessä ja sitä pidetään jonkinlaisena kattokäsitteenä, joka sisältää erilaisia hyväksikäyttöön liittyviä toimia (Gallagher 2017b, 91). Ihmiskauppaa käsitetäänkin usein modernin orjuuden muotona

(Shimazaki 2023, 142). Vuonna 2013 julkaistussa globaali orjuus -indeksissä (GSI) moderni orjuus määritellään seuraavasti: “The removal of a person’s freedom in order to exploit them for personal or financial gain.” Modernissa orjuudessa elävältä evätään jokin vapaus, esimerkiksi vapaus kieltäytyä työstä tai vaihtaa työnantaja toiseen. (Walk Free Foundation n.d.)

Koska modernin orjuuden määritelmää ei tunneta kansainvälisessä laissa, käsitettä käytetään epä johdonmukaisesti eri konteksteissa. Tiukasti lainopillisessa keskustelussa moderni orjuus -käsitteen käyttäminen synonyymina ihmiskaupalle ei ole toivottavaa, sillä ihmiskaupaprotokollan juridisesta määritelmästä seuraa erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sekä ihmiskaupan uhreille että valtioille. Moderni orjuus -käsitettä pidetään lisäksi tekaistuna ja GSI:n määritelmää heikkona. (Gallagher 2017b, 91.)

Käsitettä syytetään myös historiallisesta paikkansapitämättömyydestä: se yhdistää nykypäivän orjan ja transatlanttisen orjakaupan uhrien kokemukset toisiinsa sivuuttaen näiden toisistaan eroavat olosuhteet (Sibanda 2023, 228). Orjuuden kuvasto johtaa käsitykseen ihmiskaupasta yksilöiden poikkeavasta toiminnasta eikä suinkaan globaalien epäoikeudenmukaisuuksien tuotteenä (Chuang 2015b, 1525). Vaikka moderni orjuus -käsitettä ei käytetä tutkielmassa näiden ongelmien vuoksi, sen ymmärtäminen on tärkeää ihmiskaupan kehystämisen kontekstissa.

YK:ssa tunnistetaan myös yhteys ihmiskaupan ja siirtolaisten salakuljetuksen välillä, mutta niiden painotetaan olevan erillisiä rikoksia. Pöytäkirjoja laadittaessa pyrittiinkin erottamaan maahanmuuttajien salakuljetus ja ihmiskauppa toisistaan selkeiden määritelmien luomiseksi. (Gallagher 2001, 982.) Maahanmuuttajien salakuljetus määritellään lisäpöytäkirjassa seuraavanlaisesti: ”henkilön laittoman maahantulon järjestämistä sellaiseen sopimusvaltioon, jonka kansalainen kyseinen henkilö ei ole tai jossa hän ei asu pysyvästi, välittömän tai välillisen taloudellisen tai muun aineellisen hyödyn saamiseksi” (UN 2000a; suom. Finlex 2016). YK:n mukaan ihmiskaupan ja siirtolaisten salakuljetuksen selkein ero on siirtolaisten salakuljetuksen ylirajaisuus, kun ihmiskauppaa tapahtuu myös valtioiden sisällä (GLOTIP 2016, 6).

Ihmiskaupan ja maahanmuuttajien salakuljetuksen erottamista pidetään ongelmallisena ja sitä ei tulisi hyväksyä kritiikittä (Gallagher 2010, 3). Kahtiajako on keinotekoinen ja se on nähty valtioiden strategisena poliittisena toimenä. Jakamalla ihmiskaupan sukupuolittuneen väkivallan ongelmaksi ja maahanmuuttajien salakuljetuksen rajavalvonnan ongelmaksi voidaan perustella rajuja maahanmuuttoon ja rajavalvontaan liittyviä toimia ihmiskaupan nimissä. (Chacón

2010, 1649.) Kehysten hahmottamiseksi on tärkeää tarkastella maahanmuuttajien salakuljetuksen ja ihmiskaupan välisiä käsitteellisiä rajoja sekä erottaa toisistaan ihmiskaupan eri muodot. Käsitteellistämällä on ollut merkittäviä vaikutuksia siihen, miten ihmiskauppaa jäsenellään ja miten siitä kerätään tietoa (Gallagher 2010, 12–13).

2.3 Ihmiskaupan mittaaminen

Kansainvälinen yhteisö on korostanut tiedon keräämistä ja se on kirjattu myös ihmiskauppaprotokollaan. Yksi tutkimuksen tärkeimmistä tavoitteista on ollut saada aikaan totuudenmukaisia mittareita ihmiskaupasta (Zhang 2022, 6). Vaikka mittaamisen standardit ovat parantuneet kahden viime vuosikymmenenä, niissä on edelleen puutteita. Nykykirjallisuudessa pyritäänkin arvioimaan, mitä todella tiedetään ihmiskaupasta ja sen ehkäisemiseen tarkoitettujen politiikka-toimien tehokkuudesta (esim. Bryant & Landman 2020; Dottridge 2018; Zhang 2022).

YK on sitoutunut pyrkimykseen mitata ihmiskauppaa. Yleiskokous on valtuuttanut UNODC:n keräämään tietoa ihmiskaupasta vedoten etenkin Agenda2030-tavoitteisiin. Alatavoitteessa 16.2.2 pyritään mittaamaan ihmiskaupan uhrien lukumäärä 100 000 asukasta kohden (UN DESA 2015). Jäsenvaltioiden mittaamista valvotaan erilaisten kyselytutkimusten ja työkalujen avulla (UNODC n.d.d). Mittaamista varten jäsenvaltioille on lisäksi luotu tekninen ohjeistus hallinnollisen tiedon keräämiseen (IOM & UNODC 2023). Tiedon tyhjiöiden täyttäminen on tärkeää ja GLOTIP-raporteissa korostetaan kvalitatiivista tutkimusta, kenttätutkimuksia sekä kansallisiin rikoksiin ja rikosoikeuteen liittyvien tilastollisten järjestelmien kehittämistä (GLOTIP 2018a, 14).

Ihmiskaupan mittaaminen voidaan nähdä osana suurempaa trendiä, jossa pyritään määrällistämään hyväksikäyttöön liittyviä ilmiöitä. Näin ongelmalliseksi määritellyn ilmiön määrällistäminen nähdään edellytyksenä ongelman ratkaisemiseksi, minkä vuoksi kaikkein tärkeintä on etsiä todisteita, joille pohjata teoriaa. Tästä seuraa vääristynyttä tietoa, jonka hyödyntäminen johtaa tehattomiin ratkaisukeinoihin. (Gallagher 2017b, 91.) Ihmiskauppatilastojen onkin pitkään tunnistettu olevan rajallisia (Zhang 2022, 6).

Myös Merryn (2016, 139) mukaan “houkuttelevaa tietoa” ihmiskaupasta tulisi varoa. Ihmiskauppatilastot luovat illuusion siitä, että ihmiskauppa on yksiselitteisesti mitattavissa ja

mittaustuloksia voidaan käyttää luotettavana pohjana päätöksenteossa. Erilaiset ihmiskauppa-raportit nojaavat vahvasti näihin lukuihin, vaikka ihmiskaupan kokonaismäärän mittaaminen on haastavaa. Näin ollen raporttien johtopäätökset perustuvat usein numeroihin, jotka eivät välttämättä heijasta todellisuutta. (Ibid.) Esimerkiksi GLOTIP 2022 -raportissa nostetaan esiin huoli kasvavasta kuilusta tunnistettujen uhrien ja ihmiskaupan arvioidun kokonaismäärän välillä (GLOTIP 2022, 41).

Objektiivisina pidetyt mittausjärjestelmät ovat osa ihmiskauppaan liittyvää vallankäyttöä. Mittaavilla tahoilla on mahdollisuus käyttää valtaa määritelmien luomiseen, sillä mittausjärjestelmät asettavat standardeja niitä seuraaville toimijoille. Vallitseva mittausjärjestelmän ei siis ainoastaan ohjaa ihmiskaupan määrittelyä, vaan vaikuttaa myös ratkaisujen ja toimintatapojen määrittelyyn. (Merry 2016, 139–140.) Esimerkkejä tällaisista järjestelmistä ovat Yhdysvaltojen ulkoministeriön TIP-raportit, globaali orjuus -indeksi (GSI), ILO:n indikaattorit sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Globaali orjuus -indeksi syntyi ihmiskaupan mittaamistarpeesta vuonna 2013. Se pyrkii määrittämään ihmiskaupan ja modernin orjuuden uhrien lukumäärän. Indeksillä on kuitenkin saanut laajaa kritiikkiä erityisesti sen mittaamistavoista, epäluotettavasta datasta sekä valtioiden välisen vertailun ongelmallisuudesta. (Gallagher 2017b, 111–112.) Walk Free Foundation onnistui myös indeksin avulla vakiinnuttamaan itselleen merkittävän aseman globaalien hallinnan kentällä, joka on jo entuudestaan täynnä ihmiskaupan vastaisia toimijoita (ibid., 92).

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuosittain julkaisemat TIP-raportit tunnetaan luokittelusta, joka määrittelee valtioiden tason ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa kolmiportaisella järjestelmällä. Erityistarkkailuun joutuu, kun Yhdysvaltojen hallituksen mukaan valtion ihmiskaupan vastaiset toimet eivät vastaa ihmiskaupan määrää. Syitä listalle joutumiseen on ollut myös esimerkiksi tuomioiden määrän lasku, ongelmat uhrien tukemisessa tai valtionhallinnon osallisuus ihmiskaupassa. Jos valtiot eivät seuraavana mittausvuonna yllä standardeihin, ne lasketaan alemmalle tasolle, joka voi vaikuttaa esimerkiksi kahdenvälisiin tukiin tai lainoihin. (US Department of State 2023.)

TIP-raportteja on pidetty menestyksekkäinä, koska ne ovat nostaneet ihmiskaupan näkyvyyttä kansainvälisellä tasolla. Sanktioiden asettaminen on saanut valtioita toimimaan ihmiskaupan ehkäisemiseksi esimerkiksi luomalla uusia lakeja ja toteuttamalla ihmiskaupan vastaisia

politiikkatoimia. Niiden avulla Yhdysvallat on myös vahvistanut rooliaan globaalina ”serifinä”. (Chuang 2014, 105.) Yhdysvaltojen TIP-raportteja pidetään tälläkin hetkellä valtaapitävänä auktoriteettina ihmiskaupan mittaamisessa. Niissä ihmiskauppa määritellään organisoidun rikollisuuden ongelmana. Raporttien tuottamat indikaattorit ihmiskaupasta yksinkertaistavat monimutkaisen ilmiön, mutta luovat myös johdonmukaisen teorian, jonka avulla mittaaminen ja tiedon tuottaminen helpottuu. (Merry 2016, 158.)

Ihmiskaupan mittaamisen on myös katsottu vahvistavan hierarkioita ja korostavan tiettyjen valtioiden tai ihmisryhmien oletettua paremmuutta, esimerkiksi silloin kun arviointi tapahtuu globaalien pohjoisen määrittämällä ehdoilla TIP-raporttien tasoluokitusten kautta (Kempadoo & Shih 2023, 6). Kotiswaranin (2019a, 387) mukaan ihmiskaupan ja sen kriminalisoinnin valvonta on tiedon tuottamisen muoto, jonka avulla rakennetaan vertailua globaalien pohjoisen ja etelän välillä. Keskusteluun liittyvät kolonialistisen ajattelun ja kehitysnäkökulman tuottamat ”totuusjärjestelmät.” Ne vahvistavat käsityksiä siitä, millä toimijoilla on objektiivinen kyky tunnistaa, määritellä, mitata, kartoittaa ja diagnosoida ongelma, ja kenen tulisi saada määrittää oikeat toimenpiteet ongelman korjaamiseksi. (McGrath ja Watson 2018, 27.)

Mittaamisen ja siihen liittyvien haasteiden tarkastelu on tärkeää kontekstissa, jossa tutkielman analyysin kohteena on mittaamiseen keskittyvä raportti. Mittaamispyrkimys voi viedä tilaa ihmiskauppaa estäviltä toimilta ja luoda illuusion siitä, että ihmiskauppaa ymmärretään (Merry 2016, 139). Lisäksi mittaamisessa korostuu globaalien pohjoisen narratiivi (ks. esim. Kotiswaran 2019a). Vaihtelevat raportointikäytännöt ja -lähteet voivat johtaa erilaisiin tulkintoihin ja kehyksiin ihmiskaupasta, minkä vuoksi myös GLOTIP-raportit on hahmotettava osana tätä keskustelua.

3. Ihmiskaupan kehukset

Ihmiskaupan vastaiset politiikkatoimet ovat seurausta kehysten välisestä kamppailusta, jota on käyty sekä ihmiskaupan ja hyväksikäytön määritelmistä että ilmiön mittaamisesta. Kehysten painotukset ovat muuttuneet historiallisesti seuraten sosiaalista muutosta ja valtaapitäviä ideologioita. Esimerkiksi työntekijöiden hyväksikäyttö sisällytettiin osaksi ihmiskauppaa vasta vuonna 2009, kun ILO:n interventiot pakkotyöhön tulivat näkyvimmiksi ja Yhdysvaltojen prioriteetit muuttuivat vallan vaihtuessa (Kotiswaran 2019b, 63). Näin syntyivät esimerkiksi modernin orjuuden ja pakkotyön kilpailevat kehukset. Ihmiskaupan kehukset eivät ole muuttumattomia, vaan useiden toimijoiden intressien muovaamia, mikä vaikuttaa kehysten välisiin jännitteisiin ja esitettyihin politiikkaratkaisuihin. (Pinto 2023, 126.)

Kehysanalyysin lisäksi ihmiskauppaa on tutkittu muun muassa diskurssianalyysin, sisällönanalyysin sekä haastattelu- ja kyselytutkimusten keinoin (esim. Broad & Turnbull 2024; Chacón 2010; Pinto 2023). Tutkielman metodiksi on valittu kehysanalyysi, sillä se on luonteeltaan poliittikakeskeinen ja soveltuu paremmin ilmiön rakenteelliseen tarkasteluun kuin esimerkiksi kieleen painottuva diskurssianalyysi. Kehysanalyysissä huomio kohdistuu siihen, miten ongelma määritellään, millaisia syitä ja seurauksia sille esitetään ja millaisia ratkaisuja kehukset tuottavat. (Entman 1993, 52.) Kehysanalyysia on hyödynnetty nimenomaan poliittisten asiakirjojen, kansainvälisten sopimusten ja raporttien tutkimuksessa, koska se tarjoaa systemaattisen tavan jäsentää, miten tietyt ilmiöt esitetään ja minkälaisiin tulkintoihin ne liitetään (Benford & Snow 2000, 614–615).

Luvussa 3 tarkastellaan ihmiskaupan kehystämistä sekä metodologisesta että aikaisemman kirjallisuuden teoreettisesta näkökulmasta, jotta analyysin tulkintakehukset voidaan hahmottaa ja määritellä. Alaluvussa 3.1 esitellään tutkielman metodina käytetty kehysanalyysi, menetelmän historia ja siihen liittyvät metodologiset heikkoudet. Luvussa perehdytään lisäksi tarkemmin Entmanin typologiaan, jota hyödynnetään analyysinkehysten luomisessa.

Tutkimuskirjallisuudessa määriteltyihin kehyksiin perehdytään alaluvussa 3.2. Luvussa tarkastellaan, miten ihmiskauppa kehystetään ja kenen toimesta, millaiset kehukset ovat ja millaista kritiikkiä niille on annettu. Kaikkein perinteisimmin ihmiskauppaa on käsitelty rikosoikeuksien avulla. Tätä kehystä tarkastellaan perusteellisemmin luvussa 3.2.1. Toinen merkittävä suuntaus

on liittämään ihmiskauppa ihmisoikeuksiin, jolloin keskiössä on uhrien suojeleminen ja tunnistaminen. Luvussa 3.2.2 käsitellään ihmisoikeuskehystä. Lisäksi tutkimuskentällä kritisoidaan kahden aiemman kehyksen vastauksia ihmiskauppaan. Alaluvussa 3.2.3 käsitellään tätä rakenteellisempaa ja kriittistä kehystä, sekä tutkimussuuntauksia, jotka siihen liitetään. Lopuksi luvussa 3.3 yhdistetään Entmanin typologia kirjallisuudessa määriteltyihin kehyksiin analyysikehysten hahmottamiseksi ja esitellään kehysanalyysin tueksi valitut sanahaut.

3.1 Kehysanalyysi ja Entmanin typologia

Ihmiskauppa on usein tutkittu kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin, sillä kvantitatiivista tutkimusta vaikeuttaa yhtenäisten mittausstandardien puute (ks. luku 2.3). Kehysanalyysi on ollut keskeinen tutkimusmetodi ihmiskauppa koskevassa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Farrell & Fahy 2009; Johnston et al. 2014; Pajnik 2010), joten metodi on luonteva valinta myös GLOTIP-raporttien tarkasteluun. Vaikka kehysanalyysiä käytetään usein metodina erityisesti mediatutkimuksessa uutisartikkeleita tarkasteltaessa, sitä on hyödynnetty myös esimerkiksi YK-kontekstissa (esim. Lloyd & Simmons 2015; Charnysh et al. 2015).

Kehystutkimuksen lähtökohtana pidetään usein Erving Goffmanin teosta *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* (1974), jossa korostetaan kehysten merkitystä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. 1980-luvulla kehystutkimus sai uusia ulottuvuuksia poliittisessa psykologiassa, kun Tversky ja Kahneman osoittivat niin kutsutussa *framing effect* -tutkimuksessaan, että ihmisten päätökset voivat muuttua merkittäväällä tavalla riippuen siitä, miten sama asia esitetään (Tversky & Kahneman 1981). Myös Schön ja Rein (1994) ovat kehittäneet kehyksen ja kehystämisen käsitteitä.

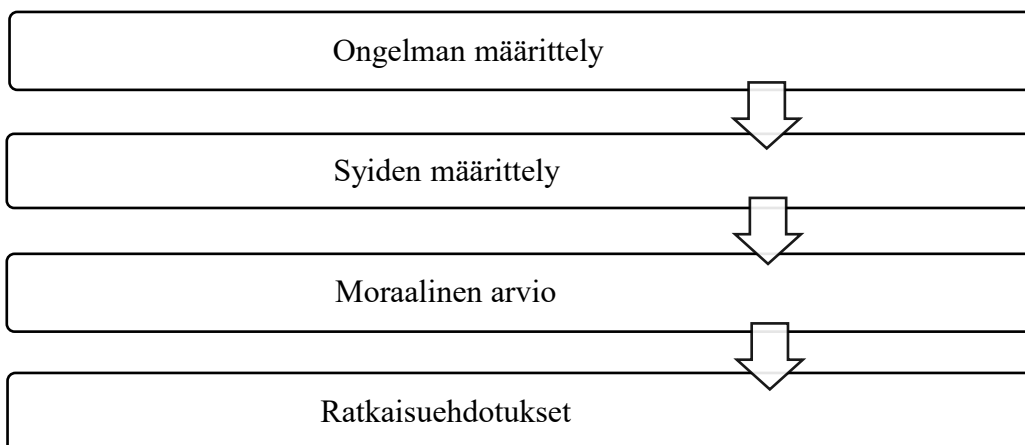
Robert Entman pyrki 1990-luvulla kokoamaan hajanaista tutkimuskenttää ja loi jaottelun kehysten osa-alueista. Hänen mukaansa kehykset ovat osa viestintäprosessin eri vaiheita. Prosessin osat ovat viestijä, teksti, vastaanottaja ja kulttuuri. Vastaanottajien ajattelua ja johtopäätöksiä ohjaavat kehykset eivät aina välttämättä heijasta tekstin kehyksiä tai kehystäjän pyrkimyksiä. Entman painottaakin erityisesti valitsemisen ja korostamisen prosesseja. Kehystämisellä tietyt asiat tehdään helpommin havaittaviksi ja merkityksellisiksi, samalla kun vaihtoehtoiset tulkinnat rajataan pois. (Entman 1993, 52–54.)

Kehysanalyysia on hyödynnetty myös sosiaalisten liikkeiden tutkimuksessa. Sosiaalisten liikkeiden menestys riippuu siitä, kuinka hyvin kehykset resonoivat yleisön arvojen ja kokemusten kanssa. Ryhmät voivat käyttää kehyksiä strategisesti organisoidessaan kampanjoita ja motiivoidakseen toimintaa esimerkiksi haastamalla olemassa olevia kehyksiä tai korvaamalla ne jollakin muulla kehyksellä. (Snow & Benford 1988; Benford & Snow 2000.) Tutkimuksissa on korostettu, että sosiaalinen muutos on todennäköisempää hyödynnettäessä useampia kehyksiä, koska ne resonoivat laajemmin yleisössä (Snow & Benford 1988). Esimerkiksi 3P-paradigmassa on tuotu yhteen uhrien suojeleminen ja rikollisten tuomitseminen.

Kehysanalyysillä tai kehystämällä ei ole yhtä ainoaa määritelmää, vaan sitä voidaan käyttää sekä deduktiivisesti valmiiden mallien avulla että induktiivisesti aineiston ehdoilla. Bleichin (2002, 1063) mukaan kehys on joukko kognitiivisia ja moraalisia kartoja, jotka ohjaavat toimijoita ja auttavat heitä tunnistamaan ongelmia ja priorisoimaan tiettyjä intressejä ja tavoitteita. Kehyksiä kuvataan seuraavanlaisesti:

As cognitive maps, frames encompass definitions, analogies, metaphors, and symbols that help actors to conceptualize a political or social situation, identify problems and goals, and chart courses of action.... As moral maps, frames assign a valence to terms and to courses of action and can allot authority to speak for a cause. (Bleich 2002, 1064.)

Kehykset voivat ohjata mielikuvaa siitä, kuka saa esittää itsensä laillisena asiantuntijana tai moraalisena auktoriteettina (Bleich 2002, 1063). Ihmiskaupan kontekstissa tällaista keskustelua on käyty esimerkiksi Walk Free Foundationin ja modernin orjuuden -käsitteen kontekstissa (Chuang 2015b; Gallagher 2017b).

Kuvio 1. Entmanin typologia kehysten toimintalogiikasta

Tässä tutkielmassa kehysanalyysin tukena käytetään Entmanin (1993, 52) typologiaa (ks. kuvio 1), joka perustuu kehysten neljään keskeiseen ulottuvuuteen: ongelman määrittely, sen syiden määrittely, moraalinen arvio ja ratkaisuehdotukset. Jaottelu tekee näkyväksi kehysten toimintalogiikan ja tarjoaa työkalun GLOTIP-raporttien analysointiin. Esimerkkinä typologian hyödyntämisestä Entman käyttää Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaista kehystä, jossa ulkomailla tapahtuvat sisällissodat esitettiin ongelmina. Ongelman syyksi nähtiin kommunistiset kapinaaliset, moraaliseksi arvioksi määriteltiin ”ateistinen aggressio” ja ratkaisuksi muodostui Yhdysvaltojen tuki kommunismia vastustavalla osapuolelle. (Ibid.)

Entmanin typologiaa on aikaisemmin sovellettu myös ihmiskauppaan liittyvissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Pajnik (2010) hyödynsi Entmanin nelivaiheista kehysanalyysiä tarkastellessaan ihmiskaupan kehystämistä slovenialaisessa mediassa. Artikkelissa tunnistetaan eri kehysten toimintalogiikkoja kehyksiä kuvaavien tekstikatkelmien kautta. Johnston et al. (2014) hyödyntävät Entmanin typologiaa kvantitatiivisessa tutkimuksessa koodaamalla tutkimusartikkeleita kehysten mukaan. Kehysanalyysin vahvuus onkin kyvyssä paljastaa, miten kehykset korostavat tiettyjä näkökulmia ja miten ne mahdollisesti muovaavat myös kansainvälisiä ihmiskauppavas- tauksia (Bleich 2002, 1072–1073). Tämä tekee siitä erityisen hyödyllisen työkalun GLOTIP-raporttien tarkasteluun.

Kehysanalyysiin liittyy kuitenkin useita menetelmällisiä heikkouksia, jotka ovat tärkeä tunnis- taa. Menetelmän keskeisin haaste on kehysten käsitteen monitulkintaisuus, joka vaikeuttaa ope- rationalisointia ja tutkimusten vertailtavuutta (Al Nahed & Hammond 2018, 365). Menetelmän toistettavuutta heikentää lisäksi kehysten tunnistamisen subjektiivisuus, sillä kehysanalyysi ei tarjoa tiukkoja kriteerejä tai yhtenäistä lähestymistapaa, vaikka esimerkiksi Entman on pyrkinyt luomaan kehysanalyysille raameja (Scheufele 1999, 103). Näiden syiden vuoksi tutkielmassa tehdään kehysanalyysin lisäksi määrällisiä sanahakuja, joiden avulla tuetaan kehyksistä tehtyjä havaintoja.

Kehysanalyysiä on myös kritisoitu siitä, että se kohdistuu usein kehysten näkyviin piirteisiin ja niiden resonointiin yleisössä, mutta jättää vähemmälle huomiolle kehysten muodostumisen pro- sessit sekä niiden poliittisen ja taloudellisen taustan (Oliver & Johnston 2000, 9–10). Tämä voi ihmiskauppautkimuksessa johtaa siihen, että analyysi vahvistaa vakiintuneita käsityksiä sen sijaan, että se kyseenalaistaisi niitä tai paljastaisi ilmiön taustalla vaikuttavia rakenteellisia

tekijöitä. Kehysanalyysi kuvaa siis hyvin sitä, miten ilmiö esitetään, mutta sillä on heikompi selittävä voima. (Ibid.) Tutkielmassa pyritään myös tekemään havaintoja kehysten muodostumisesta ja mahdollisesti tulevaisuudessa vahvistuvista kehyksistä, mutta näiden laajempi tarkastelu ei ole keskeinen tutkimusintressi.

3.2 Tutkimuskirjallisuudesta nousevat ihmiskauppakehykset

Ihmiskaupan tutkimuskenttää kuvataan rikkonaiseksi, mikä johtuu toisaalta monista keskenään kilpailevista toimijoista ja toisaalta erilaisista tutkimussuuntauksista (Chuang 2015a, 1532). Kehykset eivät toimi ainoastaan analyysin välineenä, vaan ne myös kilpailla keskenään (Charnysh et al. 2015, 344). Ihmiskaupan kehystämässä tapahtui merkittävä muutos 1990-luvulla, jolloin turvallistava rikosoikeudellinen kehys nousi ihmisoikeuskehysten ohi eniten kannatusta nauttivaksi kehykseksi. Turvallistavien kehysten katsotaan usein saavan eniten poliittista kannatusta. (Ibid., 336–337.) Esimerkiksi Yhdysvaltojen median ja TIP-raporttien on nähty toimivan vahvasti rikosoikeudellisessa kehyksessä (Farrell & Fahy 2009; Johnston et al. 2014; Merry 2016).

Valtavirtatutkimusta on kritisoitu kapeakatseisuudesta ja reduktionismista, sillä se painottaa usein vain tiettyjä näkökulmia ihmiskauppaan liittyen (esim. Kempadoo & Shih 2023; Sibanda 2023; Williamson 2022). Kaksi valtavirtakehystä ovat rikosoikeuskehys ja ihmisoikeuskehys (esim. Charnysh et al. 2015; Farrell & Fahy 2009; Johnston 2014). Usein keskeinen periaate on se, että kehys on tunnistettavissa silloin, kun tietty ongelmanmäärittely ja siihen liitetyt tulkinat toistuvat diskurssissa ja tulevat hallitseviksi (Entman 1993, 53). Esimerkiksi tutkimuksissa, joissa tarkastellaan ihmiskaupan tuloa YK:n agendalle 1990-luvulla, käsitellään kilpailevia rikosoikeuden ja ihmisoikeuksien kehyksiä (Charnysh et al. 2015). Vaikka näillä kahdella kehyksellä on omat keskeiset tavoitteensa, niillä on ollut tapana vahvistaa toisiaan. Molemmat kehystävät oikeuden saavuttamista rankaisemisen kautta ja rikosoikeudellinen seuraamus nähdään välttämättömänä uhrien oikeuksien ja suojelun takaamiseksi. (Pinto 2023, 122.)

Kehysten muotoilussa merkittäviä tutkimusartikkeleita ovat olleet etenkin Charnysh et al. (2015), Pinto (2023) ja Sibanda (2023). Vaikka näissä tutkimuksissa ei käytetä kehysanalyysiä metodina, niiden analyysikehikko on sovellettavissa myös kehysanalyysiin. Charnysh et al. (2015) kuvaavat konsensuksen muodostamista YK:ssa perinteisten rikosoikeudellisen ja

ihmisoikeusperustaisen lähestymistavan välisenä kamppailuna. Pinto (2023) puolestaan jäsen-tää ihmiskaupan vastadiskursseja, joita hyödynnetään tässä tutkielmassa rakenteellisen kehyyksen muotoilussa. Lisäksi artikkelissa kuvataan rikosoikeuden ja ihmisoikeuksien keskinäistä dynamiikkaa ja jännitteitä rakenteellisen diskurssin sisällä. Myös Sibanda (2023) on kritisoinut ihmiskauppaa koskevia perinteisiä käsityksiä. Kritiikki kohdistuu etenkin siihen, että ihmiskaupan valtavirtadiskurssissa sivuutetaan ilmiön rakenteelliset juurisyyt.

Kolmas tutkielmaan valittu kehys pohjautuu kahden aikaisemmin kehyyksen, mutta etenkin rikosoikeuden kritiikkiin. Akateemisessa kirjallisuudessa on viime aikoina painotettu tarvetta rakenteet huomioivalle näkökulmalle (esim. Sibanda 2023; Williamson 2022). Tässä tutkielmassa tätä kehystä kutsutaan rakenteelliseksi kehyykseksi, joka lähtökohtaisesti vastustaa ihmiskaupan hegemonisia kehyyksiä. Kehys ei ole yhtä selkeä ja toimintalogiikaltaan yhtenäinen kokonaisuus aikaisempiin kehyyksiin verrattuna, mutta esimerkiksi Pinto (2023) on käsitellyt rakenteellisia käsityksiä ihmiskaupasta diskurssianalyysin keinoin. Tutkielmassa pyritäänkin tarkastelemaan, onko rakenteellisen kehyyksen mahdollisesta muotoutumisesta viiteitä GLOTIP-aineistossa.

Ihmiskaupan laajalti hyväksytyjen kehysten lisäksi ihmiskauppaa on kehystetty myös esimerkiksi julkisuuden henkilöiden humanitarismin tai hyväntekeväisyyskapitalismin (Chuang 2015a; Sibanda 2023), talouden (Pourmokhtari 2015) ja kehityksen (Kotiswaran 2019a) näkökulmista. Työoikeuksiin ja talouteen liittyvät kehyykset linkittyvät usein rakenteelliseen näkökulmaan, kun moderni orjuus kehystää ihmiskauppaa orjuudenkaltaisena vakavana ihmisoikeusloukkauksena. Julkisuuden henkilöiden humanitarismi yhdistää humanitaarisen kielen ihmisoikeuskehyykseen samalla kun sen logiikka perustuu yksilöiden ja markkinatoimijoiden rooliin ongelmanratkaisijoina (Chuang 2015a, 1526).

3.2.1 Rikosoikeuskehys

Ihmiskauppaprotokollassa ihmiskaupan määritellään olevan ”vakava rikos”, joka uhkaa valtioiden turvallisuutta (UN 2000b). Ihmiskauppaprotokolla sisällytettiin osaksi laajempaa YK:n järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan vastaista projektia kylmän sodan loputtua, mikä satoi sen rikosoikeudelliseen järjestelmään. Konsensus perustui kehyykseen, joka painotti valtion kapasiteettien vahvistamista sen sijaan, että luotaisiin yksilöille uusia vastuita. Kriminalisoinnin nopea kansainvälinen hyväksyntä oli pitkälti seurausta rikosoikeudellisesta kehystämisestä, joka nousi ihmisoikeuskehystä hallitsevammaksi. (Charnysh et al. 2015, 345.)

Taulukko 1. Rikosoikeudellinen kehys Entmanin typologian mukaan

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotukset
Ihmiskauppa on vakava rikos, joka uhkaa valtioiden turvallisuutta.	Järjestäytynyt rikollisuus ja rikollisten poikkeava käytös	Valtioiden on tuomitava rikolliset ja suojelettava uhreja.	Rikollisten rankaiseminen sekä kansallisten lakien ja valtion vahvistaminen

Kuten on jo aiemmin mainittu, rikosoikeudellisessa kehyksessä ihmiskauppa käsitetään järjestäytyneen rikollisuuden ongelmana, joka vaatii rikosoikeudellisen vastauksen eli rangaistuksen rikolliselle (Merry 2016, 114). Ihmiskauppa ymmärretään siis suhteena ihmiskauppiiaan ja ihmiskaupan uhrin välillä. Rikolliset pitävät ihmiskauppaa vähäriskisenä toimintana, jonka avulla on mahdollisuus tehdä paljon voittoa, joten ihmiskaupan ajatellaan vähentyvän, kun toiminta muuttuu riskialttiiksi järjestäytyneelle rikollisuudelle. Siksi kehystä ohjaa rankaisemisen logiikkaa, joka pyrkii rajoittamaan rikollisuutta tiukoilla sanktioilla. (Harnoncourt & Paredes 2020, 182.)

Kylmän sodan jälkeisessä turvallistamisen kontekstissa ihmiskauppa on ollut helppo kehystää uhkana valtion auktoriteetille ja yhteiskunnan vakaudelle (Charnysh et al. 2015, 344). Tämä on linjassa turvallistamisen kirjallisuuden kanssa (esim. Balzacq 2005; Buzan et al. 1998). Rikosoikeudellinen kehys yhdistyy näin osaksi laajempaa turvallisuuslogiikkaa, jossa ihmiskauppa rinnastetaan muihin kansainvälisen rikollisuuden uhkiin, kuten huumausaineiden kauppaan. Kehys on mahdollistanut ihmiskaupan turvallistamisen, jolloin ihmiskauppias nähdään haasteena valtion auktoriteetille ja vaaraksi yhteiskunnalle. (Charnysh et al. 2015, 332.) Ihmiskauppa on siis ennen kaikkea valtion lakien rikkomista.

Ihmiskaupan kehystäminen valtiollisena uhkana on onnistunut paremmin kuin valtion velvollisuutena suojella ihmiskaupan uhreja (Charnysh et al. 2015, 330). Tämä näkyy esimerkiksi maahanmuuton kontekstissa, jossa epätoivottu maahanmuutto on kehystetty uhkana valtion suveriniteetille ja maahanmuuttajat ja pakolaiset on käsitetty potentiaalisina rikollisina (Bhagat 2022, 4, 8). Ihmiskauppa voidaan siis kehystää jopa kansallisena uhkana.

Rikosoikeudellinen kehys perustuu vahvaan moraaliin: valtioiden on suojelettava rikollisuuden uhreja ja saatettava rikoksenteijät vastuuseen. Historiallisesti painopiste on ollut etenkin

seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassa ja naispuolisten uhrien suojelemisessa. (Charnysh et al. 2015, 329.) Esimerkiksi ihmiskaupaprotokollan nimessä on korostettu ”erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemistä, torjumista ja rankaisemista” (UN 2000b). Tämä on johtanut tiettyyn sukupuolittuneeseen hierarkiaan, jossa seksuaalista hyväksikäyttöä pidetään moraalisesti tuomittavampana kuin työperäistä ihmiskauppaa. Ihmiskauppaa pidetään siis yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista, johon vastataan parhaiten asettamalla yksittäiset tekijät vastuuseen. (Chuang 2015a, 1523.)

Koska UNODC:n ihmiskauppakehys on rakennettu laittoman huumausainekaupan kehysten pohjalta osana kansainvälisiä sopimuksia rikollisuuden torjunnasta, ihmiskaupan interventiot ovat poliisin ja muun lainsäädännön vastuulla (Gallagher 2010, 100). Rikosoikeudellinen kehys tarjoaakin ensisijaisesti rikosoikeudellisia ratkaisuja. Konkreettisia politiikkatoimia ovat esimerkiksi valtioiden rajavalvonnan vahvistaminen ja maahantulolakien kiristäminen, kansallisten viranomaisten kouluttaminen ja rikosoikeusprosessien parantaminen. 3P-paradigmassa korostuu tuomitseminen, ja rankaiseminen on keskeinen osa rikosoikeuskehysten toimintalogiikkaa. (Chuang 2014, 942.)

Rikosoikeuskehysten onnistumisena pidetään yhtenäistä teoriaa ihmiskaupasta. Se on mahdollistanut niin ihmiskaupan vastaisten toimien rahoituksen kuin nopean kansainvälisen järjestäytymisen ihmiskauppaa vastaan. Ihmisoikeuskehukseen verrattuna rikosoikeudelliseen kehukseen onkin liitetty vahvempi ja kantaaottavampi kieli, joka johtaa valtioiden tukeen. Rikosretoriikka on myös poliittisesti houkuttelevaa, sillä se voi tuoda lisää rahoitusta ja tukijoita. Siksi juuri rikosoikeudellinen kehystäminen on ollut ratkaisevassa roolissa Palermon protokollan ihmiskaupamääritelmän luomisessa, jonka seurauksena ihmiskauppa kriminalisoitiin lähes kaikissa YK:n jäsenvaltioissa. (Charnysh et al. 2015, 345.)

Samalla rikosoikeudelliseen kehukseen kohdistuu laajaa kritiikkiä. Sitä pidetään yksinkertaisena, sillä se jakaa ihmiskaupan yksittäisiin tekijöihin, kuten rikollisiin ja uhreihin, ja jättää huomiotta rakenteelliset juurisyyt. Rikosoikeudellinen kehys ohjaa siis tarkastelemaan järjestelmän osia sen rakenteiden sijaan, mikä ei mahdollista tarkempaa analyysia ihmiskaupan juurisyyistä. (van der Watt & van der Westhuizen 2017, 227.) Toiseksi uhrien suojeleminen jää usein sivurooliin, kun painopiste on rikollisten rankaisemisessa (Gallagher 2010, 100).

Lisäksi kehys on altis välineellistämiselle. Ihmiskaupan torjuntaa on usein käytetty oikeutuksena maahantulolakien kiristämiselle ja rajavalvonnan vahvistamiselle, mikä voi rajoittaa etenkin naisten liikkumista ja työntekoa ulkomailla. Myös moraalinen hierarkia ihmiskaupan eri muotojen eli seksuaalisen hyväksikäytön ja työperäisen ihmiskaupan välillä voi lisätä haasteita pakkotyön uhrien tunnistamisessa. (Dottridge 2018, 347.) Esimerkiksi näistä syistä monet tutkijat ovat sitä mieltä, ettei ihmiskauppaa voida torjua pelkästään kriminalisoinnin ja rikosoikeudellisten toimien avulla (Pinto 2023, 137).

Rikosoikeudellisessa kehyksessä ihmiskauppa jäsennetään siis ensisijaisesti vakavana rikoksena sekä turvallisuushkana, joka edellyttää valtion rikosoikeudellisia toimia (ks. taulukko 1). Kehyksen moraalisen arvion mukaan valtiolla on velvollisuus suojella ihmiskaupan uhreja ja tuomita rikolliset, mikä vahvistaa käsitystä lakien toimeenpanon ensisijaisuudesta. Ongelman syyksi määritellään rikollisten poikkeava toiminta, minkä vuoksi ratkaisuksi esitetään rikosoikeudellisten prosessien tehostamista, rikollisten rankaisemista ja lainsäädännön vahvistamista.

3.2.2 Ihmisoikeuskehys

Ihmisoikeuskehys on rikosoikeuskehyksen rinnalla toinen merkittävä tapa kehystää ihmiskauppaa. Vaikka ihmiskauppaa käsiteltiin alun perin ennen kaikkea kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ilmiönä, YK on 2000-luvulta lähtien pyrkinyt liittämään siihen vahvemman ihmisoikeusnäkökulman. (Gallagher 2017a, 30.) Tämä kehitys näkyy esimerkiksi YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (OHCHR) julkaisuissa, kuten *Fact Sheet No. 36: Human Rights and Human Trafficking* (2010a) sekä *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking* ja sen päivitetty versio (2002; 2010b). Näiden julkaisujen myötä ihmiskauppa nostettiin aiempaa vahvemmin ihmisoikeusneuvoston asialistalle. Ihmisoikeuksien huomioimista ihmiskauppavastauksissa ovatkin edistäneet erityisesti ei-valtiolliset toimijat, kuten Amnesty International, OHCHR, Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahasto (UNICEF) ja Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM). (Gallagher 2010, 50–52.)

Taulukko 2. Ihmisoikeuskehys Entmanin typologian mukaan

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotukset
Ihmiskauppa on vakava yksilön perusoikeuksien loukkaus.	Rikollisten poikkeava käytös	Valtioilla on velvollisuus turvata ihmisoikeudet, mutta myös uhreilla on toimijuus.	Uhrien tunnistaminen ja suojeleminen (esim. palveluiden ja oikeussuojan takaaminen) ja rikollisten tuomitseminen.

Ihmiskaupakehys on rakentunut pitkälti rikosoikeudellisen kehityksen rajoitteiden seurauksena, erityisesti kritiikille uhrien oikeuksien ja tuen puutteista (Sibanda 2023, 236). Ihmisoikeuskehyksessä ihmiskauppa määritellään vakavaksi yksilön perusoikeuksien loukkaukseksi kuitenkin korostaen uhrien aseman ja turvallisuuden huomioimista. Toisin kuin rikosoikeuskehys, jossa korostuu valtion turvallisuus ja suvereniteetti, ihmisoikeuskehys keskittyy nimenomaan yksilön turvallisuuteen ja oikeuksiin. (Gallagher 2010, 27–28.)

Ihmisoikeuskehys asettaa uhrit keskiöön ja tunnustaa heidän toimijuutensa. Muutos on merkittävä aikaisemmasta 1900-luvun alkupuolen kehiksestä, jossa korostettiin prostituutioon liittyvää lainsäädäntöä sekä kaikkein heikoimpien suojeleminen ihmiskaupalta. Erityisesti naiset ja lapset nähdään edelleen kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevina, mutta samalla heidän toimijuutensa kunnioittaminen on noussut aiempaa keskeisemmäksi. (Charnysh et al. 2015, 329.) Ihmisoikeuskehys on onnistunut laajentamaan ihmiskauppaan liittyvien ilmiöiden käsittelyä. Esimerkiksi työperäisen ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on kehittynyt. Lisäksi on pystytty käsittelemään erilaisia ihmiskauppaan liittyviä ihmisoikeusloukkauksia, kuten liikkuvuuden rajoittamista ja työrikkomuksia. (Gallagher 2017a, 28.)

Kehys perustuu kansainväliseen ihmisoikeuslainsäädäntöön. Ihmiskauppa pidetään yhtenä merkittävimmistä uhista universaalien ihmisoikeuksien toteutumiseksi. Se on rikos, joka aiheuttaa harmia yksilöille loukaten ruumiillista, seksuaalista ja henkistä koskemattomuutta. (Pinto 2023, 127–128.) Ihmiskauppa käsitellään kehiksessä yksilön ahdinkona, joka luo valtioille velvollisuuden toimia. Valtion viranomaiset ovat siis tässä kehiksessä vastuussa ihmiskaupavastauksista, jotka pitää kuitenkin toteuttaa ihmisoikeuksia kunnioittaen. (Charnysh et al. 2015, 330.)

Ratkaisutoimenpiteissä korostetaan uhrien tunnistamista, suojelua ja oikeussuojan takaamista, sekä oikeuden takaamista uhreille. Oikeusprosessien tulee noudattaa ihmisoikeusperiaatteita. Samalla rikollisten rankaiseminen säilyy myös ihmisoikeuskehyksen keskeisenä tavoitteena. Kehyksessä yhdistyy siis rikosoikeuden keinot ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tämä heijastuu esimerkiksi OHCHR:n ihmiskauppasuosituksen prioriteeteissa, jotka ovat ihmisoikeuksien ensisijaisuus, ihmiskaupan ehkäiseminen, suojelu ja apu sekä kriminalisointi, rangaistukset ja korvaukset (OHCHR 2002).

Myös ihmisoikeuskehystä on arvioitu kriittisesti. Vaikka ihmisoikeusretoriikkaa on usein pidetty tehokkaana keinona lisätä kansainvälistä huomiota, ihmisoikeuskehysten liikkeellepaneva vaikutus ei ole enää yhtä voimakas kuin ihmisoikeusajattelun alkuvaiheessa. Oikeuksien määrän kasvu ja jatkuva laajeneminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa valtioiden sitoutuminen heikenee, koska oikeuksia on ”liikaa”. (Simmons 2014, 192.) Ihmisoikeuskehyksessä on myös rikosoikeuskehyksen tavoin vaarana ihmisoikeuksien välineellistyminen ja niiden käyttäminen muiden poliittisten tavoitteiden edistämiseksi. Tässä keskustelussa esiin nousee usein jännite ihmisoikeuksien ja valtion suvereniteetin välillä, esimerkiksi tilanteissa, jossa ihmisoikeusveloitteet ovat ristiriidassa valtioiden maahanmuuttopolitiikan kanssa (Thym 2023, 248).

Pinton (2023, 136) mukaan erot ihmisoikeus- ja rikosoikeuskehyksien välillä eivät ole merkittäviä, eikä näiden kahden kehyksen välinen vertailu ole erityisen hyödyllistä. Vaikka kehykset eroavat painoituksiltaan ja niiden on nähty kilpailevan kansainvälisen konsensuksen saavuttamiseksi, molemmissa ihmiskaupan syy paikannetaan rikollisten poikkeavaan käytökseen. Lisäksi myös rikosoikeuskehyksessä ihmiskauppaa pidetään vakavana ihmisoikeusloukkauksena. Molemmat kehykset nojaavat rikosoikeudelliseen interventioon ja rankaisemisen logiikkaan, vaikka ihmisoikeuskehys pyrkii korostetummin vahvistamaan uhrien asemaa. Mahdollisesti hyödyllisempää olisikin tarkastella eroa rankaisemista painottavien ja rankaisemista vastustavien kehysten välillä. (Ibid., 138.)

Ihmisoikeuskehyksessä ihmiskauppa määritellään ennen kaikkea vakavaksi yksilön perusoikeuksien loukkaukseksi, mikä tarkoittaa siirtymistä valtiokeskeisestä turvallisuusnäkökulmasta uhrien aseman huomioimiseen. Kehys kuitenkin mukailee rikosoikeudellisen kehyksen käsitystä siitä, että ihmiskaupan syynä nähdään rikollisten poikkeava toiminta. Moraalisessa arvioissa painotetaan valtion velvollisuutta turvata ihmisoikeudet. Ratkaisuissa korostetaan uhrien tunnistamista ja suojelua, sekä tärkeiden palveluiden takaamista uhreille. Ihmisoikeuskehys

laajentaa ihmiskaupan ymmärrystä rikosoikeudellisesta ongelmasta kohti laajempia oikeuksia ja velvoitteita.

3.2.3 Rakenteellinen kehys vastakehyksenä

Rakenteellinen kehys haastaa ihmiskaupan rikosoikeudellisen ja ihmisoikeudellisen lähestymistavan korostaen usein ihmisoikeustoimien ja rikosoikeuspolitiikan yhteensopimattomuutta. Perinteisten kehysten ihmiskauppavastaukset ovat osoittautuneet puuteellisiksi, sillä ne eivät huomioi ihmiskaupan taustalla vaikuttavia juurisyitä (Pinto 2023, 134). Siksi nykykirjallisuudessa ehdotetaan, että rikosoikeudellinen näkökulma korvattaisiin rakenteellisella näkökulmalla (Zhang 2022, 4). Erityiset kriittiset tutkijat, feministinen ja postkolonialistinen tutkimus, kansalaisjärjestöt ja esimerkiksi seksityöläisten ruohonjuuritason liikkeet ovat pyrkineet nostamaan esiin vaihtoehtoisia lähestymistapoja ihmiskauppaan. (Pinto 2023, 134) Näiden pohjalta tutkielmassa pyritään hahmottamaan rakenteellista kehystä.

Rakenteellisen näkökulman juuret ovat 2000-luvun puolivälissä, jolloin tutkijat, kuten Kamala Kempadoo ja Jo Doezema, alkoivat haastaa ihmiskaupan uhreihin liittyvää pelastamisen narratiivisia ja korostaa rakenteiden merkitystä ihmiskaupalle (esim. Doezema 2001; Kempadoo & Doezema 1998; Kempadoo & Schober 2007). Jo tällöin alkoi puhe globalisaation ja taloudellisen tilanteen vaikutuksista ihmiskauppaan. Kehys on kuitenkin vahvistunut 2010-luvulta lähtien ja sitä on tarkasteltu esimerkiksi feministisessä ja postkolonialistisessa tutkimuksessa, kriittisessä oikeustieteessä, kehitystutkimuksen alalla ja globaalin eriarvoisuuden yhteydessä (Chuang 2014; Fudge 2018; McGrath & Watson 2018; Kotiswaran 2019). Vaikka rakenteellinen kehys ei ole vielä institutionalisoitunut, ihmiskaupan rakenteiden huomioiminen on saanut enemmän huomiota tutkimuskentällä (esim. Harnoncourt & Paredes 2023; Sibanda 2023).

Taulukko 3. Rakenteellinen kehys Entmanin typologian mukaan

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotukset
Ihmiskauppa tulee ymmärtää rakenteellisenä ilmiönä.	Juurisyys ja rakenteet, jotka ylläpitävät hyväksikäyttöä (esim. köyhyys ja epätasa-arvo)	Taloudelliset ja poliittiset rakenteet uusintavat hyväksikäyttöä; Valtiot ovat usein osa ongelmaa.	Rakenteellisiin juurisyihin (esim. globaali talous, syrjintä ja ilmastonmuutos) puuttuminen

Rakenteellisen kehityksen keskiössä on ajatus siitä, että ihmiskaupan estämiseksi on keskityttävä yksittäisten häiriötapausten sijaan laajempiin sosioekonomisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, jotka mahdollistavat ihmiskauppaa (Kempadoo 2015, 8). Näihin rakenteisiin kuuluvat esimerkiksi väkivallan kulttuuri ja ihmiskaupan globaali kysyntä (Bales 2019, 163–165). Rakenteellisessa kehityksessä ihmiskauppa määritellään monimutkaiseksi ilmiöksi, joka ei ole lainrikkomus yhteiskuntien ulkoreunoilla, vaan osa suurempia rakenteita, kuten globaalia poliittista taloutta (Fudge 2018, 414).

Toisin kuin aikaisemmat kehitykset, rakenteellinen kehitys ei ole yhtä selkeä määritelmiltään tai siinä, miten ihmiskaupan syyt käsitetään. Keskeistä kuitenkin on, että perinteisten kehysten avulla ei pystytä tarkastelemaan ihmiskaupan juurisyitä. Aikaisemmillä lähestymistavoilla on siis sama vaikutus: ihmiskauppa depolitisoituu, kun se kuvataan yksittäisten rikollisten tai rikollisryhmien poikkeavana käytöksenä. (Sibanda 2023, 239.) Depolitisoitumisella tarkoitetaan tässä kontekstissa sitä, että ihmiskaupasta tulee tekninen ongelma, johon vastataan ensisijaisesti rikosoikeuden keinoin.

Rakenteellisessa kehityksessä esitetty kritiikki kohdistuu etenkin siihen, miten tietyt ihmiskauppatoimet voivat olla haitallisia, jos ne suunnitellaan huomioimatta hyväksikäytön rakenteita. Ongelmallisena pidetään etenkin reaktiivista keskittymistä rankaisuun, joka voidaan välineellistää muissa poliittisissä tarkoituksissa (esim. Chuang 2017; Kempadoo & Shih 2023; McGrath & Watson 2018). Ihmiskaupan vastainen aktivismi on paradoksaalisesti lisännyt valtioiden mahdollisuutta kontrolloida naisia, vaikka alkuperäisenä tarkoituksena on ollut nimenomaan naisten suojeleminen. Rikosoikeuksiin kiinnittyminen voi altistaa erityisesti nuoria naisia tiukemmalle valvonnalle. Valtioiden puuttuminen on naamioitu ihmisoikeuspainotteiseksi tai jopa feministisiksi interventioiksi, vaikka todellisuudessa ne lisäävät valtion kontrollia. (Agustin 2007, 18–20.) Tällöin ihmisoikeudet välineellistetään poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi esimerkiksi kriminalisoimalla maahanmuutto ja prostituutio (Pinto 2023, 137).

Valtavirtakehysten ihmiskauppavastaukset uusintavat hyväksikäyttöä myös muilla tavoin. Vaikka ihmiskaupan rajoittamisella on esimerkiksi perusteltu tiukempaa maahanmuuttopoliittikkaa, rajoittavat toimet kohdistuvat usein rikollisten sijaan jo valmiiksi syrjittyihin ryhmiin. Ihmiskaupan vastaiset toimet voivat siis vahvistaa samoja valtarakenteita, joita niiden väitetään purkavan. Tähän liittyy rakenteelliselle kehitykselle tyypillinen valtiokritiikki. Valtioita ei nähdä

uhrien suojelijoina, vaan epäoikeudenmukaisina toimijoina. (Pinto 2023, 137–139.) Ihmiskauppatoimiin liittyen on jo pitkään kritisoitu pelastamisen kulttuuria ja pelastustoimintaa ilmiöinä, jotka tekevät uhreista passiivisia pelastamisen kohteita ja jättävät huomioimatta uhrien toimijuuden esimerkiksi maahanmuuttopäätöksissä (esim. Agustin 2007; Haynes 2025).

Myös humanitaarisina interventiona esitetyt toimet voivat ylläpitää ihmiskauppaa tukevia globaaleja rakenteita, palvella tiettyjen toimijoiden poliittisia intressejä ja sivuuttaa uhrien oikeudet (McGrath & Watson 2018, 23). Postkolonialistisessa tutkimuksessa ihmiskauppavastaukset nähdään usein läntisen hegemonian tuotteina, jota ihmiskauppaprotokolla ja Yhdysvaltojen ihmiskauppalaki ovat levittäneet. Etenkin globaalissa etelässä humanitaarisia interventioita on naamioitu ihmiskaupan vastaisiksi toimiksi. (McGrath & Watson 2018, 26.) Kotiswaran (2019a, 380) varoittaa kehitysteorian yksinkertaisuudesta ja korostaa, ettei kehityksen puutetta tulisi nähdä ihmiskaupan juurisyynä. Erityisesti kehittyvien maiden kontekstissa perinteiset ihmiskauppakehykset vaativat uudelleenarviointia ja rakenteellista muutosta, jotta interventiot eivät vahvista olemassa olevia epätasa-arvoisia valtarakenteita (ibid.). Kriittisen tutkimuksen näkökulmat ovat tärkeä konteksti rakenteelliselle kehitykselle. Etenkin postkolonialistinen tutkimus paljastaa valtiokritiikin lisäksi muita valtarakenteita, jotka ylläpitävät hyväksikäyttöä.

Valtiokritiikkiin liittyy myös kritiikki rangaistuksista. Kirjallisuudessa on kritisoitu kriminalisoinnin ja valtion rangaistuvallan laajenemista, pelotevaikutuksen rajallisuutta, sekä ajatusta, että hyväksikäyttöä voidaan ehkäistä rikosoikeudellisen rangaistuksen avulla (esim. Bernstein 2012; Simmons et al. 2018). Käyttäen ihmiskaupan vastaista liikettä esimerkkinä Bernstein (2012) osoittaa, kuinka ihmisoikeuskeskustelusta on tullut väline niin vankilapolitiikan ylikansallistumisessa kuin näiden politiikkojen siirtämisessä kansallisiin toimintaympäristöihin feminististen interventioiden kautta. Tutkimuksessa korostetaan tarvetta tarkastella rangaistusjärjestelmän nykyisiä muotoja sukupuolen näkökulmasta ja analysoida uusliberalistisen vankilapolitiikan vaikutuksia (ibid.).

Moraalinen arvio ohjaa vahvasti kehyksissä annettuja ratkaisuehdotuksia. Rakenteellisessa kehityksessä painotetaan ihmiskauppaa estävien toimenpiteiden suunnittelua ihmiskaupan juurisyiden ymmärtämisen kautta. Kahden aikaisemman kehyksen reaktiivisuuden sijaan ihmiskaupan estämisen tulee olla ennaltaehkäisevää. Esimerkiksi transformatiivisen oikeuden diskurssi ehdottaa, että ihmisoikeuksien kielestä irtautumalla olisi mahdollista käsitellä suoraan globaalia talousjärjestelmää ja sen haavoittuvaisuuksia. (Pinto 2023, 134.) Näin on tehty esimerkiksi

postkolonialistisessa tutkimuksessa (esim. Martínez de Vedia 2021; Sibanda 2023; Haynes 2025).

Tutkimuskentän sisällä kiistellään siitä, voidaanko perinteisten kehysten sisällä uudistua vai pitääkö valtavirtavirtakehysten oletukset hylätä kokonaan. Tämä liittyy keskusteluun siitä, onko nykyisen järjestelmän rajoissa mahdollista saada aikaan rakenteellisia muutoksia vai tarvitaanko ihmiskaupan kaltaiseen monimutkaiseen ilmiöön vastaamiseksi kenties laajempi järjestelmätason muutos. (Pinto 2023, 135.) Radikaalimpi rakenteellinen kehys hylkää ihmisoikeuksien ja rikosoikeuksien kehysten rangaistuksiin perustuvan toimintalogiikan. Sen mukaan ihmiskauppa pitäisi sen sijaan ymmärtää "pääasiassa työmarkkinoiden taloudellisen hyväksikäytön kysymyksenä" tai analysoida postkolonialistisen linssin kautta. (Shamir 2012, 81; Sanghera 2007, ix.)

Syitä ihmisoikeus- ja rikosoikeusnäkökulmia vastustavan kehysten marginaaliseen rooliin on useita. Vastakkainasetteleva ja kriittinen lähestymistapa vähentää vasta-argumenttien mahdollisuuksia vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, kun verrataan aggressiiviseen ja normatiiviseen lähestymistapaan. Vaihtoehtoja nykyisille kehyksille pidetään liian radikaaleina tai niiden ajatellaan olevan ristiriidassa valtioiden intressien kanssa. Vastanäkökulmien haasteena on myös se, että ne toimivat symbioottisessa suhteessa dominoivien diskurssien kanssa, mikä hankaloittaa kriittisten äänien mahdollisuutta tuottaa muutosta. Tällöin rakenteellisen kehysten kritiikki todellisuudessa ylläpitää sitä, mitä se yrittää muuttaa. Vaikka rakenteellinen kritiikki onkin johtanut esimerkiksi yhteisöpohjaisiin aloitteisiin paikallisella tasolla, sillä ei ole vielä ollut laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta ihmiskaupan ehkäisyssä. (Pinto 2023, 134, 137)

Rakenteellinen kehys on siis mahdollista hahmotella Entmanin typologian avulla. Se eroaa merkittävästi kahdesta aikaisemmasta kehuksesta. Aikaisemman tutkimuksen perusteella hahmotellussa kehyksessä ihmiskauppaa pidetään rakenteellisena ilmiönä, jota tietyt juurisyyt aiheuttavat ja rakenteet ylläpitävät. Kehykseen liittyy lisäksi voimakas valtiokritiikki ja kritiikki ihmiskaupan välineellistäminen muissa poliittisissa tarkoituksissa. Ratkaisuehdotuksissa pyritään puuttumaan ihmiskaupan juurisyihin, kuten sukupuolten epätasa-arvoon. Kehysten sisällä on kuitenkin jännitteitä, sillä osa tutkijoista uskoo rakenteellisten muutosten olevan mahdollisia nykyisten instituutioiden sisällä, kun osa tutkijoista vaatii laajempaa järjestelmätason muutosta.

3.3 Analyysikehykset

Analyysikehykset on valittu aikaisemman kirjallisuuden perusteella ja ne ovat rikosoikeushyys, ihmisoikeushyys ja rakenteellinen kehys. Tutkielman metodiksi on valittu deduktiivinen kehysanalyysi, jossa on tarkoitus peilata kolmessa aikaisemmassa luvussa luonnosteltuja kehyksiä aineistosta löytyviin kehyksiin ja tarkastella, ovatko vastakehykset korostuneet GLO-TIP-raporteissa. Raportit ovat luonteeltaan institutionaalisia tekstejä, joissa argumentit rakentuvat ennalta käytyjen kansainvälisten keskustelujen kautta (Broad & Turnbull 2024, 360), joten deduktiivinen analyysi on perusteltu valinta niiden tarkasteluun.

Lisäksi valmis kehysrakenne tarjoaa selkeän analyttisen työkalun, joka auttaa fokusoimaan tutkimusta. Tutkielmassa ei ole suinkaan tarkoitus tarkastella kaikkia mahdollisia ihmiskaupan kehyksiä, vaan tutkia miten tietyt jo tunnistetut valtavirtakehykset ja niitä kritisoiva rakenteellinen kehys esiintyvät ja muovaavat tulkintaa ihmiskaupasta ilmiönä. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on sovellettu valmiita kehyksiä ja jakolinjoja, kuten rikosoikeuksien ja ihmisoikeuksien erottelua (esim. Charnysh et al. 2015; Pajnik 2010; Pinto 2023). Myös Benford ja Snow (2000, 619) muistuttavat, että kehysten tutkimuksessa on tärkeää tarkastella niiden resonanssia, uskottavuutta ja keskeisyyttä. Tämä puoltaa valmiiden kehysten käyttöä, koska tutkielmassa tarkastellaan kehyksiä, jotka ovat jo aikaisemmin resonoineet yleisössä.

Tutkielmassa kehysanalyysia täydentävät NVivolla toteutettavat sanahaut kahdessa eri vaiheessa: Word Frequency -haku (jatkossa sanafrekvenssihaku) ja etukäteen valittujen avainsanojen esiintyvyys. Sanafrekvenssihaussa tunnistetaan jokaisen raportin 10 yleisimmin esiintyvää sanaa. Näiden perusteella voidaan vertailla sanaston mahdollisia muutoksia raporttien välillä. Yleisimpien sanojen analyysissa erotellaan lisäksi kehyksiin liittymättömät sanat ja ilmaukset, kuten vuosiluvut, maanosat, neutraalit verbit ja sana ihmiskauppa, jotta voidaan keskittyä kehystämiseen käytettäviin sanoihin (ks. liite 2). Tähän NVivo-hakuun on sisällytetty raporttien teksti kokonaisuudessaan ilman poikkeuksia.

Taulukko 4. Ihmiskauppakehysten avainsanat kehyksittäin⁶

Kehys	Avainsanat	Käännökset
Rikosoikeus	criminal justice law enforc-, court convict-, prosecut-	rikosoikeus lainvalvonta, tuomioistuin tuomitseminen, syyttäminen
Ihmisoikeudet	(human) right- identif- (of victims) protect- (of victims)	(ihmis) oikeudet uhrien tunnistaminen uhrien suojeleminen
Rakenteellinen kehys	structur- (root) cause- (socio)econom- vulnerab-	rakenne-/rakenteellinen (juuri)syyt sosioekonominen/talous alttius/haavoittuvuus

Etukäteen valitut avainsanat on muodostettu Lloydin ja Simmonsin (2015, 428) kehysanalyysia mukaillen. Erityisesti rakenteelliseen kehykseen liittyen on valikoitu ”informatiivisimmat sanat”, jotka kuvaavat kehystä (ks. taulukko 4). Avainsanat edustavat kullekin kehykselle tunnusomaisia käsitteitä, joiden avulla on mahdollista koodata kehysten esiintymistä raporteissa. Avainsanoiksi on valittu ensiksi suorat viittaukset kehysiin eli *rikosoikeus*, *ihmisoikeudet* ja englanninkielisen kantasanan *structur-* eri muodot. Ihmisoikeuskehysten ja rikosoikeudellisen kehysten etukäteen valittuja sanoja ovat uhrien tunnistamiseen ja suojeeluun sekä rikollisten tuomitsemiseen ja syyttämiseen liittyvät maininnat, jotta voidaan vertailla näiden kehysten ratkaisukeinoja. Näiden lisäksi rakenteellisen kehysten avainsanoiksi on tutkielmassa valittu *juurisyyt*, sosioekonomiset/taloudelliset olosuhteet ja *alttius* ihmiskaupalle. Tässä sanahaussa on valittu laajemmin rakenteelliseen kehykseen liittyviä kirjallisuudessa mainittuja avainsanoja, jotta vielä marginaalisemman kehysten tarkastelu on mahdollista.

Sanafrekvenssihaun vahvuus on sen mahdollisuus paljastaa raporteissa toistuvimmat ja siten keskeisimmät käsitteet. Sanahaut toteutetaan kuitenkin kahdessa vaiheessa, koska pelkkä sanafrekvenssien tarkastelu heijastaa ensisijaisesti vakiintuneita kehysiä, eikä sen avulla voida tunnistaa rakenteellista kehystä. Sanahakujen yhdistäminen mahdollistaa institutionaalisesti hallitsevien kehysten sekä marginaalisempien mutta tutkimuskysymysten kannalta olennaisten

⁶ Näihin sanoihin ei ole koodattu raporttien alaviitteitä, lähdeviittauksia tai kuvioiden akselimerkintöjä ja ne on tehty manuaalisesti.

näkökulmien tarkastelun. Sanfrekvenssit toimivat näin lähtökohtana aineiston läpikäynnille ja ohjaavat huomion kehysanalyysin kannalta relevantteihin tekstikohtiin.

Taulukko 5. Kehysten piirteet kootusti Entmanin typologian mukaan eriteltyinä

	Rikosoikeus	Ihmisoikeudet	Rakenteellinen kehys
Ongelman määritelmä	Ihmiskauppa on vakava rikos, joka uhkaa valtioiden turvallisuutta.	Ihmiskauppa on vakava yksilön perusoikeuksien loukkaus.	Ihmiskauppa tulee ymmärtää rakenteellisena ilmiönä.
Ongelman syy	Järjestäytynyt rikollisuus ja rikollisten poikkeava käytös	Rikollisten poikkeava käytös	Juurisyys ja rakenteet, jotka ylläpitävät hyväksikäyttöä (esim. köyhyys ja epätasa-arvo)
Moraalinen arvio	Valtioiden on tuomitava rikolliset ja suojeltava uhreja.	Valtioilla on velvollisuus turvata ihmisoikeudet, mutta myös uhreilla on toimijuus.	Taloudelliset ja poliittiset rakenteet uusintavat hyväksikäyttöä; Valtiot ovat usein osa ongelmaa.
Ratkaisuehdotukset	Rikollisten rankaisemisen sekä kansallisten lakien ja valtion kapasiteetin vahvistaminen	Uhrien tunnistaminen ja suojeleminen (esim. palveluiden ja oikeussuojan takaaminen) ja rikollisten tuomitseminen	Rakenteellisiin juurisyihin (esim. globaali talous, syrjintä ja ilmastomuutos) puuttumisen

Sanahakujen jälkeen tarkastellaan kehysten sisältöä. Taulukkoon 5 on koottu aiemmissä luvuissa esitetyt kehykset, joiden avulla aineistoa jäsenellään. Analyysia ohjaavat kysymykset siitä, onko kehystämässä tapahtunut muutoksia vai onko kehystämisen säilynyt samankaltaisena läpi raporttien, sekä millaisia suhteita kehysten välillä on. Tarkoituksena on kuvailla aineiston kehyksiä hyödyntäen Entmanin typologiaa ja aikaisemmin kirjallisuudessa tunnistettuja kehyksiä, mutta analyysissä otetaan huomioon myös aineiston ja kehysten laajempi konteksti.

Yhteenvedon voidaan koota, että kehysanalyysi tarjoaa analyysille viitekehyksen, jossa on mahdollista hyödyntää niin sisällönanalyysiä kuin määrällisiä sanahakuja. Lisäksi Entmanin typologian avulla voidaan jäsenellä kirjallisuuden kehyksiä. Rikosoikeus- ja ihmisoikeuskehys muodostavat kaksi keskeistä ihmiskaupan tulkintakehystä, joiden kautta kansainväliset toimijat

ovat usein määritelleet ilmiön ja sitä ehkäisevät politiikkavastaukset. Rakenteellinen kehys rakentuu sen sijaan vahvasti aikaisemmalle kritiikille. Näiden kolmen kehyksen tarkastelu luo pohjan luvun 5 analyysille, jossa tarkastellaan kehystämistä GLOTIP-raporteissa.

4. Aineisto

Tutkielman aineistona käytetään GLOTIP-raportteina tunnettuja UNODC:n ihmiskauppaselontekoja. Luvussa 4 esitellään niin GLOTIP-aineisto kuin muita ihmiskauppaan liittyviä raportteja sekä niihin liittyviä haasteita. Alaluvussa 4.1 käsitellään UNODC:n raportointia ja alaluvussa 4.2 muita keskeisiä ihmiskaupparaportteja, joista tunnetuin on Yhdysvaltojen TIP-raportit. Näihin raportteihin liittyy tiettyjä erityispiirteitä, joiden ymmärtäminen on tärkeää myös GLOTIP-raporttien kontekstissa.

4.1 GLOTIP-raportit

YK:n Huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto UNOCD julkaisee joka toinen vuosi Globaali selonteko ihmiskaupasta -raportteja (GLOTIP). Ensimmäinen raportti julkaistiin vuonna 2009 ja uusin on julkaistu vuonna 2024. Yhteensä raportteja on kahdeksan kappaletta. Ne kokoavat yhteen suuren määrän mittaustietoa ihmiskaupasta ja niissä pyritään tunnistamaan ihmiskauppaan liittyviä trendejä ja kehityskulkuja. Raportointi perustuu valtiokohtaisille tilastoille, jotka ovat raporttien ohella saatavilla UNODC:n verkkosivuilla. Aineisto on hyvin kattava: uusimmassa raportissa analyysi perustuu muun muassa yli tuhanteen oikeustapaukseen vuodesta 2010 alkaen. (UNODC n.d.b.) Suorat lainaukset aineistosta on käännetty tutkielman kirjoittajan toimesta.

Alun perin raporttien tarkoituksena on ollut vastata kansainvälisen yhteisön kysymyksiin: ”Mitkä ovat erityisiä ihmiskauppaan liittyviä trendejä, ja mitkä ovat keskeisimmät ihmiskaupan muodot ja reitit? Missä ihmiskauppa on kaikkein kriittisintä ja miten se voidaan tunnistaa?”⁷ (GLOTIP 2009, 18). GLOTIP-raporttien tarkoitus on tuottaa tietoa niin jäsenvaltioille kuin yksityiselle sektorille, kansalaisyhteiskunnalle ja tiedeyhteisölle, jotka kaikki pyrkivät ehkäisemään ihmiskauppaa (GLOTIP 2024, 3). Raporttien avulla pyritään kehittämään kansainvälisiä ja institutionaalisia vastauksia ihmiskauppaan (GLOTIP 2020, 24).

UNODC valtuutettiin globaalissa toimintasuunnitelmassa raportoimaan ihmiskauppaliikkeistä ja ihmiskaupan muodoista joka toinen vuosi (UNGA 2010). Ihmiskaupan muodoilla

⁷ What are the specific trafficking trends, and what are the main trafficking patterns and flows? Where is trafficking in persons most acute and how might it be recognized?

tarkoitetaan esimerkiksi ihmiskaupan uhrien ja rikoksenteekijöiden ikää tai sukupuolta, sekä erilaisia hyväksikäytön tyyppejä. Ihmiskauppaliikkeillä tarkoitetaan yhteyksiä lähtöpaikan ja kohdepaikan välillä. Kun vähintään viisi uhria tunnustetaan tällaiselta reitiltä, sitä voidaan kutsua ihmiskauppaliikkeeksi. (GLOTIP 2012, 16.) Ylirajaisia ihmiskauppaliikkeitä oli vuonna 2022 UNODC:n mukaan 436 (GLOTIP 2024, 57).

Taulukko 6. GLOTIP-raporttien vertailu pituuden, käsittelylukujen ja teemojen perusteella

Raportti	Pituus	Käsittelyluvut	Teemat
2009	292 sivua	Global Overview, Country Profiles	ei teemaa
2012	98 sivua	Global Overview, Regional Overview, Global Responses	sosioekonomiset tekijät
2014	86 sivua	Global Overview, Regional Overviews	kansainvälinen järjestäyty- nyt rikollisuus
2016	121 sivua	Global Overview, Regional Overviews, Human Trafficking, Migration and Conflict	pakolaiskriisi ja maahan- muutto
2018	88 + 28 si- vua	Global Overview, Regional Overviews, Booklet 2: Conflict	aseellinen konflikti
2020	173 sivua	Global Overview, Regional Overviews, Thematic Chapters II-V	sosioekonomiset tekijät, Co- vid-19-pandemian riskit, lapset, pakkotyö ja internet
2022	181 sivua	Global Overview, Regional Overviews	Covid-19-pandemia
2024	173 sivua	Global Overview, Regional Overviews, Trafficking in Persons in and from Africa	Afrikka

Rakenteeltaan selonteot koostuvat tyypillisesti esipuheesta, johdannosta, globaalista yleiskatsauksesta ja alueellisista katsauksista (ks. taulukko 6). Globaalissa yleiskatsauksessa esitellään raportin tärkeimmät luvut ja trendit. Kuvaavia lukuja ovat esimerkiksi uhrien lukumäärä ja profiili, ihmiskauppioiden lukumäärä ja profiili sekä ihmiskauppaliikkeiden määrä. Alueellisissa katsauksissa käsitellään otsikkotasolla paljolti samoja teemoja, mutta laajempien trendien sijaan pyritään kuvailemaan maantieteellisten alueiden erityispiirteitä.

GLOTIP-raportteihin on lisäksi valittu jokin erityisteema, joka usein heijastaa ajankohtaisia ilmiöitä. Esimerkiksi vuonna 2016 teemana oli pakolaiskriisi ja sitä seurannut muuttoliike ja vuonna 2022 Covid-19-pandemia. Raportit ovatkin pyrkineet reagoimaan merkittäviin ajankohtaisiin tapahtumiin. Jotkut näistä teemoista voidaan lisäksi liittää jo selkeästi tiettyihin analyysikehyksiin. Esimerkiksi vuonna 2012 ja 2020 sosioekonomiset tekijät on nostettu esiin temaattisella tasolla ja vuonna 2014 on käsitelty kansainvälisten rikollisryhmien roolia ihmiskaupassa.

Globaalin toimintasuunnitelman lisäksi raporttien julkaisuaikana on tapahtunut muitakin merkittäviä muutoksia. Vuoden 2016 raportissa nostetaan esiin vuonna 2015 julkaistut Agenda 2030 -tavoitteet ja niiden yhteys ihmiskaupaan. Kahdessa uusimmassa raportissa on ollut lisäksi mukana artikkeleja Generation 30 -aloitteesta, joka pyrkii luomaan suhteita nuorten tutkijoiden, akateemisen maailman ja YK:n välille.

Analyysin kannalta on tärkeä ottaa huomioon, että raportit eivät kuvaa ihmiskaupan absoluuttista määrää, sillä mittaustavat ja kansallisten rikosoikeusjärjestelmien heikko vertailtavuus rajoittaa tuloksia. Raportit kuvaavat sen sijaan muutosta ihmiskaupan tunnistamisessa ja ihmiskaupatoimissa, kuten rikollisten ja uhrien tunnistamismäärissä. Raporttien tarkoitus ei ole myöskään tarkastella ihmiskauppaa analyttisesti, vaikka uusimmissa raporteissa on ollut pyrkimyksiä ihmiskaupan analyttisempään tarkasteluun.

Raportit ovat useasta syystä mielekäs tutkimuskohde. Niiden potentiaalia kuvataan lupaavaksi, sillä ne ovat onnistuneet lisäämään tietoa ihmiskaupan kansainvälisistä muodoista (Bouché & Bailey 2019, 242). Raportit ovat myös ihmiskaupadatan kattavin lähde, ja ovat seuranneet ihmiskauppaa jo pidemmällä aikavälillä (GLOTIP 2016, 30). UNODC:n aineistoa pidetään vertailukelpoisimpana ja metodologisesti luotettavana, koska se perustuu laajaan ja institutionaalisesti monipuoliseen viranomaisverkostoon. Tämä erottaa sen esimerkiksi ILO:n aineistosta, joka tuottaa huomattavasti pienempiä arvioita ihmiskaupan määrästä. (Walby & Francis 2025, 684.)

Raporttien tarjoamalla tiedolla on mahdollisuus kannustaa kansainvälistä yhteisöä toimiin ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Uusimmissa raporteissa annetaan käytännön politiikkasuosituksia, joita tarkastelemalla voidaan selvittää myös kehysten ratkaisuehdotuksia ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Myös temaattiset kytkökset kansainvälisen yhteisön reagoitina maailmanlaajuisiin

kriiseihin näyttävät, miten ihmiskauppaa kytetään muihin ajankohtaisiin maailmanpoliittisiin kysymyksiin. GLOTIP-raportit osallistuvat siis ihmiskaupan käsitteellistämiseen, poliittiseen kehystämiseen ja heijastavat globaalin hallinnan ja kansainvälisen yhteisön käsitystä ihmiskau-
pasta.

Raportit on valittu tutkielman aineistoksi julkisen keskustelun tai median sijaan useammasta syystä. GLOTIP-raportit kantavat mukanaan tiettyjä institutionaalisia arvoja ja oletuksia ihmis-
kauppaan liittyen. Esimerkiksi politiikkasuositukset ovat selkeä viesti siitä, miten jäsenvaltioi-
den tulisi toteuttaa ihmiskauppavastauksiaan. Lisäksi raportit heijastelevat kansainvälistä kon-
sensusta sen sijaan, että kyseessä olisi tietyn valtion tai intressiryhmän media. Raporttien sys-
temaattisuus ja säännöllinen julkaisutahti mahdollistaa vertailun ja aineisto on helposti rajatta-
vissa. GLOTIP-raportit ovat myös tutkimuksellisesti vähemmän hyödynnetty aineisto TIP-ra-
portteihin verrattuna.

GLOTIP-raportit eivät ole yhteiskunnallisesti kiistanalaisia, vaan niiden luonne on teknokraat-
tinen ja hallinnollinen. Ne keskittyvät rikollisuuden määrittelyyn ja hallintaan tavalla, johon ei
liity ideologisia jännitteitä, sillä lähtökohtaisesti kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että ihmiskauppa
on rikos. Vaikka kansalaisjärjestöjä onkin pyydetty viime vuosina kommentoimaan raportteja,
ne eivät ensisijaisesti avaudu kriittisen kansalaisyhteiskunnan suuntaan, vaan palvelevat ennen
kaikkea viranomaisten ja kansainvälisten organisaatioiden tarpeita. Raporttien yhteiskunnalli-
nen merkitys liittyy siksi ennen kaikkea ihmiskaupan mittaamiseen.

4.2 Muu ihmiskaupparaportointi

Tunnetuimpia ihmiskaupparaportteja ovat Yhdysvaltojen TIP-raportit, jotka ovat saaneet pal-
jon huomiota myös poliittisessa keskustelussa. Sekä TIP- että GLOTIP-raportit ovat osa kan-
sainvälistä ihmisoikeusraportointia ja niiden tiedot ihmiskaupasta perustuvat kansalliselle ih-
miskaupparaportoinnille. (Harmon et al. 2022, 446.) Yhdysvaltojen ja YK:n lisäksi esimerkiksi
Euroopan unionin komissio raportoi ihmiskaupasta.

Yhdysvaltojen ulkoministeriön vuosittain julkaisemat TIP-raportit liitetään vahvasti rikosoi-
keudelliseen kehykseen. Raporttien raamit on muotoiltu huumekaupan pohjalta, jonka seurauk-
sena rikollisten rankaiseminen oikeudellisessa prosessissa on keskeisin keino torjua

ihmiskauppaa. Valtioiden vastuulla on sekä varoittaa uhreja että rankaista ihmiskauppiaita. (Merry 2016, 114.) TIP-raporttien yksinkertaistava tulkinta ihmiskaupasta on tuonut ilmiölle lisää näkyvyyttä, helpottanut mittaamista sekä onnistunut painostamaan valtioita säätämään uusia ihmiskauppalakeja. Toisaalta monimutkaisen ilmiön yksinkertaistaminen on ongelmallista, sillä TIP-raportit keskittyvät pääosin hallitusten institutionaalisiin toimiin ja rikollisten rankaisuun, eivätkä ne huomioi ihmiskaupalle altistavia rakenteellisia tekijöitä. (Ibid, 113.)

GLOTIP-raporteissa korostetaan, että ne ovat ainoa kansainvälinen lähde ihmiskaupan uhreista luokiteltuna iän, sukupuolen ja hyväksikäytön muodon mukaan (GLOTIP 2016, 30). Yhdysvallat kerää vastaavaa tietoa, mutta se ei sisälly TIP-raportointiin. Yhdysvaltojen ihmiskauppavastauksia on kritisoitu myös esimerkiksi siitä, että ne vaativat ihmiskaupan kohdemaita antamaan uhreille oleskeluluvan vain siinä tapauksessa, että uhrin todistavat ihmiskauppiaita vastaan oikeudenkäynneissä. Tämä vaatimus ei ole linjassa YK:n ihmiskauppaprotokollan uhrien suojelemissuositusten kanssa. (Gallagher 2010, 300–301.)

TIP-raporttien sijaan GLOTIP-raporttien tarkastelu on mielekästä kontekstissa, jossa kamppailaan ihmiskaupan määrittelystä. TIP-raportteja on pidetty puolueellisina, tiettyjä tahoja suosivina ja poliittisina (ks. esim. Merry 2016), kun GLOTIP-raportit voidaan nähdä neutraalimpina, sillä niissä ei vertailla valtioita toistensa kanssa. UNODC:n raporttien tarkastelu mahdollistaa laajemmin ihmiskaupan kansainvälisten kehysten tarkastelun verrattuna TIP-raportointiin.

TIP- ja GLOTIP-raportit eroavat paitsi institutionaalisen taustansa myös lähestymistapansa suhteen. TIP-raportit kytkeytyvät tiiviisti Yhdysvaltojen ulkopoliittisiin intresseihin, mikä heijastuu raporttien epäjohdonmukaisuutena valtion hallituksen vaihtuessa. Esimerkiksi vasta Barack Obaman kaudella raporteissa alettiin käsitellä seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi ihmiskaupan muita muotoja (Chuang 2014, 610–611). Nykyinen kansainvälispoliittinen konteksti korostaa edelleen raporttien eroja. Trumpin hallinto on vetäytynyt useista monenkeskisistä instituutioista, kuten Maailman terveysjärjestöstä (WHO), Unescosta ja YK:n ihmisoikeusneuvostosta. Tämä voidaan nähdä irtautumisena Yhdysvaltojen perinteisestä ”seriffin” roolista ihmiskauppakentällä (Chuang 2006). Ihmiskauppavastausten johtajan ja valvojan mahdollisesti kadotessa tilaa vapautuu muille toimijoille. Jo aikaisemmin muut toimijat, kuten ILO, ovat pystyneet asettamaan kansainvälisiä standardeja ihmiskauppavastauksille etenkin pakkotyöhön liittyen. (Chuang 2014, 622.)

GLOTIP-raportit sen sijaan toimivat YK:n puitteissa ja ovat vähemmän alttiita yksittäisten valtioiden poliittisille suhdanteille. Merry (2016, 156) huomauttaa, että jotkut valtiot saattavatkin suhtautua avoimemmin YK:n raportointiin kuin Yhdysvaltojen laatimiin raportteihin. TIP-raportit on nähty osana Yhdysvaltojen intressipolitiikkaa ja tasoluokituksia on kritisoitu niiden poliittisuudesta, vaikka tiedonkeruun kehittyminen on lisännyt niiden legitimitettä (ibid.).

Muita ihmiskaupparaportointia kansainvälisellä tasolla toteuttavia toimijoita ovat esimerkiksi Walk Free Foundation, Euroopan neuvosto, EU-komissio ja IOM. EU:n ihmiskaupan vastaisen strategian tavoite on vähentää kysyntää, rikkoa ihmiskauppioiden toimintamalleja ja suojella uhreja. Raportointi perustuu vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviin, ja sen lähtökohta on YK:n ihmiskaupaprotokolla. Direktiivi velvoittaa jäsenmaat keräämään tietoa ja toimittamaan sen komissiolle. Komission ihmiskaupparaporteissa raportoidaan tilastoja ja trendejä EU:n tasolla kahden vuoden välein. Raportit ovat yhdistelmä tilastoja ja trendianalyysiä, sekä normatiivista politiikka-analyysiä. (European Commission n.d.)

Myös Euroopan neuvosto tuottaa Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA) -raportteja, jotka seuraavat Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen toimeenpanoa. Näiden tavoitteena on arvioida ja kehittää valtioiden toimia oikeusperustaisesti. Euroopan neuvoston yleissopimuksessa ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta painotetaan ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa ja uhrien suojelua. (CoE n.d.) Euroopanlaajuisiin raportteihin verrattuna YK:n raportointi on kuitenkin kansainvälisellä tasolla kattavampaa. Toisaalta EU pystyy sääntelyyn avulla velvoittamaan jäsenmaita oikeudellisiin toimiin YK:ta tehokkaammin.

YK:n ihmiskaupapöytäkirja velvoittaa raportoimaan ihmiskaupasta kansallisella tasolla (UN 2000b). Esimerkiksi Suomessa nimettiin vuonna 2009 kansallinen ihmiskaupparaportoiija ja tehtävä on kirjattu lakiin yhdenvertaisuusvaltuutetusta (Yhdenvertaisuusvaltuutettu n.d.a). Ihmiskaupparaportoiijan työn ”tavoitteena on edistää, että ihmiskaupan uhrit tunnistetaan, he saavat apua ja heidän oikeutensa toteutuvat. Raportoiija pitää tärkeänä, että rikosvastuu toteutuu ja ihmiskauppaa ehkäistään rakenteellisilla toimilla.” (Yhdenvertaisuusvaltuutettu n.d.b). Lisäksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä julkaisee vuosittain tilannekatsauksia ja tilastoja ihmiskaupan uhreista Suomessa (Ihmiskauppa.fi n.d.c).

Poliittisilla intresseillä on vaikutusta myös ihmiskaupparaportointiin. Erilaiset raportit heijastelevat institutionaalisia lähtökohtiaan, mikä vaikuttaa siihen, miten tietoa kerätään, miten se esitetään ja miten ihmiskauppa kehystetään. Valtarakenteet näkyvät myös esimerkiksi siinä, miten valtioiden suoriutumista arvioidaan ja mitkä ilmiöt jäävät raportoinnin ulkopuolelle. GLOTIP-data on tähän mennessä kaikkein laajin kansainvälinen tietolähde ihmiskaupasta, sillä sen pohjalta raportoidaan rikosoikeudellisen datan lisäksi myös ihmiskaupan uhreista ja eritellään uhrit esimerkiksi sukupuolen mukaan. TIP-raportointi ja muut ihmiskauppaa koskevat raportit ovat kuitenkin tärkeä konteksti ihmiskaupparaportoinnille YK-tasolla.

5. Analyysi

Tässä luvussa tarkastellaan GLOTIP-raportteja sanahakujen ja kehysanalyysin keinoin. Ensin esitellään raporttien kymmenen yleisintä sanaa sekä yleisiä havaintoja aineistosta. Luvuissa 5.1, 5.2 ja 5.3 eritellään aineistosta löytyviä ihmiskauppakehyksien piirteitä jaoteltuna rikosoikeuskehukseen, ihmisoikeuskehukseen sekä rakenteelliseen kehukseen. Kehysten kuvailussa hyödynnetään Entmanin typologiaa sekä sanahakuja. Ihmiskaupan kehukset hahmotetaan siis ongelman määritelmän, syiden tulkinnan, moraalisen arvioinnin ja ratkaisuehdotusten kautta.

Taulukko 7. GLOTIP-raporttien yleisimmät kehyksiin liittyvät sanat ja niiden vaihteluväli

Raportti	10 yleisintä sanaa	Käännökset
2009	victims (1097), authorities, criminal, sexual, women, labour, justice, offence, police, child (170)	uhrit, viranomaiset, rikollinen, seksuaalinen, naiset, työ, oikeus, rikos, poliisi, lapsi
2012	victims (879), detected, trafficked, women, labour, forced, crime, convicted, sexual, children (90)	uhrit, tunnistettu, ihmiskaupan uhri, naiset, työ, pakko-, rikos, tuomittu, seksuaalinen, lapset
2014	victims (653), detected, traffickers, crime, convicted, trafficked, forced, labour, offenders, women (96)	uhrit, tunnistettu, ihmiskauppiaat, rikos, tuomittu, ihmiskaupan uhrit, pakko-, työ, rikoksentekijät, naiset
2016	victims (804), detected, trafficked, forced, labour, convictions, border, women, convicted, sexual (121)	uhrit, tunnistettu, ihmiskaupan uhrit, pakko-, työ, tuomiot, raja, naiset, tuomittu, seksuaalinen
2018	victims (736), detected, armed, conflict, sexual, forced, children, groups, labour, trafficked (147)	uhrit, tunnistettu, aseellinen, konflikti, seksuaalinen, pakko-, lapset, ryhmät, työ, ihmiskaupan uhri
2020	victims (1014), court, detected, labour, traffickers, forced, children, sexual, child, trafficked (185)	uhrit, tuomioistuin, tunnistettu, työ, ihmiskauppiaat, pakko-, lapset, seksuaalinen, lapsi, ihmiskaupan uhri

2022	victims (867), detected, forced, convicted, sexual, women, court, criminal, labour, traffickers (116)	uhrit, tunnistettu, pakko-, tuomittu, seksuaalinen, naiset, tuomioistuin, rikollinen, työ, ihmiskauppiat
2024	victims (825), forced, sexual, children, women, groups, crime, sex, girls, traffickers (68)	uhrit, pakko-, seksuaalinen, lapset, naiset, ryhmät, rikos, seksuaalinen, tytöt, ihmiskauppiat
Kaikki	victims (6875), detected, forced, labour, sexual, women, children, trafficked, traffickers, court (949)	uhrit, tunnistettu, pakko-, työ, seksuaalinen, naiset, lapset, ihmiskaupan uhrit, ihmiskauppiat, tuomioistuin

Raporttien yleisimmät sanat esitellään taulukossa 7. Jokaisessa raportissa yleisin sana on *uhrit* ja sen lisäksi yleisimpiin sanoihin kuuluu *tunnistaminen*, *ihmiskauppiat*, *tuomio/tuomittu* ja *pakkotyö*, sekä ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa. Myös naiset ja lapset on mainittu yleisimpien sanojen tasolla lähes kaikissa raporteissa. Vuoden 2018 raportissa näkyy selkeimmin siinä valittu teema, sillä *aseellinen* ja *konflikti* ovat yleisimpien sanojen joukossa, joiden lisäksi puhutaan erilaisista ryhmistä viitaten usein aseellisiin ryhmiin. Lisäksi vain vuonna 2016 mainitaan *rajat*, joka liittyy raportin maahanmuuttoteemaan. Näiden sanahakujen perusteella voidaan jo olettaa, että rikosoikeudellinen kehys näkyy selkeästi aineistossa. Toisaalta *uhrit* kaikkein yleisimpänä sanana antaa viitteitä myös siitä, että ihmisoikeuksilla kehystäminen on tärkeä osa GLOTIP-raportteja.

Aineistossa on suoria viittauksia erityisesti rikosoikeuteen, mutta myös ihmisoikeuksiin ja myöhemmässä vaiheessa rakenteelliseen kehukseen ihmiskaupasta. Usein viitataan myös useampaan kehukseen samanaikaisesti, joten kehukset eivät ole olemassa pelkästään toisistaan irrallisina. Esimerkiksi vuoden 2014 GLOTIP-raportissa todetaan: ”Ihmiskauppaliikkeiden määrääviä tekijöitä kartoittaessa on otettava huomioon rikosoikeudelliset ja institutionaaliset toimet sekä sosioekonomiset tekijät”⁸ (GLOTIP 2014, 50). Samanaikaisesti raporteissa mitataan sekä syytteenpanoa että uhrien tunnistamista, jotka viittaavat sekä rikosoikeuden että ihmisoikeuksien kehuksiin.

⁸ Elements such as criminal justice and institutional responses, as well as socio-economic factors, should be considered in order to have a complete mapping of the determinants of trafficking flows.

Sanahakuihin perustuva alustava tarkastelu osoittaa, että GLOTIP-raporteissa ihmiskauppaa jäsennetään vahvasti rikosoikeuden ja ihmisoikeuksien kehysten kautta, vaikka myös rakenteellisesta kehystämisestä löytyy viitteitä etenkin sanahakujen toisessa vaiheessa, jossa etsitään raporteista tiettyjä sanoja. Kielelliset painotukset rakentavat kuvaa ihmiskaupasta kriminalisoitavana ilmiönä, mutta toisaalta myös uhrien asemaan painotetaan. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan tarkemmin aineistossa esiintyviä kehyksiä.

5.1 Rikosoikeuskehys

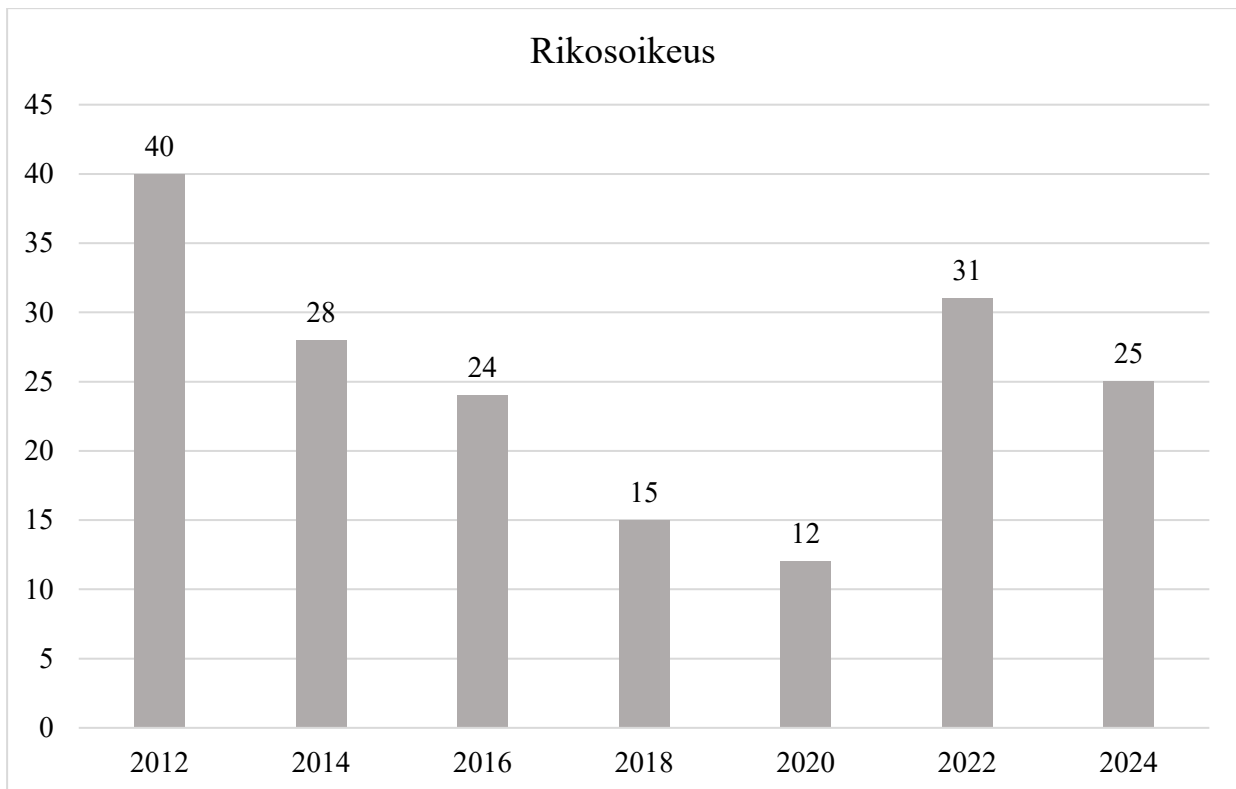
Rikosoikeus on ollut ihmiskaupan keskeisin kehys ihmiskauppaprotokollan alkuaajoista lähtien, vaikka se ei ollutkaan ainoa mahdollinen lähtökohta. GLOTIP-raportissa vuonna 2014 korostetaan: ”On yhtä selvää, että ilman tehokkaita rikosoikeudellisia toimia ihmiskauppa pysyy riikollisille vähäriskisenä ja korkeatuottoisena toimintana”⁹ (GLOTIP 2014, 1). Edelleen 2020-luvulla rikosoikeudellinen kehys on vahva ja sitä pyritään uudelleenvahvistamaan. Vuoden 2020 raportissa painotetaan, että rikoksen estäminen on ihmiskaupan vastaisten strategioiden avainpilari (GLOTIP 2020, 19).

Tarve rikosoikeudellisen vastauksen kehittämiseksi ja vahvistamiselle, sekä vaihtoehtojen etsimiseksi on kuitenkin olemassa. Raporteissa korostetaan, että ”rikosoikeusvastaukset eivät ole riittäviä”¹⁰ (GLOTIP 2022, 18). Jo raporttien alkuaikoina on muistutettu, että rikosoikeuksien ei tulisi olla ainoa ihmiskaupaan vastaamisen keino. Esimerkiksi vuoden 2012 GLOTIP-raportissa muistutetaan: ”Luonnollisesti on pidettävä mielessä, että rikosoikeudelliset vaatimukset ovat vain yksi osa ihmiskauppaprotokollan velvoitteista”¹¹ (GLOTIP 2012, 82).

⁹ It is equally clear that without robust criminal justice responses, human trafficking will remain a low-risk, highprofit activity for criminals.

¹⁰ Criminal justice responses are falling short.

¹¹ Naturally, it should be kept in mind that criminal justice requirements form only one part of the commitments laid down in the Protocol.

Kuvio 2. Rikosoikeus -sanahaut (Criminal justice), yhteensä 175 mainintaa¹²

Rikosoikeus-sanahakujen määrää tarkastelemalla voidaan havaita laskeva trendi vuosien 2012 ja 2020 välillä. Vuosina 2022 ja 2024 määrät ovat jälleen nousseet, mikä heijastaa raporttien pyrkimystä arvioida ja vahvistaa kehystä uusissa olosuhteissa Covid-19-pandemian jälkeen. Esimerkiksi vuoden 2020 johdannossa ”Beyond the Criminal Justice Response” etsitään vaihtoehtoisia keinoja rikosoikeudelliselle vastaukselle, sillä rikosoikeustoimia ei ole havaittu tehokkaiksi. Sanahakujen määrä ei siis välttämättä korreloi sen kanssa, miten kehys esitetään. Tässä tapauksessa maininnat ovat liittyneet nimenomaan rikosoikeudellisen lähestymistavan kritiikkiin. Siksi on tärkeä tarkastella muutosta ja suhtautumista kehyksiin ei vain määrällisten sanahakujen, vaan myös sisällön tasolla.

UNODC:n ihmiskaupparaportointi perustuu jäsenvaltioiden toimittamalle rikosoikeudelliselle datalle (GLOTIP 2009, 11). Rikosoikeudellisella datalla tarkoitetaan tässä yhteydessä rikosoikeusprosessiin liittyviä lukuja, kuten tutkintojen, pidätysten, syytteiden ja tuomioiden määrää. Tällöin mitataan esimerkiksi ihmiskaupparikosten lukumäärä vuosittain sekä ihmiskaupasta

¹² Vuoden 2009 raportti on rajattu pois kuviosta, koska valtiokohtaisesta tarkastelusta luovuttiin ensimmäisen julkaisun jälkeen. Ensimmäisessä raportissa viittauksia rikosoikeuteen oli yhteensä 215, koska jokaisen valtion rikosoikeusvastaukset käsiteltiin erikseen.

pidätettyjen ja epäiltyjen henkilöiden lukumäärä sukupuolen ja syntymävuoden mukaan (GLOTIP 2009, 72). Rikosoikeudellista vastausta ihmiskauppaan käsitellään näiden mittareiden kautta kaikissa raporteissa.

Rikosoikeusvastauksen toimivuutta mitataan erityisesti ensimmäisissä raporteissa tuomitsemisasteella. Raporteissa korostetaan kuitenkin sitä, että tuomitsemisaste ei mahdollista vertailua valtioiden välillä, sillä rikosoikeudelliset prosessit vaihtelevat merkittävästi (GLOTIP 2014, 18). Ensimmäisissä raporteissa tarkastellaan myös sitä, miten jäsenvaltiot ovat kriminalisoineet ihmiskauppaa protokollan määritelmän mukaisesti. Alkuvaiheessa rikosoikeudellisen vastauksen indikaattorit olivatkin lainsäädännön yhteneväisyys pöytäkirjan määritelmän kanssa ja tuomioiden määrä (GLOTIP 2012, 82). Myöhemmin esimerkiksi uhrien määrää on pyritty arvioimaan, mutta raporttien lähtökohtana toimi kriminalisoinnin ja tuomioiden mittaaminen.

Taulukko 8. Rikosoikeudellinen kehys GLOTIP-raporteissa Entmanin typologian mukaan ja esimerkkilainaukset

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotus
Ihmiskauppa on vakava rikos, joka uhkaa valtioiden turvallisuutta.	Järjestäytynyt rikollisuus ja rikollisten poikkeava käytös	Valtioiden on tuomittava rikolliset ja suojeltava uhreja.	Rikollisten rankaiseminen sekä kansallisten lakien ja valtion vahvistaminen
”Ihmiskauppa on rikos, jossa naisia, lapsia ja miehiä riistetään armottomasti moniin tarkoituksiin, kuten pakkotyöhön ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön” ¹³ (GLOTIP 2012, 1)	”...liiketoimintamainen järjestäytynyt rikollisuus näyttää muodostavan suurimman osan ihmiskau-pasta tuomituista rikoksentehtävistä ja havaituista	”On yhtä selvää, että ilman tehokkaita rikosoikeudellisia toimia ihmiskauppa pysyy rikollisille vähäriskisenä ja korkeatuottoisen toimintana” ¹⁵ (GLOTIP 2014, 1)	”Hallitusten on lähetettävä selkeä viesti siitä, että ihmiskauppaa ei suvaita pöytäkirjan mukaisen lainsäädännön, asianmukaisen täytäntöönpanon, tuomituille ihmiskauppiaille sopivien seuraamusten ja

¹³ Human trafficking is a crime that ruthlessly exploits women, children and men for numerous purposes including forced labour and sex.

¹⁵ It is equally clear that without robust criminal justice responses, human trafficking will remain a low-risk, highprofit activity for criminals.

	uhreista” ¹⁴ (GLOTIP 2022, 49)		uhrien suojelun avulla” ¹⁶ (GLOTIP 2014, 1)
--	---	--	--

Taulukossa 8 esitellään rikosoikeuskehyksen logiikka aineistossa Entmanin typologian ja esimerkkilainausten avulla. GLOTIP-raporteissa mukaillaan aikaisemmin kirjallisuudessa määriteltyä kehystä, jossa ihmiskauppa käsitetään rikoksena, jota ohjaa liiketoiminnan tavoitteet sekä rikosoikeudelliset rangaistukset. Raporteissa on havaittavissa selkeä oletus siitä, että rikosoikeudellinen vastaus on oikea keino torjua ihmiskauppaa, vaikka rikosoikeus nähdään välineenä ihmisoikeuksien saavuttamiselle. Esimerkiksi ensimmäisessä GLOTIP-raportissa vuonna 2009 painotetaan, että ”ihmiskaupan uhrit tunnistettiin rikosoikeusprosessin ja uhrien avustusjärjestöjen avulla”¹⁷ (GLOTIP 2009, 10). Vuoden 2016 raportissa korostetaan myös sitä, että vahvat instituutiot edesauttavat ihmiskauppavastausta. Näin ollen vahvojen instituutioiden puute altistaa ihmiskaupalle, millä perustellaan ja oikeutetaan rikosoikeudellisia toimia.

Raporteissa korostetaan myös rikosoikeudellisen ihmiskauppavastauksen onnistumisia. Niissä nostetaan esille, että kansallisten viranomaisten kyky tunnistaa rikollisia ja uhreja sekä seurata ihmiskauppaliikkeitä ja ihmiskaupan muotoja on parantunut. Rikosoikeuden harjoittajat ovat nykyisin tietoisempia rikoksentekeijöiden, uhrien, hyväksikäytön muotojen ja ihmiskauppaliikkeiden monipuolisuudesta, ja statistiikat heijastelevat lisääntyntä ymmärrystä ihmiskaupasta. (GLOTIP 2016, 6.) Raporteissa katsotaan, että tämä on osittain seurausta tiedonkeruun standardien kehittämisestä (GLOTIP 2018a, 8). Lisäksi mitä pidempään valtioilla on ollut protokollaa toteuttava lainsäädäntö, sitä enemmän ihmiskaupatuomioita niissä annetaan (GLOTIP 2016, 1). Kansalliset rikosoikeusjärjestelmät tarvitsevat siis aikaa sopeutuakseen uuteen lainsäädäntöön. Nämä onnistumiset vahvistavat käsitystä siitä, että ihmiskaupan torjunnan ydin on rikosoikeudellinen prosessi ja ihmiskauppavastausten onnistuminen on mitattavissa rikosoikeuden mittareilla.

¹⁴ ...the business-like type of organized crime seems to account for the majority of convicted offenders and detected victims of trafficking in persons.

¹⁶ Governments need to send a clear signal that human trafficking will not be tolerated, through Protocol-compliant legislation, proper enforcement, suitable sanctions for convicted traffickers and protection of victims.

¹⁷ Victims of human trafficking were identified through the criminal justice process and through victims’ assistance organizations.

Rikosoikeusvastauksissa nähdään kuitenkin paljon erilaisia puutteita ja käsitys on pysynyt samana protokollan alkuaajoista lähtien. Vuoden 2014 raportissa todetaan seuraavanlaisesti:

On ollut käsitys siitä, että asianmukaiset rikosoikeudelliset toimet johtaisivat tuomioiden määrän kasvuun muutaman vuoden kuluttua YK:n ihmiskauppaa koskevan pöytäkirjan voimaantulosta. Näin ei ole tapahtunut, tai ehkä vain hyvin rajoitetusti. Vaikka yhä useammilla mailla on nyt vankka lainsäädäntö, tuomioiden määrä on pysynyt alhaisena lähes kaikkialla¹⁸ (GLOTIP 2014, 54).

Ihmiskaupan rankaisemattomuutta korostetaankin paljon ja sitä pidetään rikosoikeudellisen vastauksen suurimpana haasteena. Raporttien kymmenen yleisimmän sanan joukossa on ollut usein esimerkiksi tuomiot, tuomioistuimien, ihmiskauppiat ja rikoksenteelijät. Rankaisemattomuuden suhteen on tultu eteenpäin, mutta tehtävää on edelleen paljon (GLOTIP 2018a, 3).

Rankaisemattomuuteen liittyy keskustelu siitä, heijasteleeko tuomioiden alhainen määrä huonoa kykyä tunnistaa rikoksia vai ihmiskaupparikosten alhaista määrää. Yleisesti rankaisemattomuuden katsotaan johtuvan institutionaalisten valmiuksien puutteista. Keskustelussa painotetaan sitä, että heikko rikosoikeudellinen vastaus rajoittaa lainvalvonnan raportoinnin selittävää voimaa. Tällöin lainvalvonnan kehitys ja raportointikapasiteetin kasvu lisää ymmärrystä ihmiskaupasta. (GLOTIP 2012, 80.) Rankaisemattomuus on haaste, koska heikko rikosoikeudellinen vastaus voi toimia kannustimena ihmiskauppiaille: rikoksenteijöillä ei ole pelkoa kiinnijäämisestä ja rikosta ei pidetä riskialttiina (GLOTIP 2014, 1). Rankaisemattomuus voi tällöin johtaa lisääntyneeseen motivaation tehdä ihmiskaupparikoksia, koska niistä kiinnijääminen ja tuomiot kiinnijäämisen jälkeen eivät ole todennäköisiä. UNODC:n ihmiskauppapaketit perustuvatkin vahvasti rankaisemisen logiikalle, jota toteutetaan lainvalvonnan kautta.

Vaikka GLOTIP-raporteissa kritisoidaan rikosoikeudellista vastausta, rikosoikeudellisen vastauksen haasteet käsitetään jäsenvaltioiden ja viranomaisten puutteina eikä rikosoikeudellisen vastauksen toimimattomuutena. Kehyksen lähtökohtia ei siis kyseenalaisteta. Esimerkiksi vuoden 2014 raportissa pohditaan sitä, että tuomioiden alhaisuus voi johtua paikallisten viranomaisten ja syyttäjien sekä tuomareiden rajallisesta kyvystä reagoida ihmiskaupparikoksiin (GLOTIP 2014, 55). Myös vuonna 2020 tuomioiden kerrotaan olevan vähäisiä, koska

¹⁸ There has been a perception that proper criminal justice responses would lead to a rising number of convictions some years after the entry into force of the UN Trafficking in Persons Protocol. This has not happened, or perhaps only to a very limited extent. While more countries in the world now have solid legislation in place, the number of convictions is stable at a very low level more or less everywhere.

viranomaiset ovat toteuttaneet rikosoikeudellista vastausta heikosti (GLOTIP 2020, 61). Rikosoikeudelliselle vastaukselle ja rangaistuksille ei etsitä vaihtoehtoja, vaan niiden vahvistamista pidetään edelleen prioriteettina ihmiskaupan torjunnassa.

Institutionaaliset keinot nähdään aineistossa tärkeinä ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Ratkaisukeinoina esitetään esimerkiksi lainsäädännölliset uudistukset, kansallisten toimijoiden koordinaatio ja uhrien tunnistamismekanismien kehittäminen (GLOTIP 2018a, 13). Uusimmassa raportissa rikosoikeudellisen vastauksen vahvistaminen on osa politiikkasuosituksia. Eräs suosituksista kuuluu seuraavanlaisesti: ”Kansainvälisen yhteisön ja kansallisten viranomaisten tulisi analysoida valittujen maiden lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä ymmärtääkseen, missä esteet syytteiden nostamiselle ovat”¹⁹ (GLOTIP 2024, 31). Myös vuoden 2016 politiikkasuosituksissa pyritään parantamaan rikosoikeudellista vastausta:

Kotimaisen lainsäädännön täytäntöönpanon nopeuttaminen toteuttamalla tietoisuuden lisäämiseen, koulutukseen ja muihin valmiuksien kehittämiseen liittyviä toimia lainsäädännön soveltamisesta voi nyt olla hyödyllistä kansallisten rikosoikeusjärjestelmien valmiuksien nopeassa parantamisessa ihmiskauppatapausten tunnistamisessa, tutkinnassa ja syytteesenpanossa²⁰ (GLOTIP 2016, 19).

Vuoden 2022 raportissa on havaittavissa ensimmäistä kertaa laskeva trendi ihmiskauppaan liittyvissä luvuissa, mikä on ollut keskeinen huolenaihe raporteissa. Covid-19-pandemiasta johtuneet liikkuvuutta rajoittavat toimet ovat siirtäneet hyväksikäytön vähemmän näkyviin kohteisiin. Lisäksi oikeudenkäyntiprosessit ovat hidastuneet ja etenkin tuomioiden saamisessa on mennyt tavallista kauemmin. Kyseessä on kaikkia rikosoikeudellisia prosesseja koskeva trendi, sillä myös esimerkiksi henkirikosten ja huumeiden salakuljetusten käsittely on hidastunut. (GLOTIP 2022, 64.) Tämänkin yhteydessä on painotettu tarvetta rikosoikeusvastauksen kehittämiseksi.

¹⁹ The international community and national authorities should analyse legislation and judicial practice in selected countries in order to understand where the obstacles to successful prosecutions lie

²⁰ Accelerating the implementation of the domestic legislation by carrying out awareness-raising, training and other capacity-building activities on the use of legislation may now be useful in rapidly enhancing the capacity of national criminal justice systems to identify, investigate and prosecute cases of trafficking in persons.

Vuoden 2024 esipuheessa alleviivataan tarvetta nopeaan reagointiin ihmiskaupan muuttaessa muotoaan. Enää ei siis riitä pelkästään rikosoikeudellisen vastauksen parantaminen vaan ihmiskauppatoimien sopeutuminen merkittäviin globaaleihin muutoksiin. Raportissa painotetaan:

Oikeusjärjestelmien on laajennettava painopisteitään ja parannettava valmiuksiaan torjua ihmiskaupan eri muotoja, mukaan lukien pakkotyötä ja yli-
rajaista ihmiskauppaa, sekä kohdistaa toimet suurempiin, paremmin organisoituneisiin rikollisverkostoihin ja niiden hierarkian huipulla oleviin henkilöihin²¹ (GLOTIP 2024, 3).

Rikosoikeudellisessa vastauksessa ongelmallista on esimerkiksi se, että lainvalvonnassa keskitytään usein ihmiskauppaverkostojen alimpiin tasoihin. Hypoteesin mukaan juuri näiltä alemmilla tasoilta löytyy enemmän naisia kuin hierarkkisesta järjestäytyneestä rikollisuudesta. (GLOTIP 2012, 31.) Näin hidas reagointi ja rakenteiden huomioimatta jättäminen voi olla haitallista ihmiskauppavastauksissa.

Rikosoikeusvastauksessa tehdään usein jakoa globaalien etelän ja globaalien pohjoisten valtioihin ja niiden kykyyn vastata ihmiskaupaan. Vaikka GLOTIP-raporteissa ei vertailla valtioita keskenään, usein esimerkiksi alueellisissa katsauksissa viitataan globaalien etelän valtioihin, joiden rikosoikeudellinen vastaus ihmiskaupaan on heikompi. Nämä valtiot ovat usein sellaisia, joiden oikeusjärjestelmä poikkeaa esimerkiksi eurooppalaisesta standardista. Tällöin ihmiskaupan syynä pidetään valtioiden alikehittyneisyyttä, joka puolestaan liittyy ongelmalliseen kehitysdiskurssiin. (GLOTIP 2020, 4.) Rikosoikeuskehys siis ylläpitää siis vertailua ja aikaisemmin käsiteltyjä ”totuusjärjestelmiä”, jotka vahvistavat tässä tapauksessa YK:n legitimizeettiä ihmiskaupan mittajana ja ongelman määrittelijänä (ks. esim. McGrath & Watson 2018).

Rikosoikeuskehys on aineistossa hallitseva ja sen mahdollisuuksiin ihmiskaupan ehkäisyssä uskotaan vahvasti. Suuri osa raporttien yleisimmistä sanoista liittyy tähän kehykseen ja sillä on vahva oikeutus. Raportit mukailevat vahvaa rikosoikeudellista logiikkaa, ja jopa uusimmissa pyritään edelleen vahvistamaan rikosoikeudellista vastausta. Perusolettamukset eivät ole muuttuneet, vaikka kehyksen sisällä on vastattu rikosoikeudellisen vastauksen kritiikkiin ja siinä on myönnetty olevan omat haasteensa. Kehyksessä on kaikesta huolimatta painotettu sitä, ettei sen tulisi olla ainoa lähestymistapa ihmiskaupaan.

²¹ Justice systems need to broaden their focus and be better equipped to address different forms of trafficking, including trafficking for forced labour and across national borders, and to target larger, more structured criminal networks and those at the top of their hierarchies.

5.2 Ihmisoikeuskehys

Vahvasta rikosoikeuskehyksestä huolimatta ihmisoikeudet nähdään tärkeänä lähtökohtana ihmiskaupan torjumiseen. GLOTIP-raporteissa korostetaan ihmisoikeuksien noudattamista ja uhrien toimijuutta. Esimerkiksi vuonna 2018 todetaan: ”Meidän on aina kuunneltava ihmisiä, jotka ovat kärsineet rikoksista, joita pyrimme estämään, jotta heidän todistuksensa voivat antaa ohjata ja vahvistaa toimiamme, parantaa ennaltaehkäisyä ja suojella uhreja”²² (GLOTIP 2018a, 3). Vuoden 2012 raportissa korostetaan:

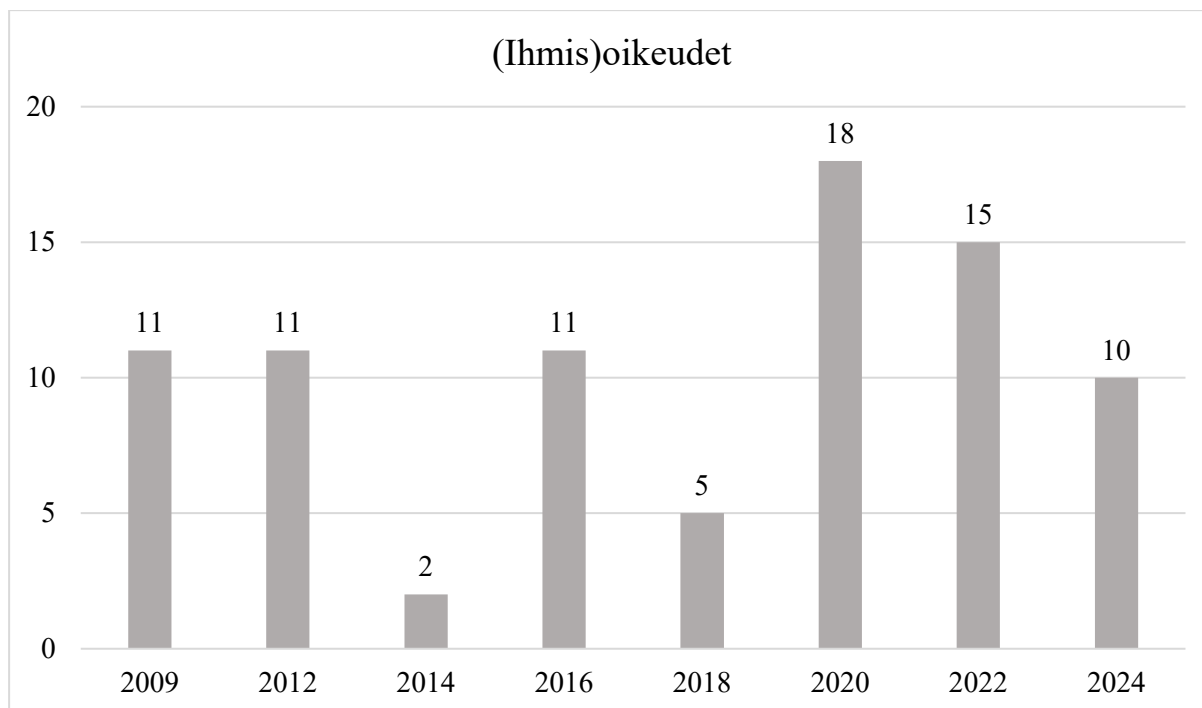
Ainoastaan ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja syrjimättömyyteen perustuva lähestymistapa katsottiin menestyksekkääksi, mikä tarkoittaa, että ihmiskaupan torjumiseen tähtäävän strategian tulisi olla sukupuoli- ja lapsisensitiivinen sekä pyrkiä olemaan kestävä, näyttöön perustuva ja monitieteinen²³ (GLOTIP 2012, 91).

Globaalin toimintasuunnitelman ja ihmisoikeuskehysten vahvistamisen jälkeen julkaistussa raportissa vuonna 2012 kommentoidaan muutenkin laajemmin kritiikkiä siitä, miten ihmisoikeuksia ei otettu huomioon alkuperäisessä ihmiskaupaprotokollassa. Raportin johdannossa käsitellään esimerkiksi uhrien oikeuksia ja niiden toteutumista, jonka myötä rikosoikeudellisten trendien seuraamisen lisäksi toinen tärkein mittauskohde raporteissa on ollut uhrit. (GLOTIP 2012, 9.)

Lisäksi TIP-raportteihin on tehty eroa painottamalla sitä, että UNODC pyrkii tietoisesti liittämään ihmiskaupan ihmisoikeuksiin ja lähestymään analyysiä uhrikeskeisemmin. Esimerkiksi vuoden 2016 raportissa korostetaan sitä, että YK:n ihmiskaupaprotokollan uhrien suojeluun ja tukemiseen liittyvät toimenpiteet ovat erityisiä, koska niitä ei korosteta muissa ihmiskaupaan liittyvissä oikeudellisissa toimissa. Jäsenvaltioiden on pystyttävä tarjoamaan uhreille fyysisen turvallisuuden lisäksi esimerkiksi koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia. (GLOTIP 2016, 16.)

²² We must always listen to the people who have been harmed by the crimes we seek to stop, that their testimonies can inform and strengthen our responses, to improve prevention and protect victims.

²³ Only an approach that entails respect for human rights and non-discrimination was seen as having the potential to succeed, which means that any strategy to combat trafficking in persons should be gender and child sensitive, and should aim at being sustainable, evidence-based and interdisciplinary.

Kuvio 3. (Ihmis)oikeus -sanahaut (engl. (human) rights), yhteensä 80 mainintaa

Ihmisoikeuksiin on viitattu jokaisessa ihmiskaupparaportissa. Rikosoikeuksiin verrattuna suoria viittauksia ihmisoikeuksiin on kuitenkin alle puolet vähemmän. Lisäksi sanahakujen määrää tarkastellessa ihmisoikeuksien käsittelyssä ei näytä olevan selkeää trendiä (ks. kuvio 3). Vuosina 2020 ja 2022 ihmisoikeudet tai oikeudet on mainittu useimmiten ja vuosina 2014 ja 2018 oikeuksiin on viitattu vain muutamia kertoja. Vuoden 2014 teema on järjestäytynyt rikollisuus ja vuonna 2018 käsiteltiin konfliktia. Näihin teemoihin ei siis ole yhdistetty ihmisoikeuksia ensisijaisina vastauksina ihmiskauppaan.

Ihmisoikeuskehys on vahvasti yhteydessä rikosoikeudelliseen kehykseen ja niiden erottaminen toisistaan on lähes mahdotonta. Rikosoikeuden toteutuessa myös ihmisoikeuksien nähdään toteutuvan ja uhrien saavan oikeutta. Kehyksien yhteyttä perustellaan aineistossa esimerkiksi seuraavasti:

Kaikissa ihmiskauppaa koskevissa rikosoikeudellisissa toimissa tulee olla uhrikeskeinen lähestymistapa, jotta ihmiskaupan uhrin tunnistetaan asianmukaisesti ihmiskaupprosessin kaikissa vaiheissa, heidän tarpeensa huomioidaan ja heillä on mahdollisuus osallistua oikeudenkäyntiin, jos he niin toivovat²⁴ (GLOTIP 2012, 82).

²⁴ Any criminal justice response to trafficking in persons needs to have a victim-centered approach to ensure that victims of trafficking in persons are properly identified at all stages of the trafficking

Esimerkiksi vuoden 2014 raportissa yhtenä vastauksena ihmiskauppaan esitetään uhrien kompensoimista rikoksenteekijöiden laittomasta liiketoiminnasta takavarikoidulla omaisuudella. Takavarikointi nähdään tehokkaana rangaistus- ja ennaltaehkäisykeinona, mutta sen toteuttaminen on käytännössä haastavaa, koska ihmiskauppiat pyrkivät kätkemään laittomat tulonsa. Aineistossa korostetaan, että kompensoiminen on edelleen yksi ihmiskaupan uhrien heikoimmin toteutuvista oikeuksista ja sen uskotaan parantuvan rikosoikeudellista vastausta kehittämällä. (GLOTIP 2014, 53.)

Taulukko 9. Ihmisoikeuskehys GLOTIP-raporteissa Entmanin typologian mukaan ja esimerkkilainaukset

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotukset
Ihmiskauppa on vakava yksilön perusoikeuksien loukkaus.	Rikollisten poikkeava käytös	Valtioilla on velvollisuus turvata ihmisoikeudet, mutta myös uhreilla on toimijuus.	Uhrien tunnistaminen ja suojeleminen (esim. palveluiden ja oikeussuojan takaaminen) ja rikollisten tuomitseminen
”...nykyinen osittainen ymmärrys rikoksesta ja siihen liittyvistä ihmisoikeusrikkomuksista” ²⁵ (GLOTIP 2012, 89)	“...liiketoimintamainen järjestäytyneet rikollisuus näyttää muodostavan suurimman osan ihmiskaupasta tuomituista rikoksenteekijöistä ja havaituista uhreista” ²⁶	”Sopimusvaltiot ovat velvollisia suojelemaan ihmiskaupan uhrien yksityisyyttä ja henkilöllisyyttä...” ²⁷ (GLOTIP 2016, 16)	“...tämä monialainen lähestymistapa voi edistää uhrien tehokasta tunnistamista, suojeleminen ja korvauksia sekä tämän rikoksen erimuotoihin kohdistuvia tutkimintatoimia, jotka perustuvat uhriin keskittyvään, lapsi- ja sukupuolisensitiiviseen sekä ihmisoikeuksiin perustuvaan

process, that their needs are met and that they are equipped to participate in the criminal proceedings should they wish to do so.

²⁵ ...the current partial understanding of the crime and the violations of human rights it entails.

²⁶ ...the business-like type of organized crime seems to account for the majority of convicted offenders and detected victims of trafficking in persons.

²⁷ States parties have the duty to protect the privacy and identity of victims of trafficking...

	(GLOTIP 2022, 49)		lähestymistapaan” ²⁸ (GLOTIP 2020, 18)
--	----------------------	--	--

Taulukossa 9 esitellään aineistossa esiintyvää ihmisoikeuskehystä esimerkkilainauksen ja Entmanin typologian kautta. GLOTIP-raporttien ihmisoikeuskehys on asetettavissa kirjallisuuden kehysten kontekstiin. Esimerkkilainauksissa on myös havaittavissa rikosoikeudellisen kehysten ja ihmisoikeuskehysten päällekkäisyydet. Ihmiskauppavastauksissa korostetaan kuitenkin etenkin monialaista lähestymistapaa, joka ottaa huomioon lasten ja sukupuolten erityispiirteet ihmiskaupassa ja on lähtökohdiltaan ihmisoikeuksiin perustuva (GLOTIP 2020, 18).

Kirjallisuudessa sekä julkisessa keskustelussa on pitkään korostettu tarvetta nostaa esiin ihmiskaupan uhrien omat äännet ja kokemukset (esim. Doezema 2001; Kempadoo & Shih 2023; Shamir 2012). Ihmisoikeuskehyksessä painotetaan kansalaisyhteiskunnan roolia, mikä näkyy esimerkiksi vuoden 2024 raportissa. Siihen sisältyy käsittelyosio, jossa kuullaan järjestöjen näkemyksiä ihmiskaupan uhrien suojelusta ja esitetään ehdotuksia palveluiden kehittämiseksi sekä rikosten raportoinnin helpottamiseksi. Raportit tuovat esiin myös uhrinarratiiveja, kuten nigerialaisten uhrien kokemuksia Italiassa (2024) ja ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden miesten sosiaalista kärsimystä (2022). Kansalaisjärjestöt ovat johdonmukaisesti kehystäneet ihmiskauppaa ihmisoikeuskysymyksenä. Ihmiskauppavastaukset siirretään usein myös valtioiden toimesta kansalaisyhteiskunnalle tai yksityiselle sektorille (Gallagher 2021).

Ihmisoikeusnäkökulman haasteet liittyvät etenkin uhrien suojeluun. Vuoden 2022 GLOTIP-raportissa todetaan, että instituutiot eivät onnistu suojelemaan, tunnistamaan tai antamaan oikeutta ihmiskaupan uhreille ja uhrin joutuvat siksi usein itse pelastamaan itsensä. Arvioiden mukaan vain yksi kolmasosa uhreista tunnistetaan lainvalvonnan ja viranomaisten toimesta. Itsensä pelastaminen on ongelmallista, koska kaikki ihmiskaupan uhrin eivät identifioitu uhreiksi. (GLOTIP 2022, 68.) Raporteissa tunnistetaan siis erilaisia ihmisoikeusvastauksiin liittyviä haasteita. Kritiikki on kuitenkin rikosoikeuden tavoin kritiikkiä vastauksien toimimattomuudesta, eikä niiden mahdollisesti haitallisista lähtökohdista.

²⁸ ...this multisectoral approach can promote effective identification, protection and redress of victims, as well as investigative actions targeting the different forms of this crime, based on a victim-centred, child and gender sensitive, and human rights-based approach.

Vuoden 2022 GLOTIP-raportin yhteydessä on tarkasteltu myös sitä, millaisissa olosuhteissa ihmiskaupan uhreja tunnistetaan. Tutkimusten mukaan uhrien tunnistaminen on korkeampaa ympäristössä, jossa ihmiskaupan vastaiset strategiat toimivat yhdessä maahanmuuttotoimien ja työoikeuksien kanssa.

LCA-analyysi²⁹ osoittaa, että jäsenvaltiot, jotka ovat hyväksyneet YK:n ihmiskauppaprotokollan ja laatineet viralliset strategiat ihmiskaupan torjumiseksi, mutta joilla ei ole mekanismeja pakolaisten suojeluun tai tilapäistä oleskelua koskevaa kansallista lainsäädäntöä ja jotka eivät täysin noudata kansainvälisiä työoikeuksia koskevia sitoumuksia, kykenevät tunnistamaan ja suojelemaan uhreja vain rajallisesti³⁰ (GLOTIP 2022, 32).

Kaikkein alin uhrien tunnistamisen kapasiteetti on valtioissa, jotka eivät ole osa YK:n ihmiskauppaprotokollaa ja joilla ei ole lainsäädäntöä maahanmuuttajien reilusta ja eettisestä rekrytoinnista. Raportissa luetellaan useita tekijöitä, jotka muodostavat normatiivisen ympäristön, jossa tunnistetaan eniten uhreja. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi viralliset strategiat ihmiskaupan ja siirtolaisten salakuljetuksen torjumiseksi ja siirtotyöläisten oikeudenmukaisen ja eettisen rekrytoinnin edistämiseen tähtäävät politiikkatoimet. (Ibid.) Näiden tekijöiden nostaminen voidaan nähdä jo hieman syväluotaavampana rakenteellisten olosuhteiden pohdintana, vaikka niiden yhteydessä raportissa ei suoraan mainita rakenteellisuutta.

Ennen pandemiaa uhrien tunnistaminen on ollut kasvussa, ja ihmisoikeustoimet on nähty positiivisessa valossa. Tämä on seurausta esimerkiksi lakiuudistuksista, hyvin suunniteltujen toimintasuunnitelmien toimeenpanosta ja uhrien suojelujärjestelmistä. (GLOTIP 2018a, 3.) Covid-19-pandemian jälkeen uhrien tunnistaminen on kuitenkin tullut vaikeammaksi ja kaikissa ihmiskauppatoimissa on toivottu parannuksia. Raporteissa toisaalta huomataan, ettei rikosoikeudellinen vastaus johda aina tuomioon uhrien onnistuneesta tunnistamisesta huolimatta (esim. GLOTIP 2016; GLOTIP 2020).

Uhrien oikeuden piiriin pääsyä pyritään parantamaan muun muassa teknologian avulla, jonka nähdään madaltavan avun hakemisen kynnystä ja tukeva uhrien tunnistamista ja rikostutkintoja (GLOTIP 2020, 20). Toisaalta teknologia toimii enenevässä määrin myös hyväksikäytön väliin uhrien houkuttelemisessa (GLOTIP 2022, 70). Vuoden 2024 GLOTIP-raportti esittää

²⁹ LCA = latent class analysis; rakenteellisen yhtälömallinnuksen menetelmä (GLOTIP 2022, 32)

³⁰ The LCA analysis shows that Member States who have adopted the UN Trafficking Protocol and established formal strategies to address trafficking in persons but do not have a mechanism for refugee protection or a national law on temporary stay and are not fully compliant with international commitments on labour rights have a more limited capacity to identify and protect victims.

keinoja uhrien raportointimahdollisuuksien lisäämiseksi. Näitä ehdotuksia on esimerkiksi rankaisemattomuuden periaatteen soveltaminen ihmiskaupan uhreihin, uhrien pakkopalautusten lopettaminen ja turvallisten ilmiantolinjojen perustaminen (GLOTIP 2024, 100). Rankaisemattomuus korostuu raporteissa erityisesti pakkotyön yhteydessä, jotta uhreja ei rangaistaisi teoista, joihin heidät on pakotettu ihmiskaupan seurauksena. (GLOTIP 2020, 19–20.)

Raporteissa valtiot nähdään kaikkein keskeisimpinä ihmiskauppatoimijoina. Hallitusten tulee näin ollen puuttua ihmiskauppaan mukauttamalla ihmiskauppaa koskeva kansallinen lainsäädäntö sopimaan yhteen ihmiskauppaprotokollan kanssa (GLOTIP 2014, 1). Esimerkiksi seuraavissa lainauksissa painotetaan institutionaalista lähestymistapaa ihmiskauppaan.

Ihmiskauppaa käsittelevien instituutioiden tulisi pystyä tunnistamaan erilaiset ja usein monimutkaiset tilanteet ja olosuhteet, joissa seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtuu, jotta instituutiot voivat vastata uhrien fyysisiin, psykologisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin tarpeisiin³¹ (GLOTIP 2018a, 13).

Hallitusten on lähetettävä selkeä viesti siitä, että ihmiskauppaa ei suvaita laattimalla pöytäkirjan mukaisia lakeja, huolehtimalla niiden asianmukaisesta täytäntöönpanosta, määräämällä tuomituille ihmiskauppiaille sopivia rangaistuksia ja suojelemalla uhreja³² (GLOTIP 2014, 1).

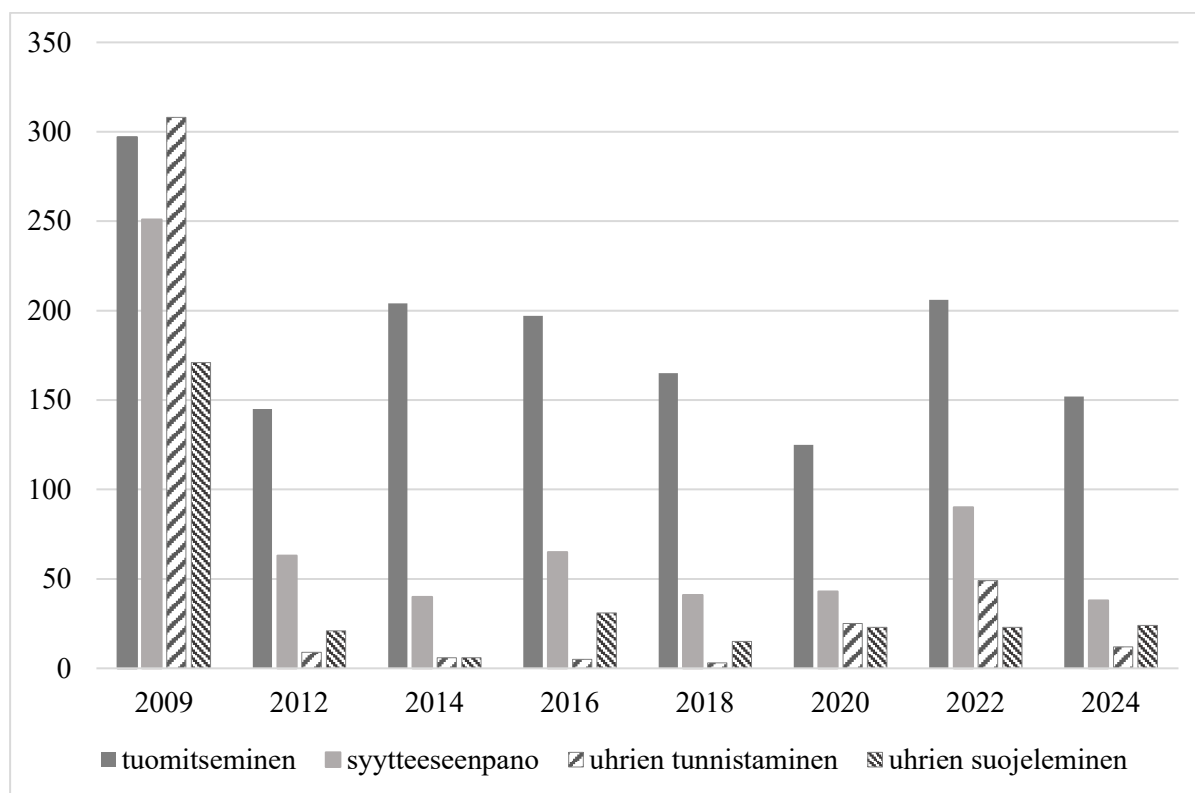
Myös lainvalvojien ja viranomaisten kouluttaminen ja tietoisuuden lisääminen ihmiskaupasta on tärkeä keino helpottaa avun piiriin pääsemistä ja ihmiskaupan ehkäisyä jo varhaisissa vaiheissa. Viranomaisten koulutuksissa on tärkeää varmistaa, että uhreja osataan suojella ja tunnistaa. (GLOTIP 2020, 20). Kansainvälisten ihmisoikeusstandardien ja laillisuuden suojelun ja kunnioittamisen periaatetta tulee noudattaa myös rule of law -kriisitilanteissa. (GLOTIP 2020, 20.)

Aineistossa nostetaan esiin ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyviä haasteita. Kansallisten viranomaisten on vaikeaa tunnistaa uhreja, jotka eivät ole halukkaita tai valmiita aloittamaan rikosoikeusprosessia. Uhrit luottavat usein tuntematonta lainvalvojaa enemmän omaa kansalaisuuttaan edustaviin ihmiskauppiaisiin etenkin silloin, kun eivät tunne maahanmuuttajien oikeuksia kohdemaassa. Näissä tapauksissa koulutuksella on suuri vaikutus, jotta lainvalvojat

³¹ Institutions dealing with trafficking should be able to identify the different and often complex contexts and realities in which sexual exploitation takes place in order to respond to victims' physical, psychological, social and economic needs.

³² Governments need to send a clear signal that human trafficking will not be tolerated, through Protocol-compliant legislation, proper enforcement, suitable sanctions for convicted traffickers and protection of victims.

osaavat ottaa ihmisoikeudet huomioon ja tehdä uhrien tunnistamistyötä uhrikeskeisesti. (GLO-TIP 2016, 38.)

Kuvio 4. Ihmisoikeus- ja rikosoikeuskehysten ratkaisuehdotusten vertailu: tuomitseminen, syytteenpano, uhrien tunnistaminen ja uhrien suojeleminen (engl. convict-, prosecut-, identif- (of victims), protect- (of victims)) (ks. liite 1)

Lopuksi on syytä huomioda, että sanahakuihin perustuvassa analyysissä rikollisten tuomitsemiseen liittyvät toimet korostuvat raporteissa selvästi enemmän kuin uhrien tunnistamiseen ja suojeeluun liittyvät toimet. Vaikka raporttien on todettu painottavan ihmisoikeusnäkökulmaa, kuvio 4 osoittaa, että viittaukset ihmisoikeuskehykseen ovat määrällisesti harvempia. Tuloksiin voi osaltaan vaikuttaa valittujen avainsanojen rajaaminen. Esimerkiksi uhrien tunnistamista (*detection of victims*) ei ole koodattu tutkielmassa. Tästä huolimatta voidaan havaita, että rikollisten tuomitsemiseen viittaavat termit ovat pysyneet raporttien kärjessä myös sananfrekvenssianalyysissä. Tämä voi liittyä siihen, että myös ihmisoikeuskehyksessä painottuvat rankaisemiseen ja tuomitsemiseen liittyvät ratkaisut.

GLOTIP-raporttien ihmisoikeuskehys rakentuu vahvasti uhrien aseman korostamiseen, mikä näkyy esimerkiksi *uhrit*-sanana nousemisena aineiston keskeisimmäksi käsitteeksi. Uhrien

korostaminen erottaa GLOTIP-raportoinnin vahvemmin rikosoikeuksia korostavasta TIP-raportoinnista. Ihmisoikeudet ymmärretään hallinnollisena kysymyksenä, jonka ratkaisu tapahtuu valtioiden toimesta. Ihmisoikeuskehyksessä painotetaan yksilön oikeuksia ja valtion velvollisuuksia. Tämän vuoksi pyritään vahvistamaan valtioiden kykyjä suojella, tunnistaa ja avustaa uhreja sen sijaan, että keskityttäisiin siihen, miksi uhrit ovat alun perin joutuneet haavoittuvaan asemaan. Kehys rakentuu siis samanlaiselle logiikalle kuin rikosoikeuskehys, ja moraalisen arvion mukaan oikeudet saavutetaan rangaistuksen avulla. Ihmisoikeuskehysten voidaan myös nähdä toimivan ennen kaikkea normatiivisena taustakehystenä, jonka avulla rikosoikeudellisten ihmiskauppavastausten legitimitettä korostetaan.

5.3 Rakenteellinen kehys

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, onko ihmiskauppaa kehystetty rakenteellisesti GLOTIP-raporteissa ja onko rakenteellisuuden lisääntymisestä viitteitä. Vuoden 2020 GLOTIP-raportissa pyydetään taistelemaan naisia, lapsia ja marginalisoituja ryhmiä haavoittuvaiseksi tekevää rakenteellista epätasa-arvoa vastaan. Rakenteellisuus on määritelty raporteissa vuonna 2020 seuraavanlaisesti:

Rakenteellisilla haitoilla tarkoitetaan yksilön, perheen tai sosioekonomisia olosuhteita, joita yhteiskunnassa tai yhteisössä järjestelmällisesti väheksytään ja jotka asettavat yksilöt epäedulliseen asemaan suhteessa muuhun yhteiskuntaan³³ (GLOTIP 2020, 72).

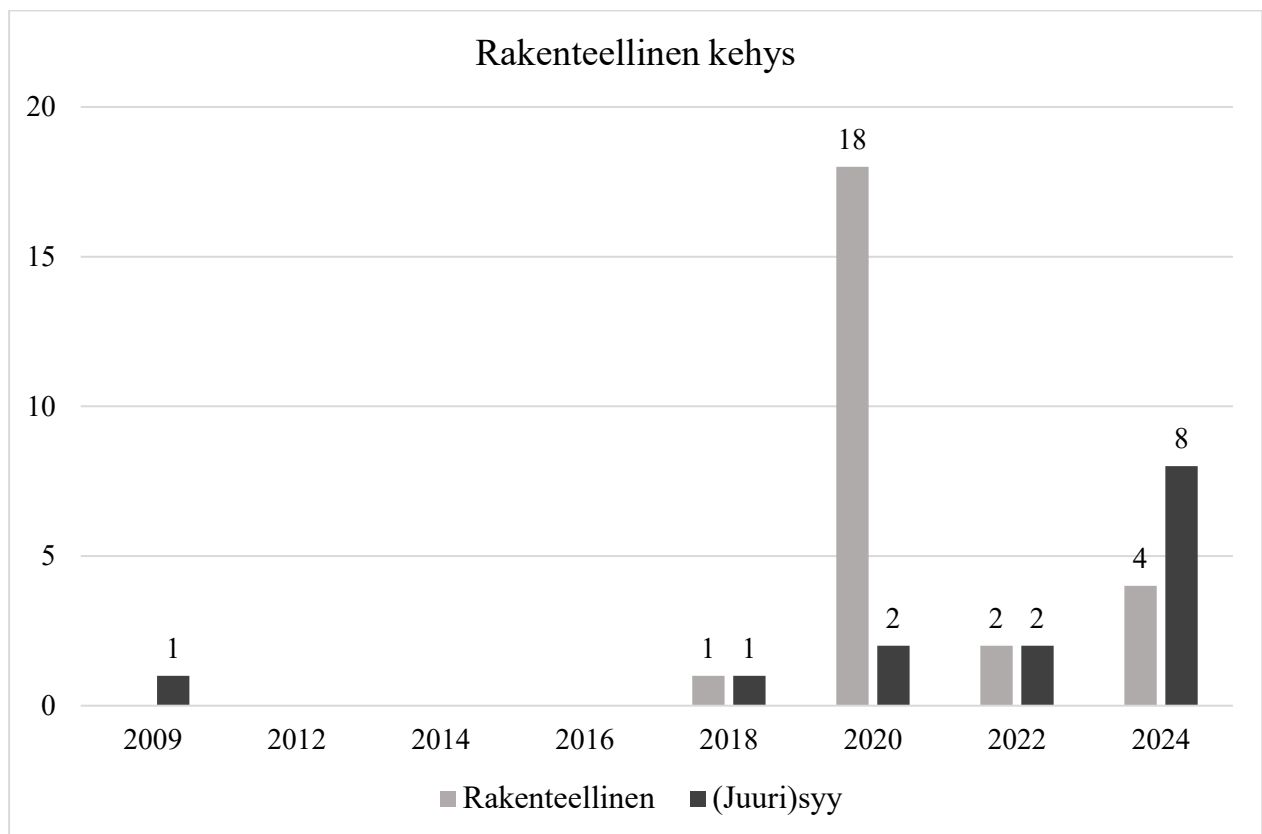
On merkittävää, että raporteissa on koettu tarpeelliseksi määritellä rakenteellisuus. Samaan tapaan niissä on avattu muita käsitteitä, kuten pakolaisten salakuljetus, pakolainen ja järjestäytyneet rikollisryhmät. Rakenteellisuus on siis vuoden 2020 GLOTIP-raportissa tunnistettu nousvaksi ja relevantiksi teemaksi, mikä voi viestiä tarpeesta syventää ymmärrystä ihmiskaupan juurisyistä ja niistä rakenteellisista olosuhteista, jotka mahdollistavat hyväksikäyttöä.

Kuitenkin jo heti ensimmäisessä raportissa pohditaan ihmiskaupan syitä etenkin taloudellisten kannustimien kannalta:

³³ Structural disadvantages are defined as individual, family or socio-economic circumstances that are systematically devalued within a society or community and place individuals in a disadvantaged position when compared to the society at large.

Yleisesti ottaen ihmiskauppamarkkinoiden kysyntäpuoli on huonosti ymmärretty, ja tämä puute vaikeuttaa ihmiskaupan laajuuden arviointia. Ihmiskauppiat myyvät ihmisiä vain silloin, kun tietyt markkinaolosuhteet tekevät siitä kannattavaa. ... Ihmiskaupan tarjontaa tulisi tutkia paremmin keräämällä tietoja ihmiskaupalle haavoittuvaisesta väestöstä.³⁴ (GLOTIP 2009, 73–74)

Ihmiskauppaprotokollan alkua ajoista lähtien on siis pohdittu sitä, mikä altistaa ihmiskaupalle ja millaisia taloudellisia dynamiikkoja ihmiskauppaan liittyy, vaikka niitä ei olekaan aina määritelty rakenteellisuuden kautta.

Kuvio 5. Rakenteellisen kehiksen sanahaut: rakenteellinen ja (juuri)syy (engl. structur- ja (root) cause), yhteensä 25 ja 14 mainintaa

Suurin osa suorista viittauksista rakenteelliseen kehikseen löytyy kolmesta viimeisimmästä raportista (ks. kuvio 5). Rakenteellisuus on mainittu ensimmäistä kertaa vuonna 2018 ja juurisyyden käsittely on myös alkanut tällöin, vaikka ensimmäinen maininta on jo vuoden 2009 raportissa. Trendi ei ole kuitenkaan molempien sanahakujen kohdalla nousujohteinen, vaan vuoden

³⁴ More generally, the demand side of the market for human beings is little understood, and this gap undermines attempts to put numbers to trafficking flows. Traffickers will sell persons only when certain market conditions make it profitable. ... The supply side of the market for human beings should be better investigated by collecting data among the population at risk of trafficking

2020 raportissa on tarkasteltu huomattavasti enemmän ihmiskauppaan liittyviä rakenteellisia tekijöitä. Raportin teemat käsittelevät sekä uhrien että rikosentekijöiden sosioekonomista asemaa, ja taloudellisten tekijöiden, kuten pandemian vaikutusta ihmiskauppaan. Näiden teemojen puitteissa on pystytty käsittelemään ihmiskauppaa mahdollistavia rakenteita.

Uusimmassa raportissa käsitellään toisaalta määrällisesti eniten ihmiskaupan juurisyitä ja korostetaan niihin puuttumisen tärkeyttä. Juurisyitä tarkastellaan etenkin Afrikkaan liittyvän teemaattisen osion yhteydessä. Tällaista pohdintaa juurisyistä ei ole esiintynyt raporteissa aikaisemmissa. GLOTIP 2024 -raportissa todetaan: ”Kuten aiemmissa raporteissa on todettu, köyhyys ja sosiaalinen eriarvoisuus ovat ihmiskaupan juurisyitä, jotka johtavat hyväksikäyttöön uhrien tavoitellessa taloudellisia tarpeitaan”³⁵ (GLOTIP 2024, 67). Juurisyiden tarkastelu poikkeaa paljon rikosoikeuden ja ihmisoikeuden kehyksien reaktiivisesta rangaistuslogiikasta, ja pyrkii purkamaan haitallisia rakenteita jo ennen kuin ihmiskauppa tapahtuu.

GLOTIP 2024 -raportin mukaan sosioekonomisten olosuhteiden lisäksi tietyt tekijät lisäävät haavoittuvuutta ihmiskaupalle Afrikassa: 1) pitkittyneet konfliktit ja siirtymään joutuneiden henkilöiden suuri määrä, 2) luonnonvarojen runsaus alueilla, joilla on heikko valvonta ja hallinto ja 3) ilmastonmuutoksen vaikutukset maatalouspohjaisiin talousjärjestelmiin. Konfliktit, luonnonvarojen ehtyminen ja pakkotyö, sekä ilmastonmuutos ja sen myötä menetetty toimeentulo nähdään ihmiskaupan juurisyinä Afrikassa. (GLOTIP 2024, 68.) Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa on myös painotettu ihmiskaupan rakenteiden vaikuttavan eri tavoin ympäri maailmaa, joten on tärkeää tunnistaa tiettyjen maanosien tai alueiden ihmiskauppaan liittyviä erityispiirteitä (esim. Kempadoo & Shihs 2023; McGrath & Watson 2018; Sibanda 2023).

Raportissa erotellaan lisäksi lyhyen aikavälin suoran vaikutuksen riskit, keskipitkän aikavälin epäsuorat riskit ja pitkän aikavälin rakenteelliset riskitekijät ihmiskaupalle (GLOTIP 2024, 81). Tällainen riskien tasojen erittely on merkittävää, sillä se osoittaa pyrkimystä tunnistaa haavoittuvuuksia eri tasoilla. Lyhyen aikavälin riskejä ovat esimerkiksi tilanteet, jossa maanviljelyn tuottavuuden lasku pakottaa ihmiset etsimään vaihtoehtoisia tulonlähteitä, joihin voi liittyä pakotetun prostituution tai lapsityön riski. Keskipitkän aikavälin riskeinä nähdään katastrofit, jotka pakottavat liikkeelle ja katkaisevat toimeentulon sekä siteet yhteisöön. Pitkän aikavälin

³⁵ As discussed in previous editions of the reports, poverty and social inequality are among the root causes of trafficking in persons, often resulting in victims exploited in their attempts to address their economic needs.

rakenteelliset riskit voivat olla esimerkiksi elintarvikkeiden hinnan nouseminen ja nopea urbanisaatio, jotka lisäävät sosioekonomista haavoittuvuutta. (Ibid.)

GLOTIP-raporteissa painotetaan sitä, että ihmiskaupasta tarvitaan lisää tutkimusta. Tällä hetkellä esimerkiksi systemaattinen kansainvälinen analyysi ilmastonmuutoksen vaikutuksista ihmiskaupaan on puutteellista. Yhteisötason tutkimukset eri puolilla maailmaa viittaavat siihen, että sään aiheuttamat onnettomuudet ovat ihmiskaupan juurisyitä. Raportissa annetaan esimerkkejä valtioista, joissa ilmastonmuutos on jo lisännyt alttiutta ihmiskaupalle. Näitä ovat esimerkiksi Filippiinit, Bangladesh, Ghana ja Karibian saaret. (GLOTIP 2022, 62–63.)

Taulukko 10. Rakenteellinen kehys GLOTIP-raporteissa Entmanin typologian mukaan ja esimerkkilainaukset

Ongelman määritelmä	Ongelman syy	Moraalinen arvio	Ratkaisuehdotus
Ihmiskauppa tulee ymmärtää rakenteellisenä ilmiönä.	Juurisyys ja rakenteet, jotka ylläpitävät hyväksikäyttöä (esim. köyhyys ja epätasa-arvo)	Taloudelliset ja poliittiset rakenteet uusintavat hyväksikäyttöä; Valtiot ovat usein osa ongelmaa.	Rakenteellisiin juurisyihin (esim. globaali talous, syrjintä, ja ilmastonmuutos) puuttuminen
”Rakenteellisilla haitoilla tarkoitetaan yksilön, perheen tai sosioekonomisia olosuhteita, joita yhteiskunnassa tai yhteisössä järjestelmällisesti väheksytään ja jotka asettavat yksilöt epäedulliseen asemaan suhteessa muuhun	”On syytä tunnustaa, että ihmiskauppa perustuu tiettyjä väestöryhmiä koskeviin rakenteellisiin epäedullisiin olosuhteisiin ja sortoon ja että taloudelliset tekijät ovat vain yksi monista	”... on puututtava rakenteellisiin eriarvoisuuksiin, jotka altistavat naiset, lapset ja syrjäytyneet ryhmät ihmiskaupalle” ³⁷ (GLOTIP 2020, 5)	”...ihmiskaupan ehkäisemiseksi hallitusten on puututtava köyhyyteen, alkehitykseen ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien puutteeseen sekä lisättävä tietoisuutta. Tämä tarkoittaa investoimista ihmisiin – koulutukseen ja työpaikoihin – osana solidaarisesti toteutettavia systemisiä ratkaisuja, joissa

³⁷...tackle the structural inequalities that leave women as well as children and marginalized groups vulnerable to human trafficking.

yhteiskuntaan” (GLO-TIP 2020, 72)	vaikuttavista tekijöistä” ³⁶ (GLOTIP 2020, 77)		tuetaan ennen kaikkea kehitysmaita” ³⁸ (GLOTIP 2020, 4)
-----------------------------------	--	--	---

Taulukossa 10 esitellään rakenteellista kehystä GLOTIP-raporteissa esimerkkilainausten avulla. Huolimatta siitä, ettei kehys toimi raporttien lähtökohtana, siihen liittyvät maininnat heijastelevat kuitenkin kirjallisuuden perusteella hahmoteltua rakenteellista kehystä. Kuten jo aiemmin on mainittu, raporteissa tunnistetaan tiettyjä rakenteellisia haasteita, joita ihmiskaupan torjumiseen liittyy. Lisäksi raporteissa toivotaan tulevaisuudessa systemisiä ratkaisuja, joissa tuetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia (GLOTIP 2020, 4).

Vuoden 2020 raportti liittyy selkeimmin rakenteelliseen kehykseen sanahakujen tasolla, mutta myös esimerkiksi esipuheessa nostetaan esiin rakenteellinen ymmärrys, ihmiskaupan juurisyyt ja systemiset ratkaisut ihmiskauppaan. Esipuheessa painotetaan sitä, että ”järjestelmätason ratkaisut perustuvat hallitusten välisiin laajoihin, rajat ylittäviin kumppanuuksiin kansainvälisten ja alueellisten järjestöjen tuella”³⁹ (GLOTIP 2020, 5). Vuoden 2024 raportissa korostetaan kansalaisyhteiskunnan ratkaisuehdotuksia ihmiskauppaan:

Akateemisen tutkimuksen tavoin kansalaisyhteiskunta katsoo, että ihmiskauppa kumpuaa köyhyydestä, sukupuolten välisestä epätasa-arvosta, syrjinnästä ja syrjäytymisen dynamiikasta. Kun kansalaisyhteiskunnalta kysyttiin, mitä tarvitaan ihmisten suojelemiseksi ihmiskaupalta, haastatellut korostivat, että on kiireellisesti puututtava haavoittuvuuden perimmäisiin syihin ja edistettävä tasa-arvoisempia yhteiskuntia.⁴⁰ (GLOTIP 2024, 101)

³⁶ It should be recognized that, as trafficking in persons builds upon the structural conditions of disadvantages and oppression affecting selected population groups and economic determinants represent only one of several driving factors.

³⁸ ...to prevent trafficking governments need to address poverty, underdevelopment and a lack of equal opportunity, and raise awareness. That means investing in people - in education and jobs, as part of systemic solutions pursued in solidarity, with support to developing countries most of all.

³⁹ Systemic solutions also rely on broad, cross-border partnerships between governments, with the support of international and regional organizations.

⁴⁰ Similar to the findings from academic research, civil society considers trafficking in persons to be rooted in poverty, gender inequality, discrimination, and the dynamics of marginalization. When asked what is needed to better protect people from being trafficked, interviewed civil society stressed the urgency to tackle the root causes of vulnerability and promote more equal societies.

Raporteissa kommentoidaan myös rikosoikeudellisen vastauksen puutteita. Esimerkiksi GLOTIP 2020 -raportin johdantoluvussa etsitään vaihtoehtoja rikosoikeuksille. Johdannossa korostetaan sitä, että jo ihmiskaupaprotokollassa jäsenvaltioita kehoitetaan kiinnittämään huomiota rakenteellisiin tekijöihin, jotka lisäävät haavoittuvuutta ihmiskaupalle. Rakenteellisista tekijöistä johdannossa mainitaan esimerkiksi köyhyys, kehittymättömyys ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien puute. Covid-19-pandemian kontekstissa näiden huomioiminen nähdään erityisen ajankohtaisena. (GLOTIP 2020, 9.)

GLOTIP-raporteissa kehittymättömyys mainitaan ihmiskaupan juurisyynä. Tutkijat ja kansalaisjärjestöt ovat aikaisemmin kritisoineet tällaista lähestymistapaa, ja toivoneet, ettei kehityksen tasoa asetettaisi yksiselitteiseksi syyksi ihmiskaupalle (ks. esim. Kotiswaran 2019a; McGrath & Watson 2018). GLOTIP-raporteissa esiintyy myös vertailua globaalien etelän ja pohjoisten valtioiden välillä, esimerkiksi rikosoikeusjärjestelmien puutteita tarkasteltaessa. Tällaiset tulkinnat voivat ylläpitää kolonialistisia ajatusmalleja, joissa köyhempiä valtioita syytetään rakenteellisten ja historiallisten syiden ymmärtämisen sijaan. Juurisyiden pohdinta GLOTIP-raporteissa ei siis ota huomioon rakenteellista näkökulmaa kolonialistisiin valtasuhteisiin liittyen.

Rakenteellisuus esitetään GLOTIP-raporteissa ihmiskaupan yhteydessä lähinnä järjestelmän sisäisinä muutoksina esimerkiksi vaatimalla parempaa maahanmuuttajia koskevaa lainsäädäntöä. Rakenteet ymmärretään siis tekijöinä, joita voidaan säätää ja hallinnoida sen sijaan, että niiden muuttaminen edellyttäisi laajempaa poliittista tai taloudellista järjestelmäkritiikkiä. Tämä heijastaa edelleen UNOCD:n valtiokeskeisiä rajoitteita sille, millaisena ihmiskaupan juurisyys voidaan esittää ja miten niihin voidaan puuttua. Esimerkiksi Pinton (2023, 135) kuvaama transformatiivisen oikeuden lähestymistapa ei ole sovellettavissa GLOTIP-raporttien rakenteellisuu-teen, sillä siinä kritisoidaan myös ihmisoikeuspainotteista lähestymistapaa ihmiskauppaan. Lisäksi raporteissa ei kyseenalaisteta rangaistuksia ihmiskaupan ehkäisykeinoina.

Rakenteellinen kehystäminen ilmenee aineistossa enemmän temaattisten kokonaisuuksien kautta, eikä siis yhtä selkeänä kehystenä kuin rikosoikeudet tai ihmisoikeudet. Siihen liittyvät maininnat ovat sanahakujen tasolla lisääntyneet kolmessa viimeisimmässä raportissa etenkin Covid-19-pandemian jälkeen. Toisaalta on huomionarvoista, että vuoden 2020 raportissa on nähty tarpeelliseksi määritellä rakenteellisuus käsitteenä, mikä viittaa siihen, että rakenteelliset dynamiikat on nähty ajankohtaisina ja niiden merkitys mahdollisesti lisääntyvänä. Silti

rakenteellisuuden käsittely painottuu voimakkaasti juuri vuoden 2020 raporttiin ja juurisyiden käsittely vuoden 2024 raporttiin. Tämä herättää kysymyksen siitä, liittyykö tällainen analyysi vain tiettyyn teemaan, vai pyritäänkö rakenteiden ja juurisyiden tarkastelua lisäämään osaksi tulevien raporttien vakiintuneita analyysimuotoja.

5.3.1 Haavoittuvuus ja talous

Raporteissa on lisäksi käsitelty muita rakenteelliseen kehykseen liittyviä teemoja, joista tutkielmassa keskeisiksi nähdään haavoittuvuus sekä talous. Haavoittuvuus liittyy niihin rakenteisiin ja henkilökohtaisiin tekijöihin, jotka lisäävät mahdollisten uhrien alttiutta ihmiskaupalle. Haavoittuvuuden käsite on keskeinen sekä GLOTIP-raporteissa (mainittu yhteensä 252 kertaa) että ihmiskauppaa koskevassa pöytäkirjassa. YK:n protokollan mukaisessa ihmiskauppalaissa rikos katsotaan tapahtuneeksi, kun tekijät ovat hyödyntäneet uhrien haavoittuvaista asemaa. Ihmiskauppapöytäkirjassa haavoittuvuutta lisäävinä tekijöinä pidetään esimerkiksi köyhyyttä, kehittymättömyyttä ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien puutetta. (UN 2000b.) Haavoittuvaisuuden käsitteen tulkinta on kuitenkin ollut haastavaa lainopillisissa yhteyksissä (GLOTIP 2012, 89).

Käsite liittää ihmiskaupan riskit niin yksilön henkilökohtaisiin tekijöihin, kuten ikään ja sukupuoleen, kuin rakenteellisiin olosuhteisiin, kuten lainsäädäntöön ja työmarkkinoihin. Useat raportit, kuten vuoden 2024 GLOTIP-raportti, korostavat erityisesti sosioekonomisten tekijöiden lisäävään alttiutta ihmiskaupalle. Ihmiskaupan juurisyiden ja haavoittuvuuden voidaan nähdä olevan kytköksissä toisiinsa. Nämä haavoittuvuustekijät käsitetään tutkielmassa syinä, jotka lisäävät tai mahdollistavat ihmiskauppaa.

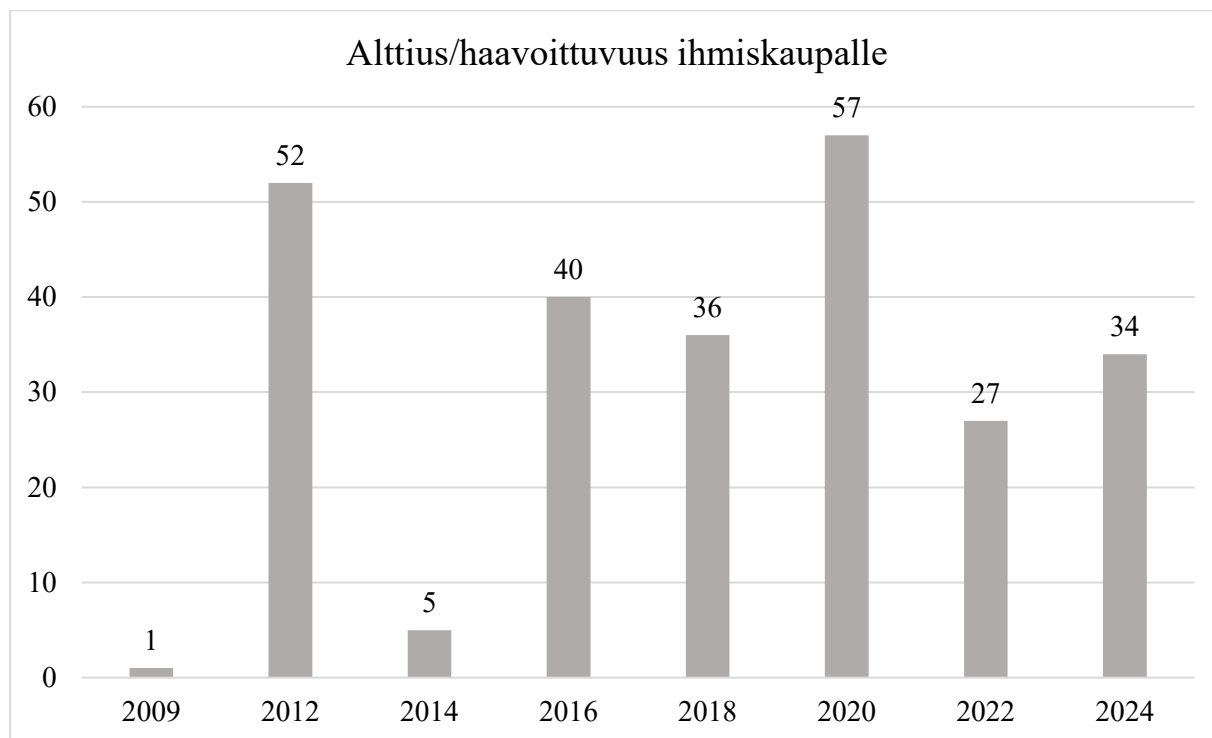
Taulukko 11. GLOTIP-raporteissa mainitut ihmiskaupalle haavoittuvuutta lisäävät tekijät jaettuna henkilökohtaisiin ja rakenteellisiin syihin

	Haavoittuvuustekijä
Henkilökohtainen haavoittuvuus	<p>Demografiset tekijät: sukupuoli, nuori ikä</p> <p>Henkilökohtaiset olosuhteet: perhetilanne, mielenterveysongelmat ja riippuvuudet</p> <p>Vaino (esim. etnisyys, uskonto tai poliittinen mielipide)</p> <p>Syrjittyihin ryhmiin kuuluminen (esim. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt)</p>
Rakenteellinen haavoittuvuus	<p>Oikeudelliset tekijät: lainsäädäntö (esim. prostituution laillisuus), maahanmuuttopolitiikka ja rajavalvonta, paperittomuus, rikosoikeusjärjestelmän heikkous ja oikeusvaltion puuttuminen</p> <p>Sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät: epätasa-arvo, syrjintä, syrjäytyminen, sukupuolittunut väkivalta, kulttuuriset normit</p> <p>Taloutteen ja työmarkkinoihin liittyvät tekijät: köyhyys, työttömyys tai heikko sosioekonominen asema, työmarkkinatilanne (esim. työvoiman puute), koulutustaso, työstandardien ja -oikeuksien heikkous (esim. vaarallinen työ), ihmiskaupan kysyntä</p> <p>Ympäristötekijät: luonnonkatastrofit ja ilmastonmuutos, konfliktit ja humanitaariset kriisit, valtion/alueen kehityksen taso</p>

Taulukossa 11 esitetään raporteissa mainittuja haavoittuvuustekijöitä jaettuna henkilökohtaisiin ja rakenteellisiin syihin. GLOTIP-raporttien lisäksi vuoden 2012 toimintasuunnitelmassa ihmiskaupalle altistaviksi tekijöiksi määritellään köyhyys, työttömyys, epätasa-arvo, humanitaariset hätätilat, seksuaalinen väkivalta, sukupuolisyrjintä, sosiaalinen syrjäytyminen, naisiin, nuoriin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan hyväksynnän kulttuuri (UNGA 2010). Raporttien mukaan ihmiskauppakirjallisuudessa tunnistettuja rakenteellisia tekijöitä ovat esimerkiksi maahanmuutto- ja pakolaislaki, rikosoikeus, työstandardit, sukupuolittuneen väkivallan estämiseen liittyvät toimet ja lasten suojelu (GLOTIP 2022, 31).

Entmanin kehysanalyysin typologiassa haavoittuvuus liittyy etenkin rakenteellisen kehityksen syiden määrittelemiseen. Se sisältää myös moraalisen arvion, jossa ihmiskaupan juurisyihin, kuten sukupuolten epätasa-arvon ja maahanmuuttopolitiikkaan, on puututtava. Samalla nousee esiin kysymys yksilöllisten ja rakenteellisten haavoittuvuuksien suhteesta. Henkilökohtaiset

tekijät, kuten vähäinen koulutus tai riippuvuudet, eivät yksin selitä uhriksi joutumista, vaan korostuvat rakenteellisessa ympäristössä, joka mahdollistaa hyväksikäytön. Haavoittuvuus-käsitteen analyysi ihmiskaupan yhteydessä yhdistää siis näin yksilön kokemukset laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

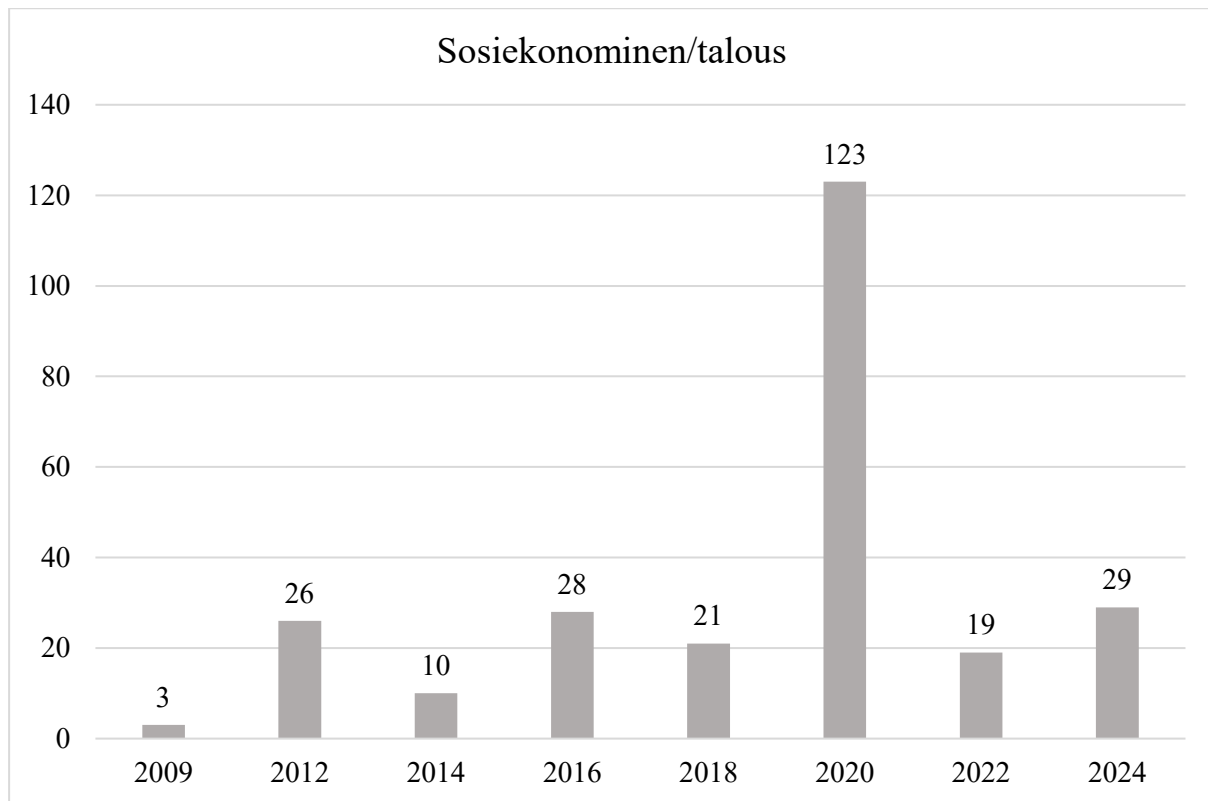

Kuvio 6. Alttius/haavoittuvuus -sanahaut (engl. vulnerab-), yhteensä 252 kertaa

Sanahauissa ei näy selvää trendiä, vaan haavoittuvuutta on käsitelty raporttien alkuaajoista lähtien (ks. kuvio 6). Teema korostuu kuitenkin erityisesti vuosien 2012 ja 2020 raporteissa, joissa käsitellään ihmiskaupan sosioekonomisia tekijöitä. Myöhemmissä raporteissa annetaan lisäksi erilaisia politiikkasuosituksia haavoittuvuuteen liittyen. Raporteissa painotetaan, että ihmiskaupan estämiseksi tulee ymmärtää haavoittuvuutta ja ihmiskaupalle alttiutta lisääviä tekijöitä (esim. GLOTIP 2012; GLOTIP 2016; GLOTIP 2020). Myös lainsäädäntö ja politiikkatoimet on suunniteltava siten, että niissä huomioidaan keskeiset alttiustekijät (GLOTIP 2016, 19).

Raporttien mukaan ihmiskauppatoimien on puututtava ennen kaikkea haavoittuvuutta luoviin olosuhteisiin. Tämä on myös erityisen tärkeää kontekstissa, jossa Covid-19-pandemia on lisännyt taloudellista eriarvoisuutta ja kasvattanut potentiaalisten uhrien määrää. (GLOTIP 2020, 18.) Ihmiskauppatoimissa tulisikin keskittyä tiettyihin ryhmiin ja yhteisöihin, jotka ovat uhreissa yliedustettuina. Konkreettisia strategioita ovat esimerkiksi sukupuolisyrynnästä johtuvan

taloudellisen epätasa-arvon vähentäminen sekä yhteisöpohjaiset interventiot, kuten kestävien elinkeinomahdollisuuksien luominen riskiryhmille. (Ibid., 19.) Tässä voidaan nähdä rakenteellisen kehystämisen ja kritiikin vaikutus, sillä haavoittuvuutta luovien olosuhteiden ja ihmiskaupan juurisyiden välillä on yhteys, vaikkakin sitä ei raporteissa painoteta.

Kuvio 7. Sosioekonominen/talous -sanahaut (engl. (socio)economic), yhteensä 259 mainintaa

Kriittisessä kirjallisuudessa on toivottu globaalin talouden tarkastelua ihmiskaupan kontekstissa (esim. Pourmokhtari 2015; Sibanda 2023). Vuoden 2020 GLOTIP-raportissa analysoidaan ihmiskauppaan vaikuttavia mikro- ja makrotason taloudellisia tekijöitä ja korostetaan erityisesti uhrien taloudellisia tarpeita rekrytointivaiheessa. Taloudelliset puutteet yhdistyvät rakenteellisiin haittoihin, kuten köyhyyteen ja työmarkkinoiden epätasa-arvoon, ja muodostavat haavoittuvuuden “leikkauspisteen”, jossa yksilön altistuminen hyväksikäytölle kasvaa. Raportti viittaa myös uusklassiseen taloustieteeseen, jonka mukaan valtion taloudellisten näkymien huonontuminen johtaa siirtotyöläisten ulosvirtaukseen ja tätä seuraava työttömyyden kasvu lisää ihmiskaupan riskiä. (GLOTIP 2020, 73.) Analyysi osoittaa, että taloudelliset tekijät voidaan nähdä sekä rakenteellisina syinä että potentiaalisina ennusteina ihmiskaupalle.

Raporteissa esiin nousee myös taloudellisten kannustimien rooli rikollisten polkujen valinnassa, joka on harvemmin käsitelty aihe myös kirjallisuudessa. Vuosien 2016 ja 2022 raporteissa mainitaan, että ihmiskaupan uhrit ja ihmiskauppiat tulevat usein samoista sosioekonomisista taustoista, joissa taloudelliset mahdollisuudet ovat rajattuja. Samaan aikaan, kun taloudelliset vaikeudet lisäävät ihmisten riskiä tulla ihmiskaupatuiksi, ne lisäävät toisten kannustimia osallistua ihmiskauppaan rikollisen roolissa. (GLOTIP 2022, 62.) Ihmiskaupan vastaisissa toimissa olisi raportin mukaan tärkeää huomioida ihmiskaupan uhrien alttiuden vähentämisen lisäksi myös tekijöiden alttiuden ja rikollisten polkujen kannustimien poistaminen (GLOTIP 2018a, 8).

Ihmiskaupparikolliset tavoittelevat taloudellista hyötyä. Vuoden 2014 raportissa korostetaan, että ihmiskauppiat pyrkivät maksimoimaan voitot minimoimalla kustannuksia: ”Ihmiskauppa perustuu voiton maksimointiin, ja ihmiskauppiat pyrkivät maksimoimaan hyödyt ja minimoimaan kustannukset. Mitä suuremmat voitot, sitä suuremmat ovat taloudelliset kannustimet ihmiskaupparikosten tekemiseen.”⁴¹ (GLOTIP 2014, 47.) Uhreja pidetään hyödykkeinä, joita voidaan käyttää taloudellista hyötyä tavoitellessa välittämättä ihmisarvosta tai -oikeuksista (GLOTIP 2020, 47). Taloudelliset hyödyt yhdistyvät globaalin talouden rakenteisiin, kun ihmiskauppiat hyödyntävät laillisia tuotantoketjuja ja alihankintaprosesseja, jolloin esimerkiksi pakko-työ tulee osaksi virallista taloutta (ibid., 10).

Ihmiskauppaliikkeen suunta on usein kohti vauraimpia maita, koska niissä uhrien palveluita voidaan myydä kalliimmalla. Näin ollen ihmiskauppiaille on taloudellinen intressi kuljettaa ihmiskaupan uhreja globaalin etelän maista globaalin pohjoisen maihin. (GLOTIP 2014, 48.) Alueelliset ihmiskauppavirrat näyttävät, että uhrit liikkuvat alemman tulotason valtioista korkeamman tulotason valtioihin silloinkin, kun kohdemaahan on alhaisen tulotason valtio (GLOTIP 2022, 45). Esimerkiksi elinkaupassa ihmiskauppiat hyödyntävät alhaista taloudellista kehitystä ja korruptiota tietyissä maissa ja saatavilla olevaa lääketieteellistä osaamista toisissa maissa (GLOTIP 2018a, 30). Samalla maidensisäinen ihmiskauppa on lisääntynyt, mikä osoittaa taloudellisten ja rakenteellisten tekijöiden vaikuttavan ihmiskauppaan niin kansainvälisesti kuin paikallisestikin (ibid., 9).

⁴¹ Trafficking in persons is motivated by profit maximization and organized by traffickers trying to maximize benefits and minimize costs. The higher the profits, the greater the economic incentives to conduct the trafficking crime.

Sekä haavoittuvuus että talous liittyvät raporteissa vahvasti rakenteelliseen kehykseen. Näiden esimerkkien kautta voidaan havainnollistaa, miten GLOTIP-raporteissa on käsitelty talouteen liittyviä ihmiskauppaa mahdollistavia rakenteita, kuten rikollisuuden kannustimia. Talouden teemaa ei ole kuitenkaan vielä käsitelty systemaattisesti tai laajemmin analyysissa, lukuun ottamatta vuotta 2020 ja vuoden 2014 tarkastelua järjestäytyneen rikollisuuden näkökulmasta.

Talouden tai haavoittuvuuden käsittelyssä ei ole selkeää nousevaa tai laskevaa trendiä sanahakujen tasolla, vaan maininnat liittyvät pikemminkin raporttien vaihtuviin teemoihin. Tämän vuoksi rakenteellista kehystä ei voi pitää pysyvänä osana raportointia, vaikka siihen liittyviä teemoja on käsitelty GLOTIP-raporttien yhteydessä. Tämä voi johtua myös raporttien vahvasta pyrkimyksestä mitattavuuteen, jolloin uhrien ja rikollisten määrällinen kuvaaminen on helpompaa kuin rakenteellisten tekijöiden analysointi.

5.4 Muut teemat

Ihmiskaupparaporteissa nousee esiin myös muita teemoja, jotka eivät kiinnity suoraan yhteen kehykseen. Etenkin aseellisia konflikteja ja maahanmuuttoa on käsitelty teemoina vuoden 2018 ja vuoden 2016 GLOTIP-raporteissa. *Aseellinen* (armed) mainitaan raporteissa yhteensä 486 kertaa ja *maahanmuutto* (migration) 339 kertaa.

Maahanmuuttoa käsitellessä raporteissa luodaan toistuvasti yhteys globaalien muuttoliikkeiden ja ihmiskaupan välille. Ihmiskaupan kerrotaan usein seuraavan muita muuttoliikkeitä (GLOTIP 2016, 9). GLOTIP-raporteissa maahanmuutto kytkeytyykin usein rakenteelliseen kehykseen, jossa maahanmuuttajien haavoittuvuus nähdään rakenteiden, kuten sosioekonomisen aseman, konfliktien ja rajattoman liikkuvuuden rajoittamisen seurauksena. Maahanmuuttoon liittyvä rakenteellinen kehystäminen on kuitenkin välineellistä, sillä siinä ei pyritä politisoimaan tai haastamaan globaalia eriarvoisuutta, vaan rakenteilla selitetään yksilöllisiä haavoittuvuuksia. Esimerkiksi vuoden 2016 raportissa kuvataan taloudellisten mahdollisuuksien puutetta, syrjintää ja sukupuolittunutta väkivaltaa tekijöiksi, jotka lisäävät yksilön ja ryhmän alttiutta ihmiskaupalle sen sijaan, että ne tunnistettaisiin laajempina rakenteina (GLOTIP 2016, 64).

GLOTIP-raporteissa korostetaan, että osa maahanmuuttajista on erityisen alttiita ihmiskaupalle. Esimerkiksi konfliktialueelta tai järjestäytyneen rikollisuuden maasta muuttavat, heikossa

sosioekonomisessa asemassa olevat ja turvapaikkaprosessien ulkopuolelle jäävät henkilöt ovat haavoittuvaisia. (GLOTIP 2016.) Paperittomia maahanmuuttajia voidaan painostaa pakkotyöhön käyttämällä laitonta maassa oleskelua heitä vastaan (GLOTIP 2020, 10). Jos maahanmuuttaja joutuu odottamaan pitkään kansainvälistä suojelua, on hän alttiimpi ihmiskaupalle. Suojelun saamisen jälkeenkin pääsy työmarkkinoille tai koulutuksen pariin saattaa olla rajoitettua. (GLOTIP 2016, 63.)

Raporteissa tunnistetaan tällaisia rakenteellisia dynamiikkoja, jotka lisäävät maahanmuuttajien alttiutta ihmiskaupalle. Poliittikasuosituksissa hyödyllisiä rakenteita, kuten maahanmuuttajia koskevaa lainsäädäntöä, pyritään vahvistamaan institutionaalisin keinoin. Esimerkiksi vuoden 2016 raportissa suositellaan seuraavaa:

...muuttoliike- ja pakolaispolitiikassa on otettava huomioon maahanmuuttajien ja pakolaisten alttius ihmiskaupalle ja pyrittävä varmistamaan, että ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja tukemista koskevat ohjelmat ovat keskeinen osa pakolaisten suojelujärjestelmiä.⁴² (GLOTIP 2016, 19)

Raporteissa todetaan, että ihmiskauppavastaukset ovat tehokkaimpia valtioissa, jotka toteuttavat maahanmuuttajien oikeuksia ja joilla on käytössä maahanmuuttajien tukijärjestelmiä (GLOTIP 2022, 31). Maahanmuuttajiin liittyvällä lainsäädännöllä on siis mahdollista ehkäistä ihmiskauppaa tehokkaammin. Tämä on mielenkiintoinen löydös ja liittyy myös rakenteellisen kehyn sisäisiin jännitteisiin mahdollisuuksista muuttaa rakenteita nykyinstituutioiden sisällä.

UNODC:n tapa käsitellä maahanmuuttajia haavoittuvaisina voi uusintaa paternalistista suojelun kehystä, joka liittyi ihmiskaupan uhreihin vahvasti etenkin ennen YK:n ihmiskauppapöytäkirjaa. Maahanmuuttajia ei tällöin käsitetä toimijoina ja käsittelemättä jää esimerkiksi siirtolaisuuden ja siirtotyöläisyyden kysyntä, sekä muut talouden dynamiikat, jotka ohjaavat maahanmuuttoa. Toisaalta uusimpiin raportteihin (2022–2024) sisältyy artikkeleja, joissa on haastateltu ihmiskaupan uhreiksi joutuneita maahanmuuttajia, mikä osoittaa pyrkimystä lisätä uhrien ääntä raporteissa. Kehystämisen tasolla tämä jää kuitenkin vielä kevyeksi rikosoikeuteen verrattuna.

⁴² ...migration and refugee policies should take into consideration the vulnerability of migrants and refugees to trafficking in persons and attempt to ensure that programmes for the identification of and support to victims of trafficking are a core component of refugee protection systems.

Samalla maahanmuuttoa käsitellään institutionaalisesti rikosoikeuden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta erityisesti rajavalvonnan kautta. Esimerkiksi GLOTIP-raportissa vuonna 2016 liitetään korruptio, laiton maahanmuutto ja rajavalvonta toisiinsa ihmiskaupan kontekstissa (GLOTIP 2016, 61). Rikosoikeudellinen kehystäminen maahanmuuton yhteydessä on johtanut kriittisessä tutkimuksessa syytöksiin siitä, että ihmiskauppaa käytetään välineenä maahanmuuttopolitiikan kiristämiseen (ks. esim. Sibanda 2023). Kehystämisen tasolla maahanmuutto sidotaan siis GLOTIP-raporteissa lopulta valtioiden painottamaan rikollisuuden torjuntaan. Tässä kontekstissa rakenteellinen kehys alistuu institutionaaliselle kehystämislle ja on hyvä esimerkki siitä, miten rikosoikeudellisen kehyksen määritelmä ihmiskaupasta rikoksena estää mahdollisuuden käsitellä ihmiskauppaa mahdollistavia rakenteita laajemmin.

Aseelliset konfliktit tuodaan esiin erityisesti uhrien suojelun, avun sekä tutkinnan ja syytteenpanon näkökulmista (GLOTIP 2018a). Tarkoitus on siis korostaa sekä rikos- että ihmisoikeuksia. Aineistossa painotetaan sitä, miten konfliktit lisäävät ihmisten taloudellista ja sosiaalista haavoittuvuutta, kun valtion instituutiot menettävät toimintakykynsä ja oikeusvaltio hajoaa. Tämä synnyttää rankaisemattomuuden ilmapiirin, jossa ihmiskauppa lisääntyy. (Ibid., 8.) Sodat ja konfliktit lisäävät ihmiskauppaa konfliktin tarpeisiin ja tekevät konfliktia pakenevista haavoittuvaisia ihmiskaupalle (GLOTIP 2022, 18).

Konfliktia pakenevat ihmiset ovat erityisen alttiita joutumaan ihmiskaupan uhreiksi, kun muuttoliike on nopea ja odottamaton (GLOTIP 2022, 55). Omaisuuden menetys sekä sosiaalisten suhteiden hajoaminen ja taloudellisen toiminnan loppuminen voivat pakottaa etsimään vaihtoehtoisia elinkeinoja (GLOTIP 2018b, 6). Ihmiskauppiat hyödyntävät tätä haavoittuvuutta lupamalla turvallisia maahanmuuttoreittejä, työtä tai koulutusta, jotka kuitenkin johtavat hyväksikäyttötilanteisiin. Haavoittuvuutta hyödynnetään erityisesti pakolaisleireillä, joilla toimeentulomahdollisuudet ovat vähäiset. (Ibid., 9.)

Raporteissa tuodaan esiin myös ihmiskaupan strateginen käyttö konfliktien osana. Aseelliset ryhmät ovat tehneet esimerkiksi Keski-Afrikassa joukkokaappauksia pelon ja epävarmuuden levittämiseksi (GLOTIP 2018b, 6). Myös Libyassa, Afganistanissa ja Somaliassa opportunistiset toimijat ja järjestöt, kuten ISIL, ovat hyödyntäneet ihmiskauppaa konfliktistrategiassaan (GLOTIP 2016, 31). Ihmiskauppa liittyy konfliktien ”harmaaseen talouteen” ja toimii jopa sotilaallisten operaatioiden rahoittajana esimerkiksi mineraalien pakkokeruun kautta (GLOTIP 2018a, 12).

GLOTIP-raporteissa ihmiskauppaa kehystetään turvallisuuskana ja se liitetään terrorismiin, jonka vastainen retoriikka on ollut erityisen voimakasta 2000-luvulla. Tämä siirtää painopisteen jälleen rikosoikeudelliseen turvallistamiseen, mikä rajoittaa näiden konfliktien juurisyiden tarkastelua ja rakenteellisuuden eriarvoisuuden käsittelyä. Ihmisoikeuskehyskin näkyy konfliktien yhteydessä uhrien suojelun kautta, mutta laajempaa kriittistä pohdintaa konfliktien rakenteista, kuten aseellisiin ryhmiin liittymisen houkuttamista, ei käydä.

Maahanmuuton ja konfliktien käsittely UNODC:n raporteissa tuo esiin useita ihmiskaupanäkemyksiä, mutta teemat kytkeytyvät edelleen vahvasti institutionaaliseen rikosoikeuden kehykseen. Tämä rajaa rakenteellisen kehyksen arvoa, vaikka kriittinen tutkimuskirjallisuus korostaa esimerkiksi maahanmuuttoon liittyviä globaaleja eriarvoistavia rakenteita (ks. esim. McGrath & Watson 2018). Raporteissa tunnistetaan erilaisia rakenteita, mutta niitä ei kehystetä ongelmaksi, johon tulisi puuttua, vaan ne liitetään takaisin institutionaaliseen hallintaan. Myös ihmisoikeudet jäävät jälleen toissijaisiksi rikosoikeudelle, vaikka niiden tärkeyttä pyritään alleviivaamaan. Tämä heijastaa UNODC:n kehysten valtiokeskeisyyttä ja YK:n laajempia toimintarajoitteita.

6. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu ihmiskaupan kehystämistä UNODC:n ihmiskaupparaporteissa vuosina 2009–2024. Lähtökohtana toimivat tutkimuskirjallisuudessa tunnistetut valtavirtakehykset rikosoikeus ja ihmisoikeudet, sekä akateemisessa keskustelussa viime vuosina vahvistunut kriittisempi, rakenteiden merkitystä painottava kehys. Tutkimuksen tavoitteena on ollut vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Tutkimuskysymys 1: Miten ihmiskauppaa kehystetään UNODC:n ihmiskaupasselonteissa vuosina 2009–2024?

Tutkimuskysymys 2: Onko UNODC:n raportoinnissa havaittavissa lisääntyneitä rakenteellista kehystämistä, ja mitä se kertoo globaalista hallinnasta?

Metodina käytettiin Entmanin typologian ohjaamaa deduktiivista kehysanalyysiä yhdistettynä sanahakuihin. Entmanin mukaan kehyksiä voidaan tarkastella neljän elementin kautta: ongelman määrittely, syiden tulkinta, moraalinen arvio ja ratkaisuehdotukset. Rikosoikeuskehys määrittelee ihmiskaupan vakavaksi rikokseksi, pitää syynä järjestynyttä rikollisuutta ja painottaa moraaliossa arviossaan tuomioita. Ihmisoikeuskehys puolestaan korostaa uhrien suojelua ja oikeuksien toteutumista, kun taas rakenteellinen kehys nostaa esiin ihmiskaupan juurisyyt ja yhteiskunnallisia rakenteita, joihin tulee puuttua ennaltaehkäisevästi.

Tutkielma sijoittuu kriittisen kehysanalyysin traditioon ja syventää ymmärrystä kolmen kehyksen keskinäisestä dynamiikasta. Keskeisin havainto on rikosoikeudellisen kehyksen hallitseva asema raporteissa. GLOTIP-raporteista tehdyissä sanahauissa korostuvat etenkin rikosoikeuden sanat, kuten *ihmiskauppiat* ja *tuomiot*. Raporteissa toistuu lisäksi ajatus siitä, että ilman rikosoikeudellista vastausta ihmiskauppa pysyy kannattavana toimintana rikollisille. Rangaistuksen merkitystä rikosten ehkäisyssä painotetaan ja rankaisemattomuus halutaan päättää. Toisaalta myös rikosoikeudellisen lähestymistavan kritiikkiä esiintyy läpi raporttien. Kritiikki kohdistuu kuitenkin enemmän rikosoikeudellisen vastauksen vahvistamiseen kuin sen uudistamiseen ja vaihtoehtoisten lähestymistapojen etsimiseen.

Rikosoikeuskehysten voidaan nähdä säilyttävän asemansa, koska uusi turvallistamisen konteksti on noussut keskeiseksi osaksi kansainvälistä politiikkaa. Turvallisuusympäristön muutos

Euroopassa Venäjän hyökättyä Ukraina on johtanut vahvaan turvallistamiseen, minkä myötä valtioiden kontrolli esimerkiksi rajoilla on lisääntynyt (Genini 2025, 1). Kun rahoituksen prioriteetit siirtyvät Ukrainan tukemiseen, ihmisoikeustyön resurssit vähenevät.

Rikosoikeudelliset toimet ovat myös helpommin operationalisoitavissa ja mitattavissa kuin rakenteelliset toimet. Koska ihmiskaupan kokonaismäärän arviointi on haastavaa, valtioille on huomattavasti helpompaa raportoida esimerkiksi tuomioiden määriä kuin aktiivisesti työskennellä ihmiskaupan uhrien oikeuksien eteen tai purkaa hyväksikäyttöä ylläpitäviä rakenteita. Tässä mielessä ilmiö kuvastaa ”*governance by numbers*” -tavoitetta, jossa määrällisesti helposti seurattavat indikaattorit ohjaavat sekä politiikan tavoitteita että niiden legitimitettä (ks. esim. Merry 2016).

Myös ihmisoikeuskehys näkyy aineistossa vahvasti ja sitä on pyritty nostamaan esiin YK:n toimesta myös esimerkiksi pehmeän lain välineiden, kuten ihmisoikeussuosituksen avulla. Ihmisoikeusnormit on nostettu vahvasti UNODC:n ihmiskauppakehysten yhteyteen. Kaikkein useimmiten raporteissa käytetty sana ihmiskaupan jälkeen on *uhri* ja viittaukset suojeluun ja tukeen esiintyvät laajasti. Ihmisoikeuskehys toimii ikään kuin normatiivisena viitekehysenä, joka korostaa rikosoikeuden legitimitettä. Kehyksillä on samanlainen toimintalogiikka: rikollisia on rangaistava, jotta uhrien ihmisoikeudet toteutuvat. Kehysten yhteenkietoutuneisuus korostaa sitä, että rikosoikeudelliset toimet ovat ihmisoikeuksien edellytys. Tutkimuskirjallisuudessa onkin esitetty, että useampien kehysten samanaikainen käyttö resonoi paremmin yleisössä (Snow & Benford 1988).

Tutkielman lähtökohta on havainto siitä, että ihmiskaupan ymmärtämiseksi on tarkasteltava hyväksikäyttöä mahdollistavia rakenteita. Rakenteellisuudelle ja siihen liittyville johdannaisille on olemassa monia eri nimiä, jotka tutkielmassa käsitetään liittyvän toisiinsa. Rakenteellisuus, systeeminen ajattelu, intersektionaalisuus, useita päällekkäisiä kriisejä kuvaava polykriisi ja keskinäisriippuvuus nähdään osana samaa trendiä, jossa kansainvälinen politiikka tulisi käsittää muutenkin kuin sen osiensa summana ja yksinkertaisena kilpailulogiikkana. Systeemiajattelu ja keskinäisriippuvuuden tunnistaminen on tärkeää, koska ilman niiden huomioimista tulee sivuutetuksi politiikkaa ohjaavia rakenteita.

Rakenteellinen kehys esiintyy lähinnä kolmessa uusimmassa raportissa (2020–2024) ja niissäkin usein tiettyjen teemojen, kuten sosioekonomisen aseman, yhteydessä. Rakenteellisen

ajattelun lisääntyminen voi olla seurausta etenkin Covid-19-pandemiasta, joka paljasti globaalin maailman keskinäisriippuvuuden ennennäkemättömällä tavalla (ks. esim. Goodhart 2020). Kehys ei kuitenkaan näyttäytyä GLOTIP-raporteissa yhtenäisenä kehyksenä, vaikka se tarjoaakin mahdollisuuden tarkastella ihmiskauppaa osana taloudellisia ja poliittisia rakenteita. GLOTIP-raporttien kontekstissa kehys ei toimi selkeänä vastakehyksenä rikosoikeuden tai ihmisoikeuksien kehyksille.

Toisaalta rakenteellisen kehyksen vaikutusta ja sen esiintyvyyttä raporteissa on hankalaa arvioida, sillä ei voida olla varmoja, onko rakenteellisessa kehyksessä kyse täysin uudesta ilmiöstä vai käsitteiden muutoksesta. Jokaisessa raportissa on käsitelty ihmiskauppaan liittyviä haavoittuvuuksia ja ihmiskauppaa aiheuttavia tekijöitä. Myös jo vuoden 2012 raportin teemana on ollut sosioekonomiset olosuhteet, jotka tekevät alttiiksi ihmiskaupalle. Haavoittuvuutta on pyritty ymmärtämään, mutta se ei ole muovannut ratkaisukeinoja eikä siitä ole seurannut systeemitason ratkaisuja. Tämän vuoksi jatkotutkimuksessa tulee tarkastella haavoittuvuutta ihmiskaupalle sekä ilmiön juurisyitä, jotta siihen voidaan puuttua tehokkaammin. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen tarkastelu ihmiskaupan juurisyynä olisi tärkeää ilmastokriisin syventyessä. Lisäksi ratkaisukeinojen kehittäminen tulisi olla ihmiskaupan vastaisten toimijoiden prioriteetti.

Ihmiskaupan juurisyiden pohtiminen on kiusallisempaa kuin numeroiden tarkastelu, koska silloin ihmiskauppaan vastaaminen edellyttää rakenteellisia muutoksia. Koska ihmiskauppa on depolitisoitu rikosongelmana, rankaisukehykseen päätyminen on helppo yhteinen konsensus. Tähän voidaan liittää konsensukseen perustuva depolitisoituminen, jossa poliittiset valinnat kehystetään teknisiksi, hallinnollisiksi tai välttämättömiksi ratkaisuiksi, minkä myötä poliittiset vaihtoehdot kaventuvat tai katoavat (Fawcett et al. 2017, 5). Lisäksi turvallistamisen logiikka tekee ihmiskaupasta ongelmana kiireellisen ja legitimoii kontrollipolitiikan, joka saa rakenteelliset kysymykset jäämään taka-alalle valtioiden intressien ollessa ensisijaisia (ks. esim. Sibanda 2023). Tutkielmassa nähdään, että valtioiden turvallistavassa poliittisessä diskurssissa ja konsensuksessa toimintavaihtoehdot ovat rajalliset.

Ihmiskaupan monitoimijaisella kentällä on selkeä jännite valtioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden kehystämisen välillä. Valtiot ovat olleet rikosoikeudellisen kehyksen puolestapuhujia ja ovat turvallistaneet ihmiskauppaa, mikä on alun alkaen johtanut YK:n ihmiskaupaprotokollan syntyyn (Charnysh et al. 2015). Valtioiden ensisijainen huoli on siis kansallinen turvallisuus ja rikollisuuden hallinta, jolloin ihmisoikeusnäkökulmat jäävät myös GLOTIP-raporteissa

toissijaisiksi. Valtioiden vaatimukset ovat säilyttäneet asemansa, vaikka kansalaisjärjestöt ja muut ei-valtiolliset toimijat tuovat esiin ihmisoikeusnäkökulmaa ja enenevässä määrin myös rakenteellisempaa valtiokritiikkiä ihmiskauppaan liittyen (ks. esim. Pinto 2023). Ihmiskaupan kehystämiseen liittyvien jännitteiden vuoksi jatkotutkimuksessa olisi mielekästä vertailla ei-valtiollisten toimijoiden ja valtioiden tapaa kehystää ihmiskauppaa.

Kehyksiin liittyvien sanahakujen perusteella rikosoikeus- ja ihmisoikeuskehysten ilmaantuvuudessa ei näyttäisi olevan selkeitä trendejä. Ihmiskauppakehykset ovat pysyneet suhteellisen samankaltaisina ja raporttien avainsanoissa ei ole ollut merkittäviä muutoksia muutamia teemoja, kuten aseellista konfliktia, lukuun ottamatta. Mittareiden ja käsitteiden vakiintuessa uudenlaisen ymmärryksen ja vaihtoehtoisten ajatusten syntyminen voi olla haastavaa. Vakiintuneet raportit voivat siis toimia rikosoikeudellisen kehyksen *status quo*'n ylläpitäjinä. UNODC:n mandaatti liittyy ensisijaisesti rikollisuuden torjuntaan, järjestäytyneen rikollisuuden vastaisiin sopimuksiin ja rikosoikeudelliseen yhteistyöhön, mikä rajaa ihmiskaupasta käytävää keskustelua UNODC:n puitteissa.

Vaikka UNODC on YK:n pääasiallinen ihmiskaupan vastainen toimija, muut elimet käsittelevät ihmiskauppaa omien painotustensa kautta. Ihmisoikeusneuvosto painottaa ihmisoikeuslähtöistä lähestymistapaa ja pyrkii sisällyttämään ihmisoikeusnormit jäsenvaltioiden ihmiskauppavastauksiin (OHCHR 2002; 2010). ILO tarkastelee pakkotyötä työmarkkinoiden rakenteiden kautta, ja CEDAW-komitea nostaa esiin kansainvälisen muuttoliikkeen riskejä naisille ja tytöille sekä ihmiskaupan juurisyitä, kuten eriarvoisuutta ja sukupuolisyrintää (CEDAW 2023). UNODC:n teknishallinnollista kehystä täydentävät kehitysraportit, kuten UNDP:n Human Development Report ja Moniulotteinen köyhyysindeksi (MPI), joissa ihmiskauppa kytketään laajemmin rakenteelliseen epätasa-arvoon ja moniulotteiseen köyhyyteen, joka liittyy taloudellisten tekijöiden ohella terveyteen ja koulutukseen (UNDP 2025). Näissä yhteyksissä ihmiskaupan mahdollistavia rakenteita voidaan tarkastella rikosoikeudellista näkökulmaa laajemmin.

GLOTIP-raporttien kieli on oikeudellista ja valtiokeskeistä, mikä näkyy vahvana rikosoikeudellisena kehyksenä ja valtion roolin korostumisena. Sen sijaan kehityspolitiikkaa ja ihmisoikeuksia korostavissa raporteissa kielen voivan ajatella olevan emansipatorisempaa ja normatiivisempaa, ja niissä painottuvat todennäköisemmin rakenteelliset epäkohdat sekä tavoitteet pitkäkestoisista yhteiskunnallisista muutoksista. UNODC:n ihmiskauppakehyksiä voisi jatkotutkimuksessa vertailla vielä tarkemmin vastaavanlaiseen ihmiskaupparaportointiin esimerkiksi

EU:n tasolla tai muiden YK:n elinten, kuten ihmisoikeusneuvoston kehystämiseen. Näin olisi mahdollista tarkastella YK-järjestelmän sisäisiä eroja ihmiskaupan kehystämässä.

Vaikka toisaalta erilaiset raportit ja painotukset voivat olla etu, YK:n jakautuminen moniin erillisiin organisaatioihin on saanut kritiikkiä. Tietyt organisaatiot, ohjelmat ja aloitteet toimivat päällekkäin, toisista irrallaan tai keskenään ristiriitaisesti. Kaikilla näistä on oma mandaattinsa, rahoituksena, ja prioriteetit ja ne saattavat jopa kilpailla keskenään resursseista. Tämä on osasyynä hitaaseen ja monimutkaiseen päätöksentekoon YK:ssa. Valtiot voivat lisäksi valita itselleen mieluisia foorumeita omia intressejä edistääkseen. (IPI Global Observatory 2025.)

Analyysi on osoittanut, että UNODC:n raportit ovat luonteeltaan institutionaalisia ja rakentuvat rikosoikeudellisen kehyksen kautta. GLOTIP-raportteja on usein hyödynnetty lähes pelkästään tilastolähteinä, eikä tarkasteltu sisällönanalyysin keinoin. Verrattuna Yhdysvaltojen TIP-raportteihin GLOTIP-raporteissa painotetaan kuitenkin enemmän ihmiskaupan uhrien oikeuksia, kun TIP-raporteissa keskitytään valtioiden toimien tarkasteluun (ks. esim. Merry 2016). Vertailu YK:n ja Yhdysvaltojen ihmiskaupparaportoinnin välillä paljastaa institutionaalisen kontekstin ja poliittisten tavoitteiden vaikutuksia ihmiskaupan kehyksiin, sekä aikaisemmin kuvattua jännitettä valtiollisen ja ei-valtiollisen toimijan kehystämisen välillä.

Toisaalta molempiin raportteihin liittyy tällä hetkellä kysymyksiä niiden tulevaisuudesta. YK:n raportoinnin merkitystä on arvioitu kriittisesti, sillä raporttien tuottaminen vaatii paljon resursseja etenkin, kun niiden määrä ja pituus ovat kasvaneet viime vuosina. YK:n teettämän raportin mukaan järjestöjen raportteja ei myöskään lueta laajalti sen ulkopuolella. Raportit vievät siis huomattavan määrän resursseja järjestöltä, joka on jo vaikeuksissa jäsenvaltioiden rahoituksen kanssa. Vaikka raportit tarjoavat tärkeää tietoa, jonka keräämiseen YK on sitoutunut, niiden vaikuttavuus jää rajalliseksi, jos ne eivät tavoita päättäjiä tai johda konkreettisiin poliittisiin toimiin. (Nichols 2025.)

Tiettyjen poliittisten päätösten vuoksi Yhdysvaltojen sitoutuminen kansainväliseen ihmiskaupan vastaiseen työhön ja ylipäätään monenkeskisyyteen näyttää epävarmalta. Trumpin hallinto on vähentänyt henkilöstöä TIP-toimistossa ja päättänyt poistaa käsittelyluvun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen (LGBTQ+) ihmiskaupasta (La Strada International 2025). Vaikka Trumpin hallinto on syventänyt YK:n rahoituskriisiä, Yhdysvallat ovat vähentäneet ihmisoikeusrahoitustaan jo ennen Trumpin toista kautta. Rahoitusosuuksia on käytetty YK:ssa

poliittisena välineenä Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämiseksi, esimerkiksi Palestiinaa koskevien kiistojen yhteydessä. Yhdysvaltojen maksujen kasautuminen ja hallinnon jännitteet ovat heikentäneet YK-järjestelmän vakautta ja uskottavuutta. Myös Kiina on pyrkinyt viemään läpi hallinnon uudistuksia YK:ssa tällaisella toiminnalla. Yhdysvaltojen rahoitusvelvoitteen täyttämättä jättäminen voi olla jopa eksistentiaalinen uhka YK:n ihmisoikeusjärjestelmälle. (ISHR 2025, 16–17.)

YK pyrkii uudistumaan tilanteessa, jossa rahoitus on jatkuvasti epävarmaa ja jäsenvaltioiden sitoutuminen monenkeskisyyteen ei ole itsestäänselvyys uusien turvallisuusuhkien ja geopoliittisen vastakkainasettelun aikakaudella. Osana tehostustoimia YK:n pääsihteeri António Guterres on käynnistänyt keväällä 2025 laajan UN80-aloitteen, joka on nimetty järjestön 80-vuotisjuhluvuoden mukaan. Uudistuspyrkimyksen taustalla on tarve YK:n mandaattien ja organisaation kriittiseen tarkasteluun, jonka myötä YK:sta on tarkoitus tulla mukautuvaiskykyisempi ja nopeampi reagoimaan globaalin hallinnan nykyaikaisiin. Aloitetta pidetään merkittävänä uudistuspyrkimyksenä, ja se on strateginen mahdollisuus nykyaikaistaa YK:ta. (UN 2025.)

YK:n ihmisoikeuspilari on pitkään ollut järjestelmän haavoittuvaisin osa, koska se on alirahoitettu ja siksi pitkälti riippuvainen vapaaehtoisista lahjoituksista. Tämä tekee siitä erityisen alttiin politisoitumiselle, minkä vuoksi myös UN80-uudistukset tulevat kohdistumaan siihen muita pilareita voimakkaammin. Tuoreen raportin mukaan Kiinan ja Venäjän johtama ryhmä pyrkii aktiivisesti heikentämään YK:n ihmisoikeusjärjestelmää poliittisen vaikuttamisen, hallinnollisen ohjailun ja budjettipaineiden kautta. (ISHR 2025, 92.) Samalla universaaleja ihmisoikeuksia on kyseenalaistettu yhä näkyvämmiin, mikä näkyy tiettyjen oikeuksien taantumisessa, kuten aborttioikeus Yhdysvalloissa (Kaufman et al. 2022, 22). Näiden kehityskulkujen seurauksena ihmiskaupan vastainen työ tulee tulevaisuudessa olemaan entistä vahvemmin yksityisen rahoituksen varassa. Jo aikaisemmin valtiot ovat siirtäneet vastuuta ihmisoikeustyön rahoittamisesta yksityiselle sektorille, minkä vuoksi esimerkiksi julkisuuden henkilöiden humanitarismi on ollut merkittävä osa ihmiskauppakenttää. (Gallagher 2021.)

YK:n toiminta ihmiskaupan torjunnassa heijastaa yleisiä globaalin hallinnan haasteita. Instituutio on onnistunut luomaan yhtenäiset kansainväliset standardit ja lainsäädännön ihmiskaupan kriminalisoimiseksi ja onnistunut tavoitteissaan raportoida ihmiskaupasta kaikkein laajimmin. Toisaalta toimeenpanon hajanaisuus ja valvonnan puute heikentää normien sitovuutta. Käytännössä tuomioiden määrä pysyy alhaisena ja ihmiskaupan torjunta on usein lähinnä reaktiivista

eikä ennaltaehkäisevää. Tätä voidaan selittää esimerkiksi regiimateorialla, jonka mukaan kansainväliset regiimit luovat puitteet, joissa valtioiden sitoutuminen jää usein symboliseksi (Krasner 1982; Keohane 1984). Valtiot siis näyttävät symbolista osallistumista, mutta eivät todella sitoudu noudattamaan yhteisiä sopimuksia konkreettisesti.

YK:n laajemmat toimintahaasteet tulevat esiin roolissa normien laatijana niiden valvojan sijaan. (esim. Faier 2024; Kronlund 2024). Ongelmat toistuvat muiden YK:n protokollien kohdalla, eivätkä ne esiinny vain ihmiskaupan kontekstissa. Esimerkiksi korruption vastainen sopimus UNCAC vuonna 2003 on ratifioitu laajalti, mutta sen toimeenpanossa on suuria eroja. Normit siis hyväksytään näennäisesti, mutta sopimuksia ei toimeenpanna käytännössä. Myös huumausaineyleissopimuksissa vuodelta 1988 on keskitytty kriminalisointiin sen sijaan, että tarkasteltaisiin esimerkiksi huumeiden kysyntää. Rikosoikeusjärjestelmän suuri kritiikki liittyy sen reaktiivisuuden ennaltaehkäisyyn sijaan.

YK:n ja globaalien hallinnan haasteet sekä valtiokeskeinen maailmanpolitiikka herättävät myös laajemman kysymyksen siitä, onko järjestelmän nykyisissä rajoissa mahdollista rakentaa tehokkaita ratkaisuja ihmiskaupan kaltaisiin haasteisiin, vai tarvitaanko laajempi järjestelmätason muutos. Tätä keskustelua on käyty myös rakenteellisen keskustelun sisällä. Kriittisessä tutkimuksessa on esimerkiksi korostettu transformatiivista oikeutta, joka hylkäisi rikosoikeuden sijaan myös ihmisoikeuspohjaisen lähestymistavan ihmiskauppaan (Pinto 2023, 134–135.) Tällaiset muutokset vaativat suurta poliittista tahtoa ja nopeaa reagoimista. Kysymys siitä, kykeneekö kansainvälinen yhteisö reagoimaan ihmiskaupan muuttuviin muotoihin riittävän nopeasti, tulee taas ajankohtaiseksi.

Palermon protokollan laatimisesta tuli marraskuussa 2025 kuluneeksi 25 vuotta. Aikanaan se oli osoitus siitä, miten multilateralismi voi parhaimmillaan toimia yhteisen vision saavuttamiseksi. Selvitykset ovat kuitenkin osoittaneet, ettei kriminalisointiin perustuva lähestymistapa ole riittänyt tuottamaan toivottuja tuloksia ihmiskaupan ehkäisemiseksi. (GI-TOC 2024.) Samalla YK-järjestelmä kohtaa ennennäkemättömän kriisin, jota syventää konservatiivisten ja autoritaaristen toimijoiden pyrkimykset kyseenalaistaa ihmisoikeuksia, multilateralismin periaatteita ja kansainvälisen yhteistyön legitimitettä. Ulkopolitiikan siirtyminen kohti transaktionaalisuutta vahvistaa valtioiden omien etujen korostamista, mikä taas heikentää YK-järjestelmän perustaa.

Tätä kehitystä voidaan pitää käännekohtana, joka tulee merkittävällä tavalla määrittelemään globaalien hallinnan tulevaisuutta. Ratkaisevaa tulee olemaan se, kuka määrittelee YK:n suunnan. Yhdysvaltojen vetäytyessä aiemmasta johtoroolistaan valta- ja rahoitustyhjiöitä täyttävät muut toimijat. Esimerkiksi Kiina on siirtynyt täyttämään näitä rooleja Trumpin hallinnon lopetettua kehitysavun Afrikassa (Zengerle 2025). Tämä herättää kysymyksen siitä, onko YK:lla edellytyksiä säilyttää toimintakykynsä tilanteessa, jossa globaalit haasteet monimutkaistuvat entisestään ja valtasuhteet järjestelmän sisällä muuttuvat nopeasti.

Valtioiden kansallisen edun painottaminen viestii siitä, että rikosoikeus tulee säilyttämään paikansa ihmiskaupan valtavirtakehyksenä etenkin tilanteessa, jossa ihmisoikeustyön rahoitus vähenee entisestään. Julkisuuden henkilöiden humanitarismi ja yksityisen sektorin vahvistuminen tulee mahdollisesti olemaan entistä merkittävämpää, ja tällä voi olla hyvinkin haitallisia seurauksia ihmiskaupan vastaiselle työlle. Vaikka vastavoimat järjestäytyisivät ja rakenteellinen kehystäminen kaikesta huolimatta lisääntyisi, valtiolla olisi edelleen merkittävä rooli ja agenda ihmiskaupan torjumisessa.

Lopulta ihmiskaupankin osalta keskeiseksi nousee kysymys vallasta ja globaalien hallinnan rakenteista. Ratkaisevaa on, jäävätkö ihmisoikeusnormit suurvaltapolitiikan varjoon vai kyettäänkö kansainvälisessä järjestelmässä rakentamaan sellaisia ihmiskauppavastauksia, jotka puuttuvat hyväksikäytön mahdollistaviin rakenteisiin ennaltaehkäisevästi. YK:n uudistuminen riippuu siitä, ketkä kykenevät ja haluavat määritellä sen suunnan tilanteessa, jossa Yhdysvallat on monilla politiikanaloilla vetäytymässä aiemmasta ”seriffin” roolistaan. Tämä kehitys lisää sekä riskejä että mahdollisuuksia. Valtatyhjiö voi johtaa ihmisoikeusjärjestelmän heikkenemiseen, mutta se voi myös luoda tilaa uudelle lähestymistavalle. Kysymykset siitä, kuka tulee täyttämään tämän tyhjiön ja millaisin arvoihin, tulee määrittelemään kansainvälisen yhteisön vastuun ihmiskaupan ja hyväksikäytön rakenteellisiin juurisyihin.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

Agustín, Laura María. 2007. *Sex at the Margins: Migration, Labour Markets, and the Rescue Industry*. London: Zed.

Allain, Jean. 2012. The Legal Definition of Slavery into the Twenty-First Century. Teoksessa *The Legal Understanding of Slavery: From the Historical to the Contemporary*. Oxford: Oxford University Press, 199–219.

Allain, Jean. 2017. Genealogies of human trafficking and slavery. Teoksessa Piotrowicz, Ryszard, Rijken, Conny ja Uhl, Barbel (toim.) *Routledge Handbook of Human Trafficking*. United Kingdom: Routledge, 3–12.

Bales, Kevin. 1999. *Disposable people: New Slavery in the Global Economy*. Berkeley: University of California Press.

Bales, Kevin. 2005. *Understanding global slavery: a reader*. Berkeley: University of California Press.

Bales, Kevin. 2019. Understanding the Demand behind Human Trafficking. *Understanding Global Slavery*. Berkeley: University of California Press, 154–171.

Balzacq, Thierry. 2005. The three faces of securitization: Political agency, audience and context. *European Journal of International Relations* 11(2), 171–201.

Benford, Robert D. & Snow, David A. 2000. Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology* 26, 611–639.

Bernstein, Elizabeth. 2012. Carceral politics as gender justice? The “traffic in women” and neoliberal circuits of crime, sex, and rights. *Theory and Society* 41(3), 233–259.

Bhagat, Ayushman. 2022. Trafficking borders. *Political Geography* 95, 1–10.

Bleich, Erik. 2002. Integrating ideas into policy-making analysis: Frames and race policies in Britain and France. *Comparative Political Studies* 35(9), 1054–1076.

Bouché, Vanessa & Bailey, Madeleine. 2019. The UNODC Global Report on Trafficking in Persons: An Aspirational Tool with Great Potential. Teoksessa Winterdyk, John ja Jones,

- Jackie (toim.) *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Cham: Springer International Publishing, 163–176.
- Buzan, Barry, Wæver, Ole and de Wilde, Jaap. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Broad, Rose & Turnbull, Nick. 2024. The Global Governance Problem with Framing Human Trafficking as ‘Modern Slavery’: The Experiences of International Actors in Human Trafficking Policymaking. *International criminology*, 4(4), 358–370.
- Bryant, Katherine & Landman, Todd. 2020. Combatting Human Trafficking since Palermo: What Do We Know about What Works? *Journal of Human Trafficking* 6(2), 119–140.
- Chacón, Jennifer M. 2010. Tensions and Trade-Offs: Protecting Trafficking Victims in the Era of Immigration Enforcement. *University of Pennsylvania Law Review* 158(6), 1609–1653.
- Charnysh, Volha, Lloyd, Paulette, & Simmons, Beth A. 2015. Frames and consensus formation in international relations: The case of trafficking in persons. *European Journal of International Relations* 21(2), 323–351.
- Chuang, Janie. A. 2014. Exploitation Creep and the Unmaking of Human Trafficking Law. *The American Journal of International Law* 108(4), 609–649.
- Chuang, Janie A. 2015a. Giving as Governance? Philanthrocapitalism and Modern-Day Slavery Abolitionism. *UCLA Law Review* 62(6), 1516–1556.
- Chuang, Janie A. 2015b. The Challenges and Perils of Reframing Trafficking as ‘Modern-Day Slavery’. *Anti-Trafficking Review* 5, 146–149.
- Chuang, Janie A. 2006. The United States as Global Sheriff: Using Unilateral Sanctions to Combat Human Trafficking. *Michigan Journal of International Law* 27(2), 437–494.
- Chuang, Janie A. 2017. Using Global Migration Law to Prevent Human Trafficking. *AJIL Unbound* 111, 147–152.
- Danailova-Trainor, Gergana & Laczko, Frank. 2010. Trafficking in Persons and Development: Towards Greater Policy Coherence. *International Migration* 48(4), 38–83.
- de Heredia, Marta Iniguez. 2008. People Trafficking: Conceptual issues with the United Nations Trafficking Protocol 2000. *Human Rights Review* 9(3), 299–316.

- Doezema, Jo. 2001. Ouch! Western Feminists' 'Wounded Attachment' to the 'Third World Prostitute'. *Feminist review* 67 (1), 16–38.
- Dottridge, Mike. 2018. Collateral Damage Provoked by Anti-Trafficking Measures. Teoksessa Piotrowicz, Ryszard, Rijken, Conny ja Uhl, Baerbel (toim.) *Routledge Handbook of Human Trafficking*. Abingdon: Routledge, 342–354.
- Entman, Robert M. 1993. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51–58.
- Faier, Lieba. 2024. *The Banality of Good: The UN's Global Fight against Human Trafficking*. Durham: Duke University Press.
- Fawcett, Paul, Flinders, Matthew V., Hay, Colin, & Wood, Matthew. 2017. *Anti-politics, depoliticization, and governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Flint, Colin. 2025. Hegemonic retreat: Transactionalism as foreign policy. *The Geographical Journal* 191(4), 1–4.
- Fudge, Judy. 2018. Modern Slavery, Unfree Labour and the Labour Market: The Social Dynamics of Legal Characterization. *Social & Legal Studies* 27(4), 414–434.
- Gallagher, Anne T. 2001. Human rights and the new UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A preliminary analysis. *Human Rights Quarterly* 23(4), 975–1004.
- Gallagher, Anne T. 2010. *The International Law of Human Trafficking*. New York: Cambridge University Press.
- Gallagher, Anne T. 2011. Improving the Effectiveness of the International Law of Human Trafficking: A Vision for the Future of the US Trafficking in Persons Reports. *Human Rights Review (Piscataway, N.J.)* 12(3), 381–400.
- Gallagher, Anne T. 2021. Private giving for anti-trafficking hides government inaction. *OpenDemocracy*. Saatavilla <https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/private-giving-anti-trafficking-hides-government-inaction/>
- Gallagher, Anne T. 2015. Two Cheers for the Trafficking Protocol. *Anti-Trafficking Review* 4, 14–32.

- Gallagher, Anne T. 2017a. Trafficking in transnational criminal law. Teoksessa Piotrowicz, Ryszard, Rijken, Conny ja Uhl, Baerbel (toim.) *Routledge Handbook of Human Trafficking*. United Kingdom: Routledge, 21–40.
- Gallagher, Anne T. 2017b. What's Wrong with the Global Slavery Index? *Anti-Trafficking Review* 8, 90–112.
- Gallagher, Anne T. & Ezeilo, Joy Ngozi. 2015. The UN Special Rapporteur on Trafficking: A Turbulent Decade in Review. *Human Rights Quarterly* 37(4), 913–940.
- Genini, Davide. 2025. How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European law*, 1-43.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Goodhart, Michael. 2020. Revisiting interdependence in times and terms of crisis. *Journal of human rights* 19(5), 520–527.
- Harmon, Rachel, Arnon, Daniel, & Park, Baekkwon. 2022. TIP for Tat: Political Bias in Human Trafficking Reporting. *British Journal of Political Science* 52(1), 445–455.
- Harnoncourt, Julia & Paredes, Miguel. 2023. Theorizing human trafficking and unfree labor 1. *Journal of Global South Studies* 40(1), 173–212.
- Haynes, Jason. 2025. International human rights law's complicity in status subordination: A postcolonial critique of treaty bodies' engagement with human trafficking. *Leiden Journal of International Law*, 1–33.
- Jansson, Dominika Borg. 2015. *Modern Slavery: A Comparative Study of the Definition of Trafficking in Persons*. Leiden: Brill.
- Johnston, Anne, Friedman, Barbara & Sobel, Meghan. 2015. Framing an Emerging Issue: How U.S. Print and Broadcast News Media Covered Sex Trafficking, 2008-2012. *Journal of Human Trafficking* 1(3), 235–254.
- Johnston, Anne, Friedman, Barbara & Shager, Autumn. 2014. Framing the Problem of Sex Trafficking: Whose problem? What remedy? *Feminist Media Studies* 14(3), 419–436.
- Kangaspunta, Kristiina. 2015. Was Trafficking in Persons Really Criminalised? *Anti-Trafficking Review* 4, 80–97.

- Kaufman, Risa, Brown, Rebecca, Martínez Coral, Catalina, Jacob, Jihan, Onyango, Martin, Thomasen, Katrine. 2022. Global impacts of Dobbs v. Jackson Women's Health Organization and abortion regression in the United States. *Sexual and reproductive health matters* 30(1), 22–31.
- Kempadoo, Kamala. 2015. The Modern-Day White (Wo)Man's Burden: Trends in Anti-Trafficking and Anti-Slavery Campaigns. *Journal of Human Trafficking* 1(1), 8–20.
- Kempadoo, Kamala & Doezema, Jo. 1998. *Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Re-definition*. New York: Routledge.
- Kempadoo, Kamala & Shih, Elena. 2023. *White supremacy, racism and the coloniality of anti-trafficking*. New York; Routledge.
- Kempadoo, Kamala & Schober, Elisabeth. 2007. Trafficking and prostitution reconsidered: new perspectives on migration, sex work, and human rights. *FOCAAL* 2007(49), 124–128.
- Kotiswaran, Prabha. 2019a. Trafficking: A Development Approach. *Current Legal Problems* 72(1), 375–416.
- Kotiswaran, Prabha. 2019b. Transnational criminal law in a globalised world: the case of trafficking. *UC Irvine Journal of International, Transnational, and Comparative Law* 4, 52–77.
- Kronlund, Anna. 2024. Ihmisoikeudet ja YK: Tasapainottelua jäsenmaiden intressien ja yleismaailmallisuuden periaatteen kesken? *Kosmopolis. Rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti* 54(4), 7–28.
- Lloyd, Paulette & Simmons, Beth A. 2015. Framing for a New Transnational Legal Order: The Case of Human Trafficking. Teoksessa Halliday, Terence C. ja Shaffer, Gregory C. (toim.) *Transnational Legal Orders*. Cambridge: Cambridge University Press, 400–438.
- Martínez de Vedia, Gonzalo. 2021. Capitalism, Colonialism, and Imperialism: Roots for Present-Day Trafficking, Teoksessa Chon, Katherine & Chisolm-Straker, Makini (toim.) *The Historical Roots of Human Trafficking*. Cham: Springer International Publishing, 9–22.
- McGrath, Siobhán & Watson, Samantha. 2018. Anti-slavery as development: A global politics of rescue. *Geoforum* 93, 22–31.
- Merry, Sally Engle. 2016. *The seductions of quantification: measuring human rights, gender violence, and sex trafficking*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Oliver, Pamela E. & Johnston, Hank. 2000. What a Good Idea! Ideologies and Frames in Social Movement Research. *Mobilization* 5(1), 37–54.
- Pajnik, Mojca. 2010. Media Framing of Trafficking. *International Feminist Journal of Politics* 12(1), 45–64.
- Pinto, Mattia. 2023. Discursive alignment of trafficking, rights and crime control. *International Journal of Law in Context* 19, 122–142.
- Pourmokhtari, Navid. 2015. Global Human Trafficking Unmasked: A Feminist Rights-Based Approach. *Journal of Human Trafficking* 1(2), 156–166.
- Renzikowski, Joachim. 2017. Trafficking in human beings as a crime and as a human rights violation. Teoksessa Piotrowicz, Ryszard, Rijken, Conny ja Uhl, Barbel (toim.) *Routledge Handbook of Human Trafficking*. United Kingdom: Routledge, 13–20.
- Sanghera, Jyoti. 2007. Preface. Teoksessa *GAATW, Collateral Damage: The Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights around the World*. Saatavilla <https://gaatw.org/resources/publications/908-collateral-damage-the-impact-of-anti-trafficking-measures-on-human-rights-around-the-world>
- Scheufele, Dietram A. 1999. Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication* 49(1), 103–122.
- Schön, Donald A., & Rein, Martin. 1994. *Frame reflection*. New York, NY: Basic Books
- Shamir, Hila. 2012. A labor paradigm for human trafficking. *UCLA Law Review* 60, 76–136.
- Shimazaki, Yuko. 2023. Considering the Effectiveness and Achievement of SDGs Towards Combating Human Trafficking. Teoksessa Urata, Shuijiro, Kuroda, Kazuo ja Tonegawa, Yoshiko (toim.) *Sustainable Development Disciplines for Humanity*. Singapore: Springer, 133–145.
- Sibanda, Lewis Njabulo. 2023. The Root Causes of Human Trafficking: A Critical Analysis of the Contemporary Approaches to Human Trafficking. *University of Bologna Law Review* 8(1), 217–244.
- Simmons, Beth A., Lloyd Paulette & Stewart, Brandon M. 2018. The Global Diffusion of Law: Transnational Crime and the Case of Human Trafficking. *International Organization*, 72(2), 249–281.

Snow, David A. & Benford, R. D. 1988. Ideology, frame resonance, and participant mobilization. *International Social Movement Research* 1, 197–218.

Sun, Jin & Yu, Hanzhi. 2025. The trumpist rationale of global governance in post-neoliberal competitive global order. *Global Public Policy and Governance*.

Thym, Daniel. 2023. Human Rights and State Sovereignty. Teoksessa *European Migration Law*. United Kingdom: Oxford Univeristy Press, 122–149.

Tversky, Amos & Kahneman, Daniel. 1981. The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science* 211(4481), 453–458.

van der Watt, Marcel & van der Westhuizen, Amanda. 2017. (Re)configuring the criminal justice response to human trafficking: a complex-systems perspective. *Police Practice & Research* 18(3), 218–229.

Walby, Sylvia & Francis, Brian. 2025. Improving the Estimate of Trafficking in Human Beings and Modern Slavery by Integrating Data From ILO/Walk Free/IOM and UNODC. *Social Indicators Research* 176 (2), 669–693.

Williamson, Sarah Hupp. 2022. *Human Trafficking in the Era of Global Migration: Unraveling the Impact of Neoliberal Economic Policy*. Bristol: Bristol University Press.

Zhang, Sheldon X. 2022. Progress and Challenges in Human Trafficking Research: Two Decades after the Palermo Protocol. *Journal of Human Trafficking* 8(1), 4–12.

Verkkójulkaisut

Council of Europe. N.d. *GRETA - Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings*. Saatavilla <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta> Viitattu 28.7.2025

European Commission. N.d. *Publications – Together against trafficking in human beings*. Saatavilla https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime/together-against-trafficking-human-beings/publications_en Viitattu 28.7.2025

Finlex. 2016. *Hallituksen esitys eduskunnalle pakollista työtä koskevaan sopimukseen liittyvän pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160069> Viitattu 24.11.2024

- Finlex. 2006. *Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta*. Saatavilla https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060071/20060071_2 Viitattu 24.11.2024
- Finlex. 2016. *Vuoden 1930 pakollista työtä koskevan sopimuksen pöytäkirja*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2016/69#bills> Viitattu 24.11.2024
- Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI-TOC). 2024. *Is the UNTOC working? An assessment of the implementation and impact of the Palermo Convention*. Saatavilla <https://globalinitiative.net/analysis/is-the-untoc-working/> Viitattu 28.10.2025
- Hopgood, Stephen. 2014. The Endtimes of human rights. Teoksessa Doutje Lettinga, & Lars van Troost (toim.), *Debating the Endtimes of Human Rights: Activism and Institutions in a Post-Westphalian World*. Amnesty International Netherlands, 11–18. Saatavilla https://www.amnesty.nl/content/uploads/2016/12/debating_the_endtimes_of_human_rights.pdf Viitattu 27.10.2025
- Ihmiskauppa.fi. N.d.a. *Auttamisjärjestelmä: Tietoa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä*. Saatavilla <https://ihmiskauppa.fi/auttamisjarjestelma/tietoa-ihmiskaupan-uhrien-auttamisjarjestelmasta/> Viitattu 27.7.2025
- Ihmiskauppa.fi. N.d.b. *Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa*. Saatavilla <https://ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskaupan-muodot/seksuaalinen-hyvaksikaytto/> Viitattu 20.1.2025
- Ihmiskauppa.fi. N.d.c. *Tietoja ja materiaaleja: Tilastot ja tilannekatsaukset*. Saatavilla <https://ihmiskauppa.fi/tietoa-ja-materiaaleja/tilastot-ja-tilannekatsaukset/> Viitattu 27.7.2025
- Ihmiskauppa.fi. N.d.d. *Työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa*. Saatavilla <https://ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskaupan-muodot/tyovoiman-hyvaksikaytto/> Viitattu 20.1.2025
- IPI Global Observatory. 2025. *The UN's Coherence Paradox: Why the UN80 Reforms Are Not Enough*. Saatavilla <https://theglobalobservatory.org/2025/09/why-the-un80-reforms-are-not-enough> Viitattu 28.10.2025
- La Strada International. 2025. *Is This the End of the TIP Office? Uncertainty Amid Severe Cuts*. 28. heinäkuuta. Saatavilla <https://www.lastradainternational.org/news/the-future-of-the-tip-office-is-under-question/> Viitattu 16.9.2025

Nichols, Michelle. 2025. UN report finds United Nations reports are not widely read. *Reuters*, 1. elokuuta. Saatavilla https://www.reuters.com/world/un-report-finds-united-nations-reports-are-not-widely-read-2025-08-01/?utm_source=chatgpt.com Viitattu 29.8.2025

The Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. 1904. *International Agreement for the Suppression of the White Slave Traffic*. Saatavilla https://treaties.un.org/pages/ViewDe-tails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VII-8&chapter=7&clang=en Viitattu 28.8.2024

The Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. 1921. *International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children*. Saatavilla https://treaties.un.org/pages/ViewDe-tails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VII-3&chapter=7&clang=en Viitattu 28.8.2024

Ulkoministeriö. 2008. *Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (2005)*. Saatavilla https://um.fi/euroopan-neuvoston-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/mnr92wS4p113/content/yleissopimus-ihmiskaupan-vastaisesta-toiminnasta-2005-/35732 Viitattu 28.8.2025

United States Department of State. 2023. *Trafficking in Persons Report*. Saatavilla https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/05/Trafficking-in-Persons-Report-2023_Introduction-Additional-Pagesv4_FINAL.pdf Viitattu 15.1.2025

Walk Free Foundation. 2023. *Global Slavery Index 2023*. Saatavilla <https://www.walkfree.org/global-slavery-index/> Viitattu 15.1.2025

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. N.d.a. *Julkaisut*. Saatavilla <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/julkaisut> Viitattu 27.7.2025

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. N.d.b. *Ihmiskaupparaportojan tehtävä*. Saatavilla <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/ihmiskaupparaportojan-tehtava> Viitattu 27.7.2025

Zengerle, Patricia. 2025. China steps in as US pulls back from diplomacy, report says. *Reuters*, 14. heinäkuuta. Saatavilla <https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/china-steps-us-pulls-back-diplomacy-report-says-2025-07-14/> Viitattu 28.7.2025

YK-lähteet

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 2023. *Guidelines on CEDAW General Recommendation No. 38 on trafficking in women and girls in the context of global migration*. Saatavilla <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/guidelines-cedaw-general-recommendation-no-38-trafficking-women-and> Viitattu 5.10.2025

Conference of Parties to the United Nations Convention on Transnational Organized Crime. 2008. *Decision 4/4: Trafficking in Human Beings*. Raportissa *Conference of Parties to the UN Convention on Transnational Organized Crime, Fourth Session*. UN Doc. CTOC/COP/2008/19. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/organized-crime/COP_4_Resolutions/Decision_4_4.pdf Viitattu 23.3.2025

International Labour Organization. n.d. *What is forced labour? Topic portal: Forced labour, modern slavery and trafficking in persons*. Saatavilla <https://www.ilo.org/topics/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/what-forced-labour> Viitattu 20.8.2024

International Labour Organization. 1930. *Forced Labour Convention No. 29*. Saatavilla https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174 Viitattu 20.8.2024.

International Organization for Migration & United Nations Office on Drugs and Crime. 2023. *Making each case count: Leveraging administrative data on trafficking in persons*. Geneva; IOM. Saatavilla <https://publications.iom.int/books/making-each-case-count-leveraging-administrative-data-trafficking-persons> Viitattu 6.9.2025

International Service for Human Rights. 2025. *How States try to defund human rights at the UN*. Saatavilla <https://ishr.ch/defenders-toolbox/resources/report-how-states-try-to-defund-human-rights-at-the-un/> Viitattu 27.11.2025

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2002. *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. Saatavilla <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf> Viitattu 21.8.2024

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2010a. *Fact Sheet No. 36: Human Rights and Human Trafficking*. Saatavilla https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FS36_en.pdf Viitattu 21.8.2024

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2010b. *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. Saatavilla https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf Viitattu 21.8.2024

Suomen YK-liitto. n.d. *Kestävän kehityksen tavoitteet*. Saatavilla <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys> Viitattu 20.11.2024.

United Nations. 2000a. *Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. New York: United Nations. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/middleeastand-northafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf Viitattu 27.8.2024

United Nations. 2000b. *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. New York: United Nations. Saatavilla <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ProtocolonTrafficking.pdf> Viitattu 20.8.2024

United Nations. 2000c. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. New York: United Nations. Saatavilla <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> Viitattu 20.8.2024

United Nations. 2025. *What is the UN80 initiative?* Saatavilla <https://www.un.org/un80-initiative/en/news/what-un80-initiative> Viitattu 16.9.2025

United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Saatavilla <https://sdgs.un.org/2030agenda> Viitattu 20.11.2025

United Nations Development Programme. 2025. *Multidimensional Poverty Index 2025. Overlapping Hardships: Poverty and Climate Hazards*. Saatavilla <https://hdr.undp.org/content/2025-global-multidimensional-poverty-index-mpi#/indicies/MPI> Viitattu 17.10.2025

United Nations General Assembly. 2010. *United Nations Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons*. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/United_Nations_Global_Plan_of_Action_to_Combat_Trafficking_in_Persons.pdf Viitattu 21.8.2024

United Nations Office on Drugs and Crime. n.d.a. *8 facts you need to know about human trafficking in the 21st century*. Saatavilla <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2024/May/8-facts-you-need-to-know-about-human-trafficking-in-the-21st-century.html> Viitattu 12.9.2025

United Nations Office on Drugs and Crime. n.d.b. *About Us*. Saatavilla <https://www.unodc.org/unodc/about-unodc/index.html> Viitattu 20.9.2025

United Nations Office on Drugs and Crime. n.d.c. *The Protocol*. Saatavilla <https://www.unodc.org/unodc/human-trafficking/protocol.html> Viitattu 20.9.2025

United Nations Office on Drugs and Crime. n.d.d. *Research on Trafficking in Persons*. Saatavilla <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/tip.html> Viitattu 10.10.2024

Aineisto⁴³

UNODC. 2009. *Global Report on Trafficking in Persons 2009*. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf

UNODC. 2012. *Global Report on Trafficking in Persons 2012*. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf

UNODC. 2015. *Global Report on Trafficking in Persons 2014*. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/GLOTIP_2014_full_report.pdf

UNODC. 2017. *Global Report on Trafficking in Persons 2016*. Saatavilla https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Trafficking_in_Persons.pdf

⁴³ Huom. Tekstissä viitataan selvyuden vuoksi UNODC:n raportteihin niiden käsittelyvuoden mukaan (esim. GLOTIP 2020), vaikka julkaisuvuosi olisikin toinen (GLOTIP 2021).

UNODC. 2019a. *Global Report on Trafficking in Persons 2018*. Saatavilla

https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLO-TiP_2018_BOOK_web_small.pdf

UNODC. 2019b. *The Trafficking in Persons in the Context of Armed Conflict (Booklet 2)*.

Saatavilla <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210475525>

UNODC. 2021. *Global Report on Trafficking in Persons 2020*. Saatavilla

https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf

UNODC. 2023. *Global Report on Trafficking in Persons 2022*. Saatavilla

https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf

UNODC. 2024. *Global Report on Trafficking in Persons 2024*. Saatavilla

https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf

Liitteet

Liite 1. Avainsanahakujen tulokset⁴⁴

	2009	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	Yhteensä
Rikosoikeus									
criminal justice	215	40	28	24	15	12	31	25	390
convict-	297	145	204	197	165	125	206	152	1491
prosecut-	251	63	40	65	41	43	90	38	629
Ihmisoikeudet									
(human) right-	11	11	2	11	5	18	15	10	83
identif- (of vic- tims)	308	9	6	5	3	25	49	12	417
protect- (of vic- tims)	171	21	6	31	15	23	23	24	314
Rakenteet									
(socio)econom-	3	26	10	28	21	123	19	29	259
(root) cause-	1	/	/	/	1	2	2	8	14
structur-	/	/	/	/	1	18	2	4	25
vulnerab-	1	52	5	40	36	57	27	34	252

⁴⁴ Sanahakuihin liittyi tiettyjä teknisiä haasteita. Vuoden 2009 raportissa useita kymmeniä sivuja ei ollut koodattavissa ja kahdessa viimeisimmässä raportissa (2022, 2024) osa merkeistä korvautui tekstihaussa ”?”-symbolilla (esim. justice > ?ustice), minkä vuoksi avainsanat tarkistettiin manuaalisesti.

Liite 2. Sanafrekvenssihaun tulokset: 100 yleisintä raporteissa esiintyvää sanaa ja lukua⁴⁵

Sana	Lukumäärä	Sana 2	Lukumäärä 2
trafficking	8412	global	1357
victims	6875	number	1333
persons	4488	case	1308
countries	4274	cases	1246
detected	3518	cking	1233
exploitation	2256	women	1222
europa	2218	reported	1154
asia	2183	children	1097
central	2182	united	1095
per	2010	also	1072
africa	1996	north	1066
data	1971	eastern	1044
east	1958	human	1012
national	1797	trafficked	1000
south	1792	traffickers	969
america	1702	court	949
forced	1632	convicted	945
unodc	1605	flows	943
report	1487	region	938
tra	1459	middle	906
labour	1446	criminal	893
source	1443	crime	890
fig	1412	forms	888
cent	1400	elaboration	871
sexual	1358	western	855

⁴⁵ Huom. Kehyksiin liittyvät sanat on lihavoitu.

Sana	Lukumäärä	Sana 2	Lukumäärä 2
2007	828	domestic	616
share	828	0	612
nations	823	sex	604
recent	810	southern	590
information	765	2005	582
2020	755	age	582
country	754	used	568
2006	743	authorities	565
2014	737	world	539
convictions	735	men	531
child	713	groups	528
2012	688	pacific	522
total	681	caribbean	521
2018	674	sub	513
100	671	2017	508
one	661	regions	506
international	657	ase	487
within	638	subregion	487
period	635	armed	486
destination	633	origin	485
2016	629	offence	484
2010	626	saharan	481
girls	625	among	479
may	625	recorded	469
2003	617	group	465